

190

BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Revistă Periodică Ecclesiastică.

ANUL AL XV-lea, No. 2.

MAI.

TABLA MATERIILOR.

	Pag.
I. Atanasie Comnen Ipsilant.	97
II. 10 Mai și jubileul de 25 ani al M. S. Carol I, Regele României de la suirea Sa pe Tron.	117
III. Chesarië Daponte.	124
IV. Triodion	127
V. Bis. Ort. în luptă cu Protestantis.	133
VI. Privire istorică asupra Bis. Arm.	146
VII. Memoriu.	178
VIII. Patria, Muma și Fiul	186
IX. Donațiuni.	191

BUCUREȘTI.

Tipografia Cărilor Bisericesci

34. Str. Principatele-Unite, 34.

1891.

BIBLIOTECA

www.dacoromanica.ro

Atanasie Comnen Ipsilant, în scrierea sa intitulată: „Fapte Bisericești și politice întâmplare după caderea Constantinopolului“, ne-a conservat un material foarte prețios pentru Istoria noastră națională.

În corpul scrierii găsim cauzele suirei și căderii Domniilor Române din Principatele Moldova și Valahia. cum și faptele mai însemnate săvârșite de ei. și toate acestea în relație cu Istoria Universală, după metoda sincronistică. Atanasie Comnen Ipsilant, ce a trăit în secolul al XVIII-lea, ajunge cu istorisirea faptelor până la anul 1789. De la el s'a conservat manuscrisul numai, și pe care l'a publicat Arhimandritul Gherman Atthonid Sinaitul în Constantinopol. la 1870. După finele cărții a X are un adaus intitulat: Ἔθιμα τῆς Ὀθωμανικῆς Βασιλείας—Obiceiurile Impăriei Otomanice—în care adaus, la cap. XII tratează despre Obiceiurile unora din provincii, adică, ale Moldovei și Valahiei. În expunerea faptelor istorice cum și a obiceiurilor trebuie să dăm totă credința celor narate de el, pentru că pe lângă că era om învățat. deși născut în Constantinopol, s'a educat în Moldova și a fost om politic în epoca numită fanariotă; apoi el a ocupat și funcțiunea de Spatar mare (Πρωτοσπαθάρης) în Valahia la 1764, prin urmare cunoștea de aproape Moldova și Valahia din toate punctele de vedere. În decimi de locuri spune Ipsilant că a văzut cu ochii cele ce istorisește despre Noi, ori ca le știe prin sine. Pentru ca Istoricul nostru politic și Bisericesc să poată folosi și a-

cest material, care descrie starea țării din punct de vedere militar și economic, precum și a diferitelor dări către Pôrta și cauzele sporirei tributului, am creșut ca fac un bine comun și am tradus tótă acéstă parte ce ne privește pe noi Români.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΓΥΨΙΑΝΤΟΥ.

Εκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς ὠφέλῃν.

Βιβλίων VIII. IX. καὶ X. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν pag. 777.

ATANASIE COMNEN IPSILANT.

Cartea a VIII a IX și a X după căderea Constantinopolului, din cele două-spre-dece cărți ecclesiastice și politice.

Μέρος IB', Ἐπιμύ τιῶν ἐπαρχιῶν. Partea 12. Obiceîurile unor Eparhii-Provincei.

Să numește *Malichianes* o întindere ôre-care de pământ și loc, care nu este *Vacuf* sau care se ține de una din Geamii. Sultanul Mustafa al II-le a reînôit *Mulechianedele* ce se desființase deja, cu aceste împrejurări. Cumpără cine-va un loc cu sate multe sau puține sau numai unul, după malichiane, vândându-se la mezatul tefterdarului, dând o sumă, care se dice *Muatzeles*, și care trebuie sa se plătescă peșin (πεσίσι), după ce i se încredințază *Muatzenul* trebuie să plătească anual și o cantitate de lei, care se numește *Miri*. La strigarea telalului ce se face la Tefterdar-Capusi cine va da mai multă sumă pentru Muatzelon și pentru *Miri*, acela devine proprietar Muatzelonului. 'Lă stêpânește până móre, după ce móre îl ia iarăși Impêratul și'l vinde iarăși la un alt cumpărător cu aceiași formă. Creștinii Romei n'aũ voe să cumpere Malichiane, numai dragomania Porței are unul, care este a Mantzupului și nu a persônei.

Mucatas este plata ce se dă la o Geamie anual cu teșch-réua zapciului pentru vre-un loc de vie, grădină sau livede, ce se ține de acea Geamie. Este de două feluri. simplu mucatasi și pedeli-usur-mucatasi. Cumperi de exemplu via de la G'heorghe cu atâta, dar mucataña o plăteșii iarăși anual la Geamie. Când móre proprietarul fără moș-

tenitor o ia Geamia. Iar dacă este podeli-usur-mucatasi grădină saŭ livede, dacă este pe numele părintelui n'o ereditează nici fiul nici fiica; în cât grădină saŭ livada ce este podeli-usur-mucatasi este mai rea și chiar de cât Vacuful și de cât mucatas, pentru că pe acele le clironomisește fiul de la ori-care din părinți, adecă tată saŭ mamă, dar la podeli-usur-mucatasi grădina saŭ livedea (nu însă și via), lucrul se întâmplă cum s'a ȃis. Vacuful simplu îl clironomisește ori-ce copil de la ambii părinți. Când proprietarul mōre fără succesori, atunci devine *Mahbuli* saŭ o ia Vacuful. Toți munții Bostorului cei din Europa sunt Mucatas a Sultanului Bagiazet. Darea anuală ce plătește pentru un Vacuf se numește Itzares. Este mutevelis Cheahafauă muftiului, iar a geamiilor, a lui Sultan-Mehmet și a lui Sultan Selim, este Vizirul Azemi, la a lui Sultan Admet Galata Voevodasi, la Sânta Sofie este unul orînduit. și la altele alții, clironomii ctitorilor saŭ alții.

Timar—Sistema ce se compune din două saŭ trei sate împreună cu agrele din jurul lor, care se dau mai ales la Spahi, pentru nutrimentul și plata lor.

Zulcadir-Vilaeti și Aliai-devlet-memlecheti numesc Otomani pămînturile din provincia Asiei Mici, care se mărginește cu munții Capadociei, cu Veria din Siria, cu Armenia Mare, cu Amasia și Adanul. Pe locuitorii aceștei provincii Cedrinos îi numește *Manzurii*.

Maniați sunt un popor în Morea ce locuiesc într'un munte nestrăbătut și ne învins. Sunt 12 mii de resbeluitori, urmași de ai vechilor Lacedemonieni. Venețianii n'au putut să-i supună și Otomanii acum mai în urmă -uî înblândit în cât-va prin Gezaerli Hasan-Pașa Capudani-derghia, nedreptățindu-i și jăfuindu-i foarte nerușinos. Plătesc puțin haragi, pentru câți voesc, iar nu pentru câți locuiesc în munte

În jurul Dirabiului pe confiniile provinciei Venețienilor este un munte, numit Monte-negru și locuitorii lui se numesc Muntenegreni. Sunt Horvați, ómenii foarte răsboinici și se numără ca la 40 mii, cari port arme, și sunt nesupuși cu totul Impărăției.

Moldavia se divide în două, în cea de sus și în cea de jos, de aceea și cei doi Vornici ai ei se numesc: Vornic de țara de sus și Vornic de țara de jos (*βόρνικ δὲ τῆς ἀρῆς ἐς τοῦς καὶ βόρνικ δὲ τῆς ἀρῆς δὲ τῆς ἐς*). Cea de jos se întinde spre

răsărit, de la Iaşi, metropola Domnitorului, până la Tigina, care acum se numeşte Bender. Cătră miază-zi are limită Galaţul pe Dunărea şi că ră apus are limită Valahia şi munţii Transilvaniei, cari se întind pe drumul numit Trotuş, cari şi sunt parte din Moldavia, şi nu a Transilvaniei. Ală-dată cuprindea tótă Basarabia pe care Tatarii acum o numesc Bugeac, unde sunt şi două oraşe însemnate: Achermanul (numit de Herodot Oxia şi de Latini Iulia-Albă, renumit pentru exilul lui Ovidiū, lângă care este şi un lac, care de cătră locali se numeşte Lacul lui Ovidiū) şi Chilia (numit de cei vechi Lycostom) situată la partea nordică a gurei celei mai mari a Dunărei, numită Sulina-Bogazi, spre Pontul Euxim. Are şi alte oraşe, adică Benderul pe Nistru, Gherghina pe Siret lângă Galaţi, zidită de Traian, Craciuna pe riul Milcov, numită de Herodot Taifalia. lângă riul Prut spre Fălciu, Soroca, numită din vechime *Olhonia*, pe acelaşi riū Nistru, şi în fine Iaşul pe Bahlui, departe de patru ore de Prut, care în vechime se numea *Ieras* (ἱέρασος. Moldavia de sus începe de la Iaşi şi spre răsărit are aceleşi confinii cu cea de jos, dar spre apus are limite munţii Carpaţi, alt-fel Alpii Transilvaniei şi se termina în oraşul Podoliei Sneatin. Moldova de sus are oraşe întărite Suceava (Metropola Domnitorilor, înainte de a se preda Turcilor) oraşul numit Neamţul, Romanul şi Hotinul.

S'a predat cum s'a spus, Bogdania (Moldova) Turcilor ca feud, cu tratat scris, Sultanului Suleiman pentru prerogativele (privilegiile) ei, care tratat s'a conservat în Vistieie până la anul 1686, când Regele Leşilor, Ioan Sobieski năvălind asupra Moldaviei l'a ars lucrând foarte nebuneşte, dicēnd Moldovenilor acēsta: „Vedeţi în ce chip vă elibereaza pe voi Regele de supunerea Turcului“. Prerogativele ce s'aū dat pentru Biserici şi Mănăstiri s'aū păstrat. Dar peşchisul s'a rīdicat şi s'aū adaus şi darea. Insuşi Sultanul Suleiman a rēsturnat promisiunea lui sub un pretext fals, pentru măcelul Tatarilor la Chilia. şi a făcut şi peşchisul de 12 mil de galbeni; a păstrat însă prerogativa pentru alegerea Domnitorului. Acum nu se păzeşte nici acēsta, şi darea saū Miri este de 130 de pungi, iar peş-heşurile mai că n'aū margine. Inceput rēū a unor ast-fel de peşchisuri a fost Nicolae Mavrocordat, care cōrumpēnd cu nesatiū prin bani, dar de bună-voe, cele ce atunci

s'a întâmplat, cele de bună-voe aũ devenit obiceiũ inevitabil. Dar cauza mai veche a unor asemenea a fost Ștefan Lõcustã. Cãci Domnitorul Petru Rareș neprimind adausul la peșchiș a Sultanului Suleiman (fiind învoiala cu 4000 galbeni, 40 cai și 80 de șoimi) a preferat mai bine sã se dimisioneze din Domnie, de cãt sã se încarce cu adaus de de dare a 12 miã galbeni, de aceea s'a dus în Transilvania la anul 1537.

Fãcẽdu-se dupẽ el Domnitor Ștefan Locustã a primit darea, și cu trecerea timpului s'a ridicat mai mult, ca sã fie darea Miri 130 pungĩ și lei 139, și Bairam-pescheș 170 pungĩ, afarã de cele cãtrã oficiali și peșcheșurile cãtrã Vizir ce sã daũ la *tersifat*. Dar iarãși cu trecerea timpului aũ crescut și astã-đi așa staũ dãrile: 500 pungĩ pentru tevtzihatul de trei ani, 130 pentru Miri, 170 pentru Bairam pescheș, 240 la Curtea lui Vizir-Azemi la tersifat, 30 pentru Lamih-pahasi în curtea aceluiași, 30 la Ramazanie, 20 Balgi-baslic Hanului și Calgalei, în totul 1200 pungĩ pe fațã la arãtare; dar adese cu cele pe ascuns erau 1900 pungĩ. Incã și geaizẽsul Sultanului, pungĩ 500, dupẽ întãiu an, pentru mucarerul anului al doilea se daũ 250 pungĩ și cele-l-alte ca mai sus, de asemenea și pentru mucarerul a anului al treilea asemenea. Acest mucarer anual este fõrte de curãnd, impus de cãți-va ani, pe timpul Impãratului Mahmut, cãnd domnia Mihal-Vodã, atuncĩ cãnd din Domnia Valahiei s'a transferat în a Moldaviei. Terminãndu-se trieniul sau utz-senede pir tahvil, mai adese ori se suspendã din Domnie și se ridicã altul cu aceleași dãri. Iar dacã se dã celui ce a fost pe un al doilea trieniũ, dã iarãși aceleași sume. Și aceste sunt cele vẽđute și de tođi știute, iar cele secrete și promisiunile la unii din miniștri, pentru cãștigarea Domniei, ce este de trebuințã ale mai spune? Intru atãta s'a pierdut prerogativa alegerei, cã la convențiune a fost ca boerii se alegã pe care voesc pentru a le fi Domnitor și Impãrãția sã-l confirme, fãrã sã se ducã în Constantinopol, iar peșchișul sã-l trimitã în Constantinopol odatã pe au cu boeri. Ast-fel aũ urmat pãnã la Ștefan Lõcustã și atuncĩ mãrindu-se peșchișul la 12 miã galbeni s'a adaus și acea ca sã vinã Domnitorul în fie-care trei ani odatã în Constantinopol, spre a se închina Impãratului. Ast-fel erau și dupẽ Sultanul Suleiman lucrurile; dar cu curgerea timpului resvrãtindu-se unii diu

Domnitori și fugind, după împrejurări, unii în Polonia, iar alții în Germania, a cerut Pórta boeri Moldoveni ca garanție pentru Domnitori, să stea în Constantinopol. Deci cu timpul sfărîmând Pórta prerogativele alegerei a început a da Domnia unora dintre amintițiur zălogi; deci urmând acesta îndeajuns timp a început a da Domnia și unui Romeu din Constantinopol, dintre carii cel întăiu a fost Dimitrie Caftacuzin, făcendu-se Domnitor din giuvaergiu, în anul 1674. După acesta s'a făcut Antonie Rosset și după acesta Duca Rumeliotul. apoi Necolae Mavrocordat, și așa în urma până astă-đi urméză din aceștia.

Onorează Impératu pe Domnitori în Constantinopol mai mult de cît pe Pașale. După regula Sultanului Suleiman, care a îmbracat atunci pe Bogdan Voevodul (acela care s'a pređat Impériației lui și a venit pentru întimpinarea Impératului în orașul Sofia) cu cuca și cu caftan, dându-i și un cal împaratește împodobit și însoțindu-l pe el când să întórce cu patru beicizi ai lui, ast-fel și acum îl îmbracă cu cavadi, și împreuna cu el îmbracă și 24 de boeri ai săi înaintea Vizirulu la Arzi-Odasi, care este la Pasa-Capisi; apoi cu alai de ceanși și cu ómeni de ai lui și Tersifatgi, cu totii călari, vine la Patriarhie și se fac cele știute tuturor în Biserica Patriarhiei. După ce-și termină afacerile sale, într'o Marți, când se aduna Galamba-Divan, se duce la Palat, și cat timp Vizirul este la Divan șede Domnul cu Dragomanul Portei și cu boerii lui în o sală situată lângă Divan. După ce se ridică masa Vizirului, după obiceiul, aduc masa și Domnitorului și mănâncă cu cei mai însemnați din ai lui. După aceea vine Tersifagiul și-i spune și se pogórá la antretul dinaintea salei și sta în picioare în rînd cu boerii lui. Imbracă pe Domnitor cu Cambanița și Mugzur Aga îi pune pe cap Cuca și i ține Calpacul lui Mugzur Aga, când are a đice: „Dacă nu vei trai bine, te vom închide“, sau „ești din ordinul Ianicerilor“, îmbracă apoi cu 28 cavade pe ómenii lui Tersifagiul, și sta în picioare. Vizirul eșind din Divan trece pe acolo ca să se duca la Arz-Odasi spre întimpinarea Impératului; se închină Domnitorul la Vizir când trece, după aceea trec și alți Pași și Cazascher zî și-i salută și pe ei. Apoi Tercifagiul îl ia și-l duce la Arz O b: și numai cu patru ómeni ai lui. Capacilar-Chiaghiasî stă d la ușa Arz Odasi, după ce-ida permisiune, intra cu cei patru boeri ai lui, intrând în frunte Capacilar Chia-

ghiasii. Țin pe Domnitor doi Capegi-bași de oparte și de alta. Se închină de trei ori la Impăratul, și Impăratul Țice Vizirului, ce stă în picioare, spre a-i spune că auȚend încredinȚarea lui l-a miluit cu Domnia. De aceea să nu supere rajana, să sėvırșască serviciile Impăratești și să se îngrijască de trimiterea zaherelei, și se servească cu credinȚa. Face și acesta mulȚemire și închinându-se de trei ori, ieșind afara de ușa a doia, încalecă cu boerii lui în rând, și sta calare acolo în aceeași ordine pana ce va trece Ianicer-agasi, toȚ retzalizii. apoi și Viziru' cu suita lui, și Domnul stând calare cu ómenni lui se închina la Pașale. După ce trec cu toȚii se mișcă și el cu suita sa și cu alaiul seu și începe meterhaneaua (musica) și cântă și așa vine pană la Conacul seu cu Meterhanè, lucru ce la alt Vizir, afara de Epitrop (Primul Vizir) nu se face. Musur-agă daca nu va fi plătit bine nu-i da inapoi Calpacul. După aceea trimite pe boerit ceii mai însemnaȚii ai lui ca să ia de la Miri-Alem-Aga stégul (sangeacul), cele doua tugi și meterhaneaua și o aduc la casa lui, și la fie-care chindie cânta meterhaneaua, lucru ce n'are drept s'o facă nici un alt Vizir în Constantinopol afara de Epitrop. Apoi se numește unul din agale, care se chiamă Ischémne-agasi, ca să-l așaze în scaun în Iași. Șī mișcându-se din Constantinopol ieșă cu mare alai, avē id și pe cei doi beichizii ai Impăratului, doi ac-chiulalides și doi ceauși și cu aceștia se duce pana la Iași, unde intra cu mare pompă. Se duce Domnitorul la Biserica Sf. Nicolai și se unge cu mir de catra Mitropolitul pentru Domnie, daca este întâi.

Are Moldova 17 districte și boeri oficiali de rangul întâi 12, sunt și alȚi oficiali de rangul al doilea și al treilea. La fie-care din cele 17 districte este câte un Ispravnic, prin care se face adunarea dărilor anuale. Acēsta invenȚiune a Ispravnicilor este ceva nou și s'a inventat de Mavrocordat Constantin Nicolae Voevod în Valahia și de acolo s'a întrodus și în Moldavia.

V A L A H I A.

ObligaȚiunile Domnitorului cătra Pórtă din partea Impăratului sunt aceleași neschimbate, care s'au spus pentru Domnitorul Moldaviei.

Valahia are 17 districte ori eparhii, dintre care cince

sunt dincolo de riul Olt—Cara-Iflac turcește, pe care le stăpânește Impărăția de la anul 1739, împreună cu Belgradul, și care erau mai înainte sub Nemți. Iar cele-lalte 12 sunt dincoace de riul Olt, numite Iflac-memlecheti, a carora descriere iată'o:

1) Slam-Râmnic a cărui capitală este Focșanii. Cu districtul Slam Râmnic se mărginește districtul Brăila, care este un orașel turcesc, cu mulți oameni și ca întăritură (cetate). Iar în districtul Râmnicului la satul Gradiștea există așa numitul Vizir-Chislasi, alt-fel odăia Vezirului, loc administrat de turci și acesta departe de satul Gradiștea de opt ore.

2) Buzeu, care are de capitală iarăși Buzeu, având și Episcop ce stă sub cel al Ungro-Vlahiei, numindu-se Buzeu-nul.

3) Secuenii, aicea sunt ocne și vii multe.

4) Ialomița, în districtul acesta este satul Oraș pe malurile Dunarei, în fața căruia stă Hirșova, orașel turcesc. Mai este și alt sat al Ialomiței Lichireștii, în fața căruia peste Dunarea este Distră, orașel și acesta turcesc, unde șade și un Pașă cu trei tugi.

5) Ilfov, a căruia capitala este Bucureștii. În districtul Ilfovului este orașelul numit Oltenița pe malurile Dunarei, în fața căruia sta Turtucaia peste Dunarea, și acesta orașel turcesc.

6) Vlașca, cu acest district se mărginește districtul Giurgiu, care-î orașel turcesc, cu mulți oameni, din vechime sub stăpânirea Domnilor Valahiei, situat pe malurile Dunarei, în fața căruia, adică peste Dunarea stă Rușciucu, și acesta oraș turcesc.

7) Teleorman, în acest district este orașelul Zemnicea pe malurile Dunarei, în fața căruia, adică peste Dunarea, este Șistovul, și acesta oraș turcesc cu mulți oameni.

8) Oltul, în acest district curge pe de o parte riul Olt și pe de alta Dunarea. În acest district este orașul numit Uda, (Vede) lângă care este Cul'e, oraș turcesc, numindu-se românește Turn, la revarsarea din a stânga a riului. Este situat și acest Cul'e ca și Giurgiu. Brăila și Vizir-Chislasi pe pământul Valahiei. În fața cu Turnul peste Dunarea este Nicopolul, cetate și oraș și acesta turcesc.

9) Prahova, care are de capitală Ploiești.

10) Dâmbovița, care are de capitală Târgoviștea, unde și

aveau reședința lor Domnitorii vechi, înainte de a se preda Valahia Turcilor. Biserica Mitropoliei din Târgoviștea este minunată, având 360 de ferestre.

11) Muscel, având capitala Câmpul Lung, în acest district este și orașul la marginele Transilvaniei numit Cănenii, de unde vin gazete în București, din stăpânirea Nemților.

12) Argeșul, are de capitala Pitești, în districtul Argeș curge râul Olt. Argeșul este situat cam la capătul districtului Țis Oltu.

Ca să descriu și pozițiunea topografică a acestor 12 districte trebuie să spunem: că Slam-Râmnic să compune și din localități câmpene și muntose, prin partea câmpeană se marginește cu Moldova și cu districtul Brăila, numita și Proilavia, iar cu partea muntosă, cu Transilvania și Ardélul. Iar cele-lalte cinci, adică Ialomita, Ilfov, Vlașca, Teleorman și Olt, sunt la șes pe câmpii, fara munți și se marginesc cu Dunărea, curgând pe lângă ele Țisul râului Dunărea și au următoarea situație. Ialomita este alătura și se marginește cu partea șesosa a Slam-Râmnicului, și acestuia îi urmeza cele lalte, Ilfov, Vlașca, Teleorman și Oltul în scurgerea Dunărei. Pe partea Ardealului, în locurile muntose Buzeu se marginește cu părțile muntose a Slam-Râmnicului și acestuia îi urmeza cele-lalte districte de peste Olt.

13) Romanți pe șes, pe marginea și malul Dunărei, capitala acestuia este Caracal, are și un orașel Izlaz, în fața Nicopolului.

14) Dolj, pe șes, pe marginea și malul Dunărei, capitala acestuia este Craiova, se Țice și Jiu de jos, și are orașul Calafatul pe malurile Dunărei, în fața caruia este Vidinul până la Fetislam; despre malul Dunărei, în partea de jos spre curgerea Dunărei să marginește nu numai cu Dunărea, dar trece și mai departe.

15) Mehedinți, în câmpie, mărginit cu Dunărea și o parte cu munți, prin care parte se limitează cu Serbia Nemților, iar câmpia Mehedințului său tot său o parte a districtului se numește Câmpul Severin. Capitala acestuia este Cernețul și în fața lui peste Dunărea este Fetislam, orașul și acesta turcesc, bine populat, și puțin mai sus de Cerneț exista resturile podului lui Traian, și mai sus de acesta cataractele Dunărei (Porțile de fer), lângă care este și numitul

Ada-Calesi, insulă în Dunărea ce subsistă de mult timp. Mai sus de confiniile Valahiei se mărginește cu Impărația Nemților ori cu riul Vodița, iar în fața insulei este Rușava, care este un district situat pe teritoriul Nemțesc, în lungimea Mehedințului.

Lui Ada-Calesi, care pădește acéști insula, îi plătește Domnitorul Valahiei 500 lei pe Jună, care sumă se socotește în darea Valahiei. Intre Cerneț și Vodița este Demir-Capu, cale foarte strâmtă, de aceea se numește acesta și cataractul Dimir-Capă și sunt pietre mari, stânci în apa și Dunarea acolo este foarte îngustă și curge cu mare repezuțe.

16) Vâlcea, situată îndarătul Romanatului, tot este muntos și se mărginește cu Serbia Nemților. Capitala acestuia este Râmnicul cu Episcopia de Râmnic, ce este sub al Ungro Valahiei. Ocele mari sunt în Vâlcea.

17) Gorj, situat îndarătul districtului Dolj, tot este muntos și se mărginește cu Serbia Nemților. Gorj se dice și Jiul de jos. Capitala acestuia este Târgul-Jiului. Aceste orașe: Craiova, Caraial, Cerneț, Râmnic, Ocele și Târgul-Jiului se dic orașe mari (εργς μάρς), adica capitale, în care stau Ispravnicii și alții.

Lungimea Valahiei pe cursul Dunarei, de la confiniile districtului Brăila până la partea de pe urma a Mehedinților, sau până la riul Vodița este de 99 de ore, iar lațimea 45 ore.

De la șa Vodița până la Rușava este un drum foarte îngust pe șes, care-i în stăpânirea Impărației Turcești, prin care umblă supușii săi neînpedicați din Valahia la Rușava, în continuitatea acestui drum sunt munți în totă întinderea lui, care sunt granițele Nemților. Prin Rușava trece riul Cerna. Iar șesul nemțesc ce este peste Vodița, dincolo de munții șaului drum și de Rușava, se numește Serbia nemților, unde este Banatul Temeșvarului. Dincolo de Dunărea la Fetislam este agialetul Fetislam, ce se întinde la o departare de ore... pe care-l stăpânește Fetislam-bei, iar acum o stăpânește Domnul Valahiei, luând'o ca malichian è lui Nisangi-pașa. În amintitul agialet este îndata Semendria, la malurile Dunărei, ce se întinde în lungime de... ore în care întindere sunt în Dunărea cele două Cataracte, numite *Tahtali*. La sfârșitul districtului Semendria este Belgradul lângă care da în Dunărea riul Sava. Pașa de Belgrad stăpânește totă Semendria, la riul Sava stăpânește loc în întindere de... ore, după care urmăză Bosnia. Iar părțile

din fața Savei sunt supuse Nemților și sunt Horvați. Aceste 14 orașe turcești, adică: Braila, Vizir-Chislasi, Sîștovu. Hirșova, Silistra, Tortocai, Rusețucu, Giurgiu, Nicopolul, Culè, Vidinul, Fetislam, Orșova sau Rușava. și Ada-Calesi, dau multă supărare și pierderi Valahiei.

Darea (tributul) Valahiei a fost 400 pungi pe timpul Sultanului Ahmèt, Manuel Ipsilant, întâul blnar a Vizirului de atunci Ibraim Pașa, a organizat prin Mehmet Cheag a ca sa se dea Valahia Domnitorului Moldaviei Mihail Racovitză și se treacă Nicolae Vodă din Valahia în Moldova. O astfel de transferare a lui Mihal-Voda a obținut-o cu 300 de pungi, pe care i-au ordonat Chehațaua să le trimită la un zeraț al seu, la un cunoscut Ali-Efendi. Din întâmplare a aușit de cantitate Feizulah mulas, cunoscut destul și acesta cu Cheagța, dar amic a lui Neculai Voevoda și presupunând că se face pentru vre-un interez de Domnie, a înștiințat pe Iuliano Capich:hațaua lui Neculai Vodă, care aușind de acéstă mișcare, pentru a o împedica a promis adaus la dare 100 pungi și cu acea ce era la anul 1720 s'a facut darea Valahiei 500 pungi cu calemiaua sa. Pe lângă acestea s'au adaus și alte 100 pungi la 1740 pentru luarea de la Nemți a acelor cinci districte de peste Olt, și alte nou-spre dece pentru alungarea Silistrienilor de la mori și heleștee și părțile Valahiei, și lei 900 pentru Țungul țitighi a Seicului-Islam, și 500 pungi pentru Geaziei-humanum, în anul întâiu, iar în al doilea și al treilea câte 400 și 170 pentru Bairam-peschesi și 240 în timpul Tersifatului, la curtea Vizirului, și 10 *uputieli* la Hanul și la Calgan și 1000 pentru Țevțihatul Domniei, la anul întâiu, și 500 pentru mucarorul anului al doilea și cele-l-alte de asemenea. Și după trei ani ori se mazilște Domnul ori i se da pe alți trei ani cu 1000 de pungi numai pentru Țevțihatul trenului nou, și 400 lui Ghirpad-agasi pentru halate și cerahoriși și cele-l-alte ca mai sus, făcându-se toate pungi 2250. Aceste eele regulate și pe față date, dar cu cele pe ascuns adese întrecea cifra de 3000 pungi.

Mucarorul nu era în întrebuintare pe timpul meu, și astfel au urmat până acum. Stavrache hirurgul și Manoli Celebi de la Cuciuc Chioț prin Hagiatazadè hechimbasi, Cherseli-Ahmed-efendi și Amendi-Suleiman efendi au reușit pe timpul Sultanului Mahmud, fiind Vizir Chior-Ahmed-pașa, se dea Domnia lui Mihal Vodă în Valahia suspen-

dând pe Constantin Mavrocordat ce domnea atunci. Acésta întâmplându-se, Manole devenind deja Spatar, temându-se ca sa nu-l ia înainte ómenii lui Constantin Vodă și așa să-î ta domnia, a cerut să se facă mucarer în Domnie, sau a se reinoi în anul 1742 și aceeași a făcut pe la finele anului al doilea, pentru a-și conserva domnia; de atunci dar a devenit canonic obiceiul mucarerului anual, și s'a transmis obiceiul din Valahia și la domnia Moldaviei. Dar și ast-fel n'a scăpat Manoli de ceea ce se temea. În anul al treilea, cu trei luni înainte de termen și finitul anului, Constantin Voda luând înainte pe Manoli, înainte de a face acela mucarerul, a luat Domnia cu multe cheltueli. Acea triminie a domnit Mihal-Vodă în Valahia, până la finea anului al treilea, însă cu multe supărări. Aă cautat Manoli și Stavvache în acest restimp se reia fărăși Domnia pentru Mihal Vodă, dar nereușind a învins Constantin Vodă și după cele trei luni nu numai s'aă făcut stăpân, dar înca și pe Manoli și pe Stavvache și pe fiul lui Stavvache, Gheorghhe Spatarul, i-au trimis în exil.

Ast-fel Romeii Constantinopolului în scurt timp, de la anul 1674 adaugând câte puțin darile și tributul, acum pe timpul nostru aă progresat și s'aă rădicat mai la necređut, sau la un grad greă de cređut pentru sëracii cu totul de acoloa, schingiuindu-i nu numai pentru aceste dari împératesti și alte cheltueli a Curței, dar și de catră boerii locali Valahi, cu rële moravuri în adevăr, fiind iubitori de câștig rușinos și adese pentru tolos individual, aceștia faceau intrigi și Domnitorilor și'î mâna câte odata și pana la destituiri complete. Caci pre Constantin Mavrocordat pe nedreptul și fără nici un cuvânt l'a predat Nemților. Cel ce era atunci Protospatar scriindu-le li-aă spus și ziua ș oră navalirei, ajungând ei după spusa lui în București, după mieđul-noptii li-aă deschis fără vuet și în mare liniște porțile Curței, prin gardiștii Seimeni, care se supun și asculta ori de ce ordin a Protospatarului. Decă intrând în case au găsit pe Niaolae Voda dormind în pat, ca unul ce nu știa și nici presupunea ceva, ori în genere presimțind ceva, și l'aă dus sclav în Ungaria, împreuna cu cei din jurul seu, răpind și cele mai multe din averile lui. Nu numai atâta, dar adese reclame calomniose trimitea la Curtea împératească contra multor Domnitori, ca alta dată contra lui Mateiu Voda, contra lui Constantin Voda Mavrocordat,

calomnându-i ca a luat dajdi de la locuitorii Valahiei 10 mii de pungi, pentru care calomni au fost suspendați amândoi Domnitorii. De aceste și multe de felul acestora și altele nenumărate sunt intrigile lor, pline de calomni și viclenii, pe care a-le descrie, și pe scurt numai, nu este un lucru cum s'ar întâmpla, și acele (calomni) contra lui Constantin Cantacuzin Brâncoveanu Voevod, îndrăznind să le facă și să le fabrice. Deci intrigile boerilor Valahi lăsându-le revin la cele 240 pungi, tersifatul Curței Vizirului, care se împart în următorul mod: 80 lui Sahip-Devlet, 30 lui Chihaia-bel, 15 lui Reisul-Chitap-efendi. Ceașului Aga lei... celor doi Teșcherezihî lui Mehtubgi efendi lei 250, lui Talhigi aga lei... Beilicgiului-efendi lei... lui Amegi-efendi lei... Ghediciilor Agaleri a lui Sahip-devlet lei... la Ceașii lui lei... la Ghedici-Agalari a lui Chiagia-bei lei.... Celor de la Alai-Ceașlari lei....

Are Domnia Valahiei și trei grade de oficiali, între cari și oficiali de ai armatei. Și cel al pedestrimii se numește Aga, din vechime fiind supus Spatarului și unul din capitaniii lui prefect, cu titlu de Capitan de vânătorii Spatariei în București; dar cu 90 de ani în urma un Domnitor l'a cinstit pe el cu același boerie și independența. Iar generalul calareților se numește Protospatar, oficiu mare de clasa întâia și de mare însemnatate, mai cu seama în timpurile vechi. Are relații și mai ca o predominare și asupra celor 17 districte ale Valahiei prin dișii Capitanii, fiind ca capitaniii sunt sub ascultarea lui și atârna de ordinele lui. Fie-care dintre Capitanii are sub el un număr hotărât de Menzih și Slugerii, barbați ce erau alta dăru în catalogul armatei și prin cari din vechime se săvârșe și toate atacurile politice și la cele 17 districte și prin aceștia și capitaniii lor se strângeau și toate darile, mai înainte de a inventa Constantin-Neculai Mavrocordat Ispravnicul, carora le-au dat stăpânirea districtelor, luând'o de la Capitanii. S'a măsurat boeria cu modul acesta și i s'a împuținat și slugerii ei și din cei mulți cari îi aveau împrăștiți la cele 17 districte, am găsit eu numai următorii, când m'au făcut Protospatar în Valahia la anul 1764 April 24. fiind stepân pe funcție până la anul 18 August 1765, în care și a venit în București știință despre noua Domnie a lui Scarlat Ghica.

La Slam-Râmnic am găsit capitănate nouă și următorii slujitori-manziți :

	Slujit	Manziți
Avea Căpitanul de Focșani la bairacul lui	200	—
Avea cea ce se cheamă buciucul seu.	103	—
Avea Capit. Menzilului cel de Focșani	—	40
” ” ” cel de Burtescoi	6	—
” ” ” cel de Crucea-Comisocai	25	—
” ” ” cel al Râmnicului	10	50
” ” ” cel de la Balta numită Mortaloți	10	—
” ” ” cel din Belsugara.	10	—
” ” ” cel din Macsineni.	—	36
” ” ” cel din Unurosa	—	50
” ” ” cel din Gradiștea	—	50
	364	226

La Gradiștea am găsit cinci capitănate :

Avea Căpit. cel din Girbov.	47	—
” ” cel din Stelnica	—	30
” ” cel din Lichirești	—	60
” ” cel din Slobozia	—	70
” ” cel din oraș	—	54
	411	140

La Ilfov am aflat șase capitănate :

Avea Căpitanul cel din Ciocanești	—	50
” ” cel din Obilești	—	60
” ” cel dela Podul Pitarului său al districtului	40	—
” ” cel din Oltenița	—	60
” ” cel din Gherghita	—	55
” ” cel din Copaceni	—	66
	451	731

La Vlașca am găsit nouă capitănate :

Avea Căpitanul cel de la Căcalești	—	70
” ” cel de la Calugareni	—	32
” ” cel de la Podul Dămnerei	—	50
” ” cel de la Bacul	—	50
” ” cel de la Frâsineni	20	—
” ” cel de la Găești	—	20

		Slujit.	Ma' zil
Avea Căpitanul	cel de la Hodoivoi	32	—
" "	cel de la Isvor numit Mortaloța	39	—
" "	cel de la Vădeni, numiți căpi-		
	taniî Slabului	29	—
" "	cel de la Cimiraș-ot-Meri. . .	—	4

571 937

La Teleorman am găsit șapte capitanate cu următorii slujitori-manzili:

Avea Căpitanul	din Bolagî.	29	—
" "	cel din Rușit-de-Vede	11	60
" "	cel din Vișóra.	30	—
" "	cel din Piatra saŭ Cataneu .	—	50
" "	cel din Zemnicea.	—	40
" "	cel al Vinatorilor.	37	—
" "	cel din Ciolănești.	—	50
" "	cel din Rușit-de-Calarăși. . .	40	11

718 1148

La districtul Oltului am găsit iarăși șapte capitanate cu următorii:

Avea Capitanul de Vede	30	—	
" "	cel al Banesei.	11	—
" "	cel de Slatina	35	—
" "	cel de Giurgiu	—	20
" "	cel de Șarbănești.	—	50
" "	cel de Vișina-Sacă.	32	—
" "	Catanele de Slatina.	40	—
" "	cel de Buzeŭ.	30	50
" "	cel de Ploești Prahovei . . .	30	—

926 1318

La Secueni am găsit trei capitanate:

Avea Capitanul de Gageni	—	50	
" "	cel de Mărgineni.	50	—
" "	slujitoriî districtulu'.	36	—

1012 1368

La Dâmbovița am găsit două capitanate:

Avea Căpitanul cel din Valeni	15	—	
" "	cel din Florești	—	25
Cazaciî Agai la Târgoviștea.	80	—	
" "	la Câmpu-Lung	33	—
" "	la Călinești	10	—
" "	la Cimirași-Brănești, tot la Muscel.	—	3

1150 1396

La Argeş am găsit două capitanate și alți nenumărați slujitori.

	Slujit.	Manzil
Avea Capitanul Vinătorilor.	20	—
„ „ cel din Loviste sau Caneni	50	—
Erau și cei ce se numeau Salairuchi.	—	3
La Pitești sau Curtea de Argeş	—	14
La Cimiraş	—	8
	1220	1421

La cele cinci districte dincolo de Olt am găsit slujitori și manzili:

La Romanați am găsit cinci capitanate:

Avea Capitanul de la Caracal.	62	30
„ „ cel de prada catanelor, diși catane și pradați	30	—
Avea Căpitanul de Podul-Balși	—	50
„ „ cel de la Leu.	—	20
„ „ cel de la Izlaz	—	18
	1312	1536

La Dolj am găsit patru capitanate:

Avea Capitanul cel de Calafat.	—	20
„ „ cel al districtului sub Banul de Craiova	80	—
„ „ cel de la Țințirenți	40	—
„ „ cel de la Ctoru-lung	—	70
„ „ cel de la poteră	12	—
Catane sub același Ban al Craiovei	64	—
Calarași de Craiova și manzili	102	52
	1616	1681

La Mehedinți am găsit un spre-dece capitanate sub polcovnicul din Cernet:

Avea Capitanul din Vodița.	102	—
„ „ cel de la Baia de Aramă	25	—
„ „ cel de la Jilcuiri	10	—
„ „ cel de la Dumbravi	15	—
„ „ cel de la Ocol	15	—
„ „ cel de la Plamnita	22	—
„ „ cel de la Gogoși	6	15
„ „ cel de Plasa Muntelui.	10	—
„ „ cel de Plasa Câmpului	10	—
„ „ cel de Albanița	—	5
	1836	1696

La Vâlcea am găsit două capitanate:

	Slujit.	Manzil
A districtului Râmnicului, Capitala	41	—
Avea Căpitanul vânatorilor	20	—
A Catanelor	20	—
	1917	1696

La Gorj am găsit două capitanate:

A districtului Târgul-Jiului în Capitală.	112	—
Avea Căpitanul la Carbonești cel al Prădașilor	—	10
A Volintirilor	19	—
Suma celor 17 districte a Slujitorilor-Menzili.	2048	1706

Catalogul slujitorilor șezetori în București, compuși din Seimenizi, Socotelnici, Lufegii, Catane de țară, Menzili și Catane străine.

Seimenizi cuprinzând în acest număr și pe cei șase căpitanii ai lor, afară de baș-beluc-bașa și cei 28 de zăpcii și cei doi surmagii. Se împart în 7 bairacuri, atâta am găsit eu făcându-mă Spatar în anul amintit

436 —

Socotelnici, deosebiți în două-spre-zece bairacuri, cuprinzând în numărul lor și pe cei doi-spre-zece Căpitanii ai lor și pe cei trei-zeci și șase de zăpcii sau odapasizi, ceauși și stegari.

608 —

Catanele de țară cu Căpitanul, cu cei trei zăpcii ai lui, aceștia sunt curierii înscrisurilor Domnești la cele 17 districte

67 —

Lufecizii Spatarului în trei cete deosebiți. Aduc și aceștia scrisorile Domnești, divizați. câte șapte-deci și atâta

162 —

Lufecizii Căpitanului Spatarului Lufecizilor.

108 —

Menzili Bucureștiului, deosebiți în două cete și divizați câte șapte-deci, adeca o ceată. Au și Căpitanul lor

— 150

3429. 1856

Adecă totalitatea slujitorilor și a menzililor din București și din cele 17 districte compun suma de 5285 bărbați, și atâta am aflat eu când am fost făcut Spatar, de și din vechime erau peste 20 de mi. Dar și așa, nici pe aceștia nu i-au lăsat liberi, ci i-au pus la bir de lei 2567. Acest rău nu s'a întâmplat numai la slujitorii, ci și la toți cei-l-alți birnici,

cu voința Spatarului Gheorghe, fiul lui Stavrance, întâiul Capu-chihai în Constantinopol a Domnitorului de atunci în Valahia, Ștefan Vodă, fiul lui Mihail Racoviță Voevod, pentru câștig de bani, înșelându-se foarte tare de un omănaș ore-care cu numele State Zăgureanu, serv și scriitor al lui la început, care a fost și al doilea Vistier al Domniei și în care avea totă încrederea. Deci înmulțindu-se rălele din multe cauze, pe care și de ale descrie nu-i cuviincios, și Spatarul Gheorghe a fost spândurat înaintea casei lui situată spre Μέγα-Ρεδίμα, și Ștefan Vodă după trecerea de 17 luni, în locul celor trei ani promiși s'a suspendat din Domnie, pentru că nu a putut s'o administreze corect, și din neactivitatea afacerilor politice și din retusul de a primi sfătuire în acele ce nu știa și nu avea putere de a le realiza amintitul Domn.

Cheltuețele beșchișului Bairamului în banți gata.

Cele ce da înlauntru.

La Palat 10,000. Sultanei-Validè 5,000, Baș-Cadinei 2,500. Lui Darusaadè-agasi 2500. Hasnadarului-Aga-Chiurc-paha 1,000. Lui Pap-us-Saadè-agasi 100. Total 21,100.

Cele ce dădea Epitropului (Mareluț Vizir).

Epitropului 7,500. Hasnadarului lui 500. Talh:sgiuului-aga 250. Capicilarului chiagiasi 350. Selamului-agasi 350. Capicilarului-beluc-pașa 250. Caraculacului 100. Baș-Ciohadarului 50 Mehter-pașa 50. Celor șapte: Ghedic-agalari, adică Silihtar-aga, Ciohadar-aga, Muhurdar-aga, Divitar-aga, Caftan-agasi, Anahtar agasi și Ceamasir-agasi 700. Total 10.100.

Cele ce dădea lui Chiagia-bei.

Lui Chiagia-bei 3500. Lui Chiagia-chiapiti 500. Lui Afendi-Calfa 100. Chehalei lui Chiagia-bei 250. Hasnadarului lui 250. Husnalei-chiapiti a sa 200. Muhurdarului lui 200. Coroculacului lui 100. Baș Ciohadarului lui 50. Baș Ceaușului lui 40. Perdegiului lui 15. Total 5,205.

Cele ce da lui Tefterdar efendi.

Lui Tefterdar efendi 2,500. Chehalei lui 250. Hasnadarului lui 150. Chesedarului, Muhurdarului, Mehter-basei câte 100—300. Lui Mehterler Chiagasi a lui 25. Lui Baş-Capı-Cula-aga 300. Marelui Maden-efendi 200. Celui mic Maden-efendi 100. Lui Maden Chesedari 50. Saghirdisilor lui Maden-Calemiü 32. Caftangiului lui 32. Total 3,940.

Cele ce da lui-Reis efendi.

Lui Reis-efendi 2,000. Chehalei lui 200. Chesedarului lui ca lui Musalehan, care erau la început 50 lei, 250. Lui Ceauş-başa-aga 1,000. Lui Ceauşlar-emeni 75. Lui Ceauşlar-chiapiti 75. Lui Culautz-Ceauş 40. Lui Doagi-Ceauş 20. Total 3.660.

Cele ce da celor l altă rogializă a Portei.

Lui Pehnuc-teşcheregi 500. Chnuctuc-teşcheregi 500. Lui Bactupci-efendi 500. Lui Bellicci-efendi 500. Lui Tersifagi-efendi 500. Lui Amegi-efendi cu Musulcahan 500. Lui Tersifagi-Calfasi 100. Lui Tersifagi-Chesidori 100. Baş-calfet lui Mehtutpi-efendi 100. Chesedarului de la Divan-Chelem 100. Chesedarului lui Mehtupci-efendi cu Musaliahan 200. Lui Ifac Chiapiti 50. Total 3,650.

La alți óre-care.

Lui Alai Ceauslari 36. Meterhanelei Selrihiari 22. Meterhanelei Sadriali lei 60, 16. Meterhanelei-Culèr lei 60, 16. Total 90. Tóte cele date în bani compun suma de lei 47,745.

Cele ce da în blănuri, materii de atlas și cumășuri.

Blana de samur Impèratului *tahta* cu dinainți deosebite; blană de ris Impèratului *tahta*; Blană de samur Sulranei Validi, blană de samur baş-Cadînei, blană de samur lui Darusaade-agasi, blană de pacea de samur lui Hasne-Chia-

gasi cu dinainți de samur, trei blăni de pacea de samur-lu Bostangi-başa, o blană de samur, 10 coți de stofă și un donluc șal.

Aceste blăni costisesc (valorează) 38,300 lei. Tóte cheltuețele aceste sunt de 86,046 lei.

Dairelei (musicei) din lăuntru palatului dă 24 bucăți de atlas (urmează numele lor, dar n'ău nici o importanță pentru noi).

Daeralei de afară 28 bucăți de atlas (urmează iarăși numele lor).

Maî dă și altor agale bucăți de atlas.

Acestea le da fără greș Domnul Valahiei la Ramazan-Bairam, iar Domnul Moldovei la Curban-Bairam.

C. Erbicénu.

10 MAI

și jubileul de 25 ani al Majestății Sale Carol I, Regele României de la
suirea Sa pe Tron.

Țiua de 10 Mai este o ȝi de mărire și mândrie Națională, pentru că ea ne amintește redeşeptarea noastră, recâștigarea cu brațul brav al soldaților Români *Independența*, ș'apoï ca o urmare firească *Regalitatea noastră*. Din vremuri îndepărtate Domniï noștri Români purtau pe capetele lor *coróne*, pe care drept în urmă urmașii lor îl pierduse, sub presiunile popórelor rău-voitóre Românilor, înlocuindu-le cu *Cucele Orientale*. Din independenți de altă dată, cum ne spun cronicarii, am ajuns mai în urmă tributarï Turcilor, expuși năvălirilor, jafurilor și truchierilor Austriacilor și Rușilor, ș'apoï prada fanarioților nemiloși. Sabia lui Mircea și a lui Ștefan numai era purtată și învîrtită cu atâta dibăcie de urmași, iar brațul puternic și voinic a lui Mihaiú este întrerupt prin tradare, ca o eclipsă solară în mieđul ȝilei. Țara de fapt era prada streinilor, iar Româniï în vatra lor munceau tóta viața numai pentru a setura gura fără sațiú a lupilor străini și a cător-va privilegiați boeri Români.

Biserica noastră Ortodoxă Națională a împărtășit în totul suferințele și umilirea cu poporul. Dacă com-

parăm trecutul trist de trei veacuri ce l-a îndurat Români, mai ca nu-î gasim tovarăș de sôrta în lume. Era mai fericită raiaña din pašalicul turcesc, de cat Români din Bogdania (Moldova), Cara-iflac (Oltenia) și Iflac-Memlecheti (Valahia).

E mai de suferit o môrte grabnică, de cât o tiranie pe viața, și acêsta stare din urmă era partea Românilor. Cât de mândre trebuie sa fie în regiunile cerești astăđi geniile viteze ale poporului Român, în diüa de 10 Mai, când privesc la urmașii lor ca ș'aü recăștigat gloria strămoșască cu singura vrednicia brațului lor. Visul și dorul arđetor de libertate, al stramoșilor și parinților noștri, a devenit fapt *îndeplinit* în timpurile nôstre. Suntem ai noștri, stepâni pe viață, casa și masa!

Nestatorniciile în Domniele din vremurile trecute, li oprea Domnilor cugetarea numai asupra prezentului; vrajmășiile între boerii pămênteni și streini zguduiaü siguranța tronurilor și rîpeaü liniștea țarei; iar nesațiul Turcilor de bani silea spre ruinare și pe cel mai tare caracter românesc.

Când suferința Românilor, umilită pana la robie, a umplut paharul durerii, redesteptarea orî môrtea totală națională trebuia natural să se arăte. Este o lege a firei, recția sa'și manifeste puterea ei. Mișcările de independență națnala la Români apar în seculul trecut, când sub un Horia și Cloșca, când sub un Riga-fereü și Tudor Vladimirescu; iar din cenușa lor resare, după un patrar de secul, ca primavara prin forța naturei, ideia Româanismului desă ca puzderia, și Români dupe revoluția de la 1848 tind puternic a uni arborile despicat al Româanismului, pe care numai streinii îl culegeaü și-î mâncaü fructele, cultivându-l ca pe un miel gătit spre junghiare.

Duceți-vă și nu ve mai întôrceți timpuri fatale

preste neamul nostru! Intrați pentru vecinicie în Infern! Bucurie atunci să simpte cât este de mare, când se știe bine și hotărît reul de care ai scăpat, pentru acea am descris în scurt cele ce am suferit.

În istoria noastră națională din sutele de Domnii ce ne-au condus destinele țarei, în timp de șase secole trecute, nu aflăm de cat trei, cari s'au serbat jubileul Domniei de argint; Mircea cel Mare 1386—1418, Alexandru cel Bun 1401—1433 și Marele Ștefan 1457—1504. Caci Constantin Brâncoveanu în ajunul sêrbărei a fost martirisat de Turci! Domniatele lungi de câte 32 de ani a lui Mircea cel mare și a lui Alexandru cel Bun ne-au pus bazele consolidărei Statelor nascēnde Române. De la unul avem primele noțiuni de legislațiune, organizare socială, și instituțiunii Religioase; de la cel-l-alt dovada pipăită de bravura și patriotism! simțul de independența națională probat prin resbōe crâncene până la extrem. Marele Ștefan este ultima fasa în care Românii lupta ca lei pentru ași scapa casa și moșia de cotropirea musulmană, timp de 41 ani.

Sub Domnia lui simțul religios și patriotic își atinge apogeul seŭ la Români, câte batēlii au purtat, atâtea Biserici lui D-șeu a rîdicat, așa se exprimă Cronicarul.

Brațul eroic și îndrăzneț al lui Mihaiu Bravul se asemana cu un meteor, ce predomina constelația firmamentului pentru un timp, dar care nu lasă după disparițiunea lui de cât dorul continuu de a reaparea. Dar el numai revine.

Din aceste date de îndelungă Domnie tragem în-vățămēntul popular, sigur și nestrămutat: „*Schimbară Domnilor, bucuria nebunilor*“.

Trafnicia în Domnie este dovada statornicieii unui popor, ce are de rezultate creșterea, desvoltarea în

pace și înflorirea instituțiilor aceluși popor. Neamul nostru ne dă exemplul cel mai convingător despre acest adevăr. Mulți Domnitori Români vor fi avut gândiri bune și priincioase progresului țărilor Române, dar desele schimbări i-au oprit în mersul lor de a-și realiza scopurile lor. Numai stabilitatea dă mijloce îndemănaticе Guvernatorilor popórelor de a se ocupa cu îngrijire de înaintarea lor; pentru care la din contra devin responsabili și înaintea ómenilor și înaintea lui Dumnezeu. Omul este ființă perfectibilă; ca colectivitate considerat nu numai că nu-și pierde acéstă notă, ci încă și-o mai crește.

Poporul staționar în progres este de sigur condamnat la disparițiune, ca și individul la mórte. Omul este dar prin firea lui progresist, — mâne trebuie să fiú mai mult, de ce sunt astăzi. Dacă Părinții noștri Români încrușișau mânilе și sufereau a mai purta pre grumazul lor jugul rușinos al robiei înjositoare, noi n'am fi ce suntem astăzi. Un popor fără eroi e un cadavru fără viață. Unde lipsesc martiri naționali, acolo lipsește focul sacru ce încaldește simțul de Patrie. Dacă pentru viața zburătoarelor este necesar aerul; apoi cu atât mai mult pentru viața intelectuală este necesară libertatea, ce-i condiția progresului. Restrângerea libertăței naționale se asamană cu lipsa de sănătate a corpului. Ești bolnav, nu poți lucra, ești privat de libertate nu poți progresa. Dulce-i libertatea, amară-i sclavia! Una duce la nemurire, iar alta la abrutisare. Noi Români am aruncat departe de noi jugul robiei ce ne amenința, ne-am recăștigat cu sângele nostru libertatea și trebuie s'o apărăm până la ultima respiraare. E mândru și mareș poporul independent, pentru că-i liber și stépân deplin pe el și destinele lui. E trist și ovelit cel sclavít, pentru ca

și cugetarea, iar nu numai vorba, îi este interzisă. Eternă dar amintire în ziua de 10 Mai 1891 tuturor Strămoșilor noștri, celor ce s'au sacrificat ș'au lucrat la reînvierea drepturilor noastre de popor independent și la proclamarea libertăților sociale.

—

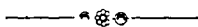
Țiua de 10 Mai este pentru noi și memorabilă, pentru că s'a șters și ultimele urme ale nenorocirilor trecute de deasupra poporului nostru, proclamându-se Țara noastră—*Patriă*—din *Domniat* la *Regat*. Țiua de 10 Mai este și va rămânea succesiune în seculi poporului Român, pentru că ea amintește *Independența Țarei* și proclamarea *Regatului Român*. Țiua de 10 Mai este sărbătorea sărbătorilor naționale, căci ea resuma vitejia neamului și redesteptarea puterii stramosesții, ce face posibilă continuarea firului vieții poporului Român. Țiua de 10 Mai este reala și adevărata înviere a simțului românesc, este ziua zilelor în care Românul mândru de sine și de neamul lui, salută cu demnitate concertul popórelor din care face și el parte. Țiua de 10 Mai cuprinde în sine toate faptele mărețe și pline de glorie naționale pe care poporul Român le-a îndeplinit în timp de 25 ani ai Domniei înțelepte și gloriose a Majestății Sale Carol I. Țiua de 10 Mai este adevărata și de Primavară a poporului Român, când, sub cerul seú vesel și pe pământul strămoșesc, plin de frumusețele sale naturale, în entuziasmul lor de bucurie Româniți tinđend mânilor lor cătră Cer mulțamesc lui D-đeú pentru bine-facerile cu care l'a acoperit, glorificând numele lui. Țiua de 10 Mai este cartea în care tot Românul cetește voios și plin de mângâere și fală națională faptele mari, resbóele vitejești, înțelepciunea și prudența, cu care calități mari a înzes-

trat Dumnezeu pe reprezentantul Providenței Sale la Români, pe Carol I, Regele glorios și plin de înțelepciune pentru Români. Ziua de 10 Mai trebuie să fie respectată de tota suflarea românească și consacrată lui Dumnezeu ca și de sărbătora a neamului. Numai amintirea faptelor mari și sevârșirea lucrurilor naționale ce au avut loc în timp de 25 de ani sub rubrica Nostru Rege Carol I, trebuie să fie astăzi obiectul convorbirii la tot poporul Român, spre a deveni o adevărată și de jubileu național. Betrânul, gârbovit de povara anilor, purtând încă pe corpul său urmele trecutului trist să povestească fiilor casei ce am fost în trecut, -și cât de fericiți suntem în timpurile prezente, desfășurând cumpelele prin care am trecut și barbația cu care am luptat! Ziua de 10 Mai în fine este ziua în care poporul Român va pronunța, cât timp Români vor ființa, cu respect și admirațiune prudenta, barbația și gloria Regelui lor Carol I. Numai stabilitatea lucrurilor omenești chibzuită prin o prudenta superioară și de admirat a făcut posibila sărbătora de 10 Mai. Numai bărbăția șefului încurajaza și îndeamnă la munca variată pe popore, iar brațul lui hotărât și viguros impune respect celor ce-l înconjoară. Numai șefii glorioși ai neamurilor au drept la respectul și iubirea sinceră a poporului lor, după cum Carol I, Regele glorios al Românilor; pentru ca prin El și sub El, prin conlucrarea Lui și sub scutul Lui s'au îndeplinit faptele mari ce fac astăzi fala neamului și gloria Lui. Ziua de 10 Mai aparține poporului Român, după cum și însuși Regele Nostru Carol I, căci și El este proprietate eternă, cu trup și suflet, a istoriei Neamului Românesc. În ziua de 10 Mai este și va fi vecinic încrustat la Români, ca într'o stîncă de granit, numele glorios al Regelui nostru iubit Carol I.

Biserica Română Ortodoxă Națională va aminti cu recunoștință în secolul nesfârșit numele nemuritoare al Majestaților Lor Carol I și Elisabeta Regina, pentru că sub Domnia Lor Biserica noastră națională ș'a redobândit autocefalia sa. Intreg Clerul național va pronunța bucuros numele lor scump, pentru că n'au pregetat a ajuta din resputeri Biserica Ortodoxa-Națională, restaurând și rădicând temple în care sa se prea mareasca dilnic Numele Preasânt al Dumnezeului parinților noștri. Recunoscător Clerul pentru atâtea bine-faceri ce a primit, nu va înceta de a mulțami lui D-zeu pururea pentru îndurările darurilor ce a dat poporului Român prin Regele lor Carol I, cerându-I cu caldură în toate zilele de a-I adaogi dar preste dar și a-L avea sub paza sa plin de sanetate, tărie sufletescă pentru a urma în anii îndelungați drumul gloriei pe care ni-a condus în timp de 25 ani.

Datoria dar a Bisericeii Ortodoxă Națională este a înalța astăzi către D-zeu, în ziua de 10 Mai și în totde-una cântării de mulțămiri pentru ceea ce ne-a dat și ceriri cu umilință pentru a păzi sanetatea Majestaților Lor Carol I, Regele Românilor, Majestaței Sale Elisabeta Dómna și Regina României și a succesoriului Tronului României Ferdinand; apoi pentru pacea Țarei, liniștea Bisericeii și pentru proșirea Românilor pe calea virtuților creștine, singurele ce-i pot apropia de Dumnezeu.

C. E.

CHESARIE DAPONTE.

MATERIAL PENTRU LITERATURA BISERICÉSCA.

Abundentul scriitor grec din secolul al XVIII, Constantin Daponte, numit în călugărire Chesarie, a imprimat la Veneția în anul 1780, Patericul Sântului Grigorie Dialogul și 'l-a afierosit eruditului Episcop de Râmnic Chesarie, cu acaruia banî s'a imprimat și însăși cartea. Dedicăția cărței descriind meritele literare ale Episcopului cărturar Chesarie, traducênd'o o dăm publicității spre a servi de material literaturêi nôstre bisericesti. Iat'o :

Mult respectate al meû părinte și stêpân.

Propriû este numai lui D-đeû ca să facă și se ducă la sfârșit acea ce voește, ca singurul Atot-puternic, după cum este scris, „tôte câte a voit Domnul a făcut în ceru și pe pământ“. Iar omului îi este propriû să dorêscă cele ce se cuvin și se facă cele placute lui Dumneđeû, și să le aducă la sfârșit tôte prin ajutorul lui Dumneđeii, pe unele însă cu ajutorul aprôpelui, când bine-voește Dumneđeû. Deci și eû smeritul am dorit și am lucrat (dupê cum socot eu) un lucru din cele de trebuință și plăcute lui Dumneđeû, traducênd cartea Patericul a celui între Sfinți Părintelui nostru Grigorie Dialogul, dar neputênd singur să o duc la sfârșit reclam (cer) ajutor, și mă rog ca contributor la faptele bune pe cel după Dumneđeul bun, (de la care este

tot bunul și frumosul) și dat nouă bun pentru lucruri bune, și păstor prea bun al oilor cuvântătoare și arhieriu pe respectabilitatea vóstră. Scopul ultim al cărței a acestei noi traduceri este tiparul, pentru că tiparul se respândește; alt-fel ar fi ca o fântână închisă, și un izvor astupat. Când fântâna este închisă și izvorul astupat ce folos avem? Decî prin tiparire se face respândirea, iar prin respândire folosul, prin folos respectul și amintirea Sfinților, iar prin amintire mărirea lui Dumnezeu, cel glorificat în amintirile Sfinților lui. Din gloria lui D-đeu ca din un izvor curge și se respândește cu îmbelșugare și plata meritată temporală și eternă către causerul imprimărei. Tipărire nu este lucrul meu, ci a ómenilor bogați, a iubitorilor de D-đeu pentru suflete, este treaba boerilor și a Arhierieilor. Si cine este mai iubitor de D-đeu dintre Arhieriei de acum a acestei demnități arhieraticești? Saú cine este mai ajutător și mai contributor la fapte bune și plăcuțe lui D-đeu, de cât respectabilitatea vóstră? Martur pe lângă alții este Rómnicul și Craiova, scaunul ei, în care s'aú revărsat neîncetat și curg continuu bine-facerile bunătăței tale cei lui Christos următoare. Restaurările Bisericilor, reînflințările de Tipografii, înființări de școle, sprijinirea orfanilor, ajutorința nevoșilor. Și ca să nu le enumer una câte una đic: că tóte le face cele plăcuțe lui D-đeu sufletul vostru cel cugetător și iubitor de D-đeu. Pentru acestea, prea iubitorule de D-đeu și eú smeritul cu curagiu vė dedic acéstă sfințită presentă carte, pentru ca să se reușască a se tipări, spre care scop s'a făcut. Sėvėrșindu-se acésta va avea după vrednicie și Theofilia vóstră cartea ca vestitor a bine-facerii vóstre, ca trompetă a dispoziției vóstre cei iubitoare de binele obștesc pentru cuvintele cuprinse în ea, la care trebuie a se adaugi folosința și bucuria. D-đeu n'a dat totulú ceva mai de preț de cât omulú, iar omulú de cât rașiuinea, rașiuinei de cât mintea, minței de cât înțelepciunea, înțelepciunei de cât cartea, cărței de cât adevėrul, adevėrului de cât folosul și mulțămirea. Acestea amėn-

două, ca atât de prețuite, a prea respectate și sfințite cap, le cuprinde de-opotrivă într'una acéstă carte Patericul. In acest tom, ca într'un loc propriu și de onóre cu cinste se resumă. Va avea în adevér, va avea pe sfinții cuprinși în acest tom ca sub un acoperemânt, rugători pentru harul făcut cu tipărirea acesteî cărți și arhieria vóstră se va învrednici a fi într'un acoperemînt ca ei. Și împreună cu ei și cu toți Sfinții să se glorifice mărirea Domnului, că lui se cuvine tótă mărirea, cinstea și înclinăciunea în veacul veacurilor. Amin.

In anul mântuirii 1777, Iulie 1.

A respectabilitateî vóstre de D-đeu iubitóre
serv smerit

CHESARIE DAPONTE.

Cartea lui Daponte pe lângă viața și dealogurile lui Grigorie mai cuprinde și viața și cuvintele Sântului Epifanie. Cânturi în stihuri cătră Născetőrea de Dumneđeu și un engomiu la închisóra sa în Constantinopol, în formă de epistolă în stihuri, și ultim, slujba Sântului Marelui Atanasie.

C. E.

Cel întâiu Triodiū imprimat în românește.

TRIODION.

Acum întâiu în acest chip tipărit în Sfânta Episcopie a Rimnicului, și desevêrșit mai luminat în limba Românească aședat.

Cu nevoința și cu tótă cheltuiala a Prea Sfințitului și de D-geu iubitorului, Chir Inochentia, Episcopul Rimnicului: în anul de la Christos 1731 Iulie 20.

Acesta este titlul celui întâiu Triod, tradus în Românește de pe originalul Grecesc de Damaschin, Episcopul de Rômnic de la 1710—1726. Episcopul Damaschin a fost unul din marii carturari ai țerii Românești, mai întâiu profesor și Episcop la Buzeu și în urma la Rômnic. În tótă viața sa s'a ocupat cu traducerea cărților de ritual bisericesc de pe originalele grecesci. Ca om literat, căci știa limba grécă, latina și slavona, a tradus în românește Antologiul tot (adică mineul prescurtat); apoi Penticostarul, Triodul, Octoiul și în fine a luat parte activă la tipărirea întaei Biblii românești, sub Domnitorul Șerban Basarab Brâncoveanu. Dacă succesorul seü Episcopul Inochentie al Rômnicului nu spune clar în dedicația sa, ce ține loc de prefață la Triod, că traducerea Triodului aparține lui Damaschin predecesorul seü, și că el n'a executat de cât imprimarea acelei traduceri, acésta rôte au făcut'o fără înțențiune de a tăgădui munca literară a lui Damaschin, ci

că p^ote în cadrul unei dedicații nu putea întra și acesta. În prefața Penticostarului însă, imprimat în 1643, tot la Râmnic sub Episcopul Climent se citește: m'am îndemnat și am dat în tipar această sfântă carte ce se chiamă Penticostar. . . . fiind talmăcită de pe limba elinescă, slavonescă și lătinescă deplin pe limba noastră românesca, prin ostenela și totă osârdua și nevoința celui întru Dumneđeu răposat părinte Episcop și dascal și al nostru întru Duhul Sfânt frate Chir L'amaschin. Inocentie însă nu îndrăsnește a afirma nicăiri în dedicația sa, să exprime numai, că lipsită fiind Chesaricesca Valahie a avea cărți în limba cea de moșie, ce se chiamă românescă, acesta carte nu s'a dat în lumina limbii noastre celei românesce; precum nici în alte părți unde se afla patria românescă. Pe lângă acestea Episcopul Inochentie al Râmnicului afirmă, că cu toate că se introdusesse în bisericile românești din ambele Principate pe atunci limba românescă de pe timpul lui Vasile Lupu și Matei Basarab, dar nu s'a tradus și imprimat de atunci în românește toate cărțile de ritual bisericesc, ci numai câte-va, ca: Evangelia cu Kazaniile lui Varlaam, Molitfelnicul, Parimiarul, Psaltirea și Prológele lui Dossethei, Liturgiularul etc., dar cărțile voluminoase ca Octoihul, Triodul, Penticostarul și Mineele abia în secolul al XVIII-lea s'a putut imprima în românește. De aceea Climent Episcopul Râmnicului să pronunță că se îndestula bisericile cu limba elinescă și slavonescă chiar la începutul secolului al XVIII.

În ceea ce privește titlul dedicației. Observăm: în timpul cât au ocupat Nemți Oltenia, Episcopul Râmnicului era în relații ecleziastice și canonice cu Mitropolitul Belgradului, ce era sub stăpânirea Austriei, iar nu cu al Ungro-Vlahiei din București. Acesta însemnă atâtă că: puterea lumescă schimbă raporturile canonice între circumscripțiunile mitropolitane după divisiunile ori cuceririle politice. În ceea ce privește limba acestui Triod întâiu imprimat observăm că este foarte corectă, curgătoare și exactă cu originalul grec ceea ce însemnă că nu putea fi traducătorul acestei cărți

om mediocrù, ci un bun cunoscător al limbelor clasice. In tot Triodul nu se găsește de cât o singură notă, dar și aceea ne completează pe care pentru curiositate o reproduc: „Acest sfânt Triod l'am dat eũ biserical. și luându-l un Ali-marzac Cantimir Oglu și trecând pe aici pen țară pe la Obilesci m'am întâmpat eũ acolo, Constantin Mavrodin vel-căpitan Zalefgiũ și l'am scos de la Tătari și pren rugăciunea dumnealui Sterian vătav, l'am dăruit la acastă sfântă biserică den București, hramul Uspeniei Bogorodice“. Acest Triod a servit ca carte bisericească în desfînțata acum biserică, cu ocașia deschiderii noului bulevard, numită Calmata. Stampele acestui întâiu imprimat sunt lucrate în țară de un sculptor de bună sémă român, după cum să citește pe o figură cu litere latine Demitir (Dumitru) 7238 egal cu 1730.

PREADOSLOVIE

adică Cuvânt înainte.

Prea Sfințitului și prea pravoslavnicului Arhiepiscopului al Belgradului și Mitropolitului a tot creștinescul norod de sub stăpânirea prea Sfințitului Imperat al Romei, în Servia, în Slavonia, în Hungaria, în Horvația, în Sirmia, în Ungro-Vlahia Chesaricească, în banatul Temiș-Varului, și al prea Înălțatei Chesariceștii mariri sfétnic, Chiriu Chir Vi-chentie Ioanovici, cu smerită plecăciune închin.

Viũ e Domnul și bine e cuvântat D-șeũ, că voește să se mântuiască toți ómenii și la cunoștința cea adevărată să vie. Chipurile mântuirii, și cărările cunoștinței, scrisu-s'aũ cu multe feluri de trestii ale limbelor, prin carturari, grabnici scriitori, prin Petru mai marele Apostolilor, și prin ceil-alți apostoli grăind: Tresviți-vẽ. privighiați pentru că pizmașul vostru diavolul umblă ca un leũ răcnind, căutând pe cine ar înghiți (Petru. cap. 5). Și iarăși dice tuturor sfârșitul s'a apropiat, deci înțelepțiți-vẽ și vã trezviți în rugă-

cîuni (Apostol Iacob. Cap. 4). Lepădând tótă spurcăciunea și rămășița rēutăței, întru blândețe să primiți cuvēntul cel sădit, carele pōte sa mântuiască sufletele vōstre. Prin Pavel Apostolul învătătorul limbelor: Proslaviți pre Dumneḑeu întru trupurile vōstre și în sufletele vōstre, care sunt ale lui Dumneḑeu (Corinthēni, cap. 7). Și iar socotiți-vē pre voi a fi morți pēcatului, și vii lui Dumneḑeu, întru Christos, Iisus Domnul nostru (Rimlén, cap. 7). Ca și cum ar ḑice: Omorâți trupul vostru, cu patimile și cu pohtele. Adica să petrēceți în post și în rugaciune prin Iacov, întărind cu niște cuvinte ca acēstea: supuneți-vē lui Dumneḑeu, și stați în protiva diavolului, și va fugi de la voi (Iacov, cap. 4). Înțelepțiți-vē (dar) și vē trezviți în rugăciuni (1. Poslanie a lui Petru, cap. 4). Cu aceste doua bunătăți, adică, cu mîntea întrēga și cu trezvia, rugaciunea, cu postul ca o pasare cu două aripi zbóra la Ceriu. Multe sunt întru acest lucru bun, în cartea ce să chiamă Triodion, dar cu nevointă și cu ostenéla ni să cade să le sēvērșim și să le împlinim. Cu ostenéla ómenilor celor de Dumneḑeu aleși în pravoslavnică Beserică, iaste nouē moștenitóre. Sa ne nevoim (dar) și noi, ca iată ostenéla ómenilor celor de Dumneḑeu aleși, (cartea ce să chiama Triod) iaste înaintea noastră, care ajunge pāna la Sfānta Inviare a Domnului și Māntuitorului nostru Iisus Christos. Când vei ceti întru acēstă carte ce să chiama Triod deplin, care cu osārdiósă dragoste, cu ostenélă și cu multa cheltuiala, acum de nou adică dintalu l'am tiparit pe limba romānesca cetind cu cuviință și cu umilință, vei afla tóta orānduiala Bisericii și folosul postului și al māntuirii sufletului. Si vei fi de acum înoindu-se tinerétele tale ca ale vulturului. Atuncēa gura ta întru acēsta carte va grai înțelepciune, ca prin înțelepciunea lui Dumneḑeu și putérea, vei ḑice cu psalmonicul: Tóte cu înțelepciune le-ai facut (Psalm. 107. stih. 25). Acēsta carte, ce să chiama Triod, luminéază pre tot omul ce vine în lume, că iaste candela cea îndestulata cu untul-

de-lemn, de va fi strigare în miezul nopții; Iată mirele vine în miezul nopții. Că nu se înpuținéză dintr'ênsa untul-de-lem al rugăciunei și al postului, cu feciórele cele înțelepte vei eși întru întimpinare, că luminându-se cu luminarea acestor talmăcirii ale Triodului, vei putea în totă vremea și tot ciasul ca cu o trâmbiță cu trei rasunări, adica cu trei cântări a glásui. Impêratul David, numai în zilele Praznicilor poruncia sa dea glas în trâmbițe. Trâmbițați, țice, la lună nouă cu trâmbițe întru vestitele zile ale Praznicilor Domnului (Psalm. 89). Pentru aceea și cântarea acésta alesu s'au a se cânta numai în osebitele zile cele de jale ale sfântului post al părăsemilor spre mântuirea sufletului. Cu acéstă trâmbiță a Triodului în totă vremea vei putea trâmbița împreuna cu cel de Dumnețeu încoronat Prorocul David, într'acestași chip. Séra și diminéța și améza-ți, spune-voiu și voui vesti, și vei auți glasul meu (Psalm. 54, stih. 19). Inpreună cu toți cei ce s'au ostenit întru acest lucru bun. și se vor nevoi întru acestași chip cu osârdie, după cum țice Apostolul Pavel, acela să vă facă pre voi deplin, să vă întăreșca și sa vă dea puterea și să vă înoșasca (Petru Poslanie, cap. 5). Deci și eu smeritul vędând acéstă Eparhie a patriei nóstre, lipsita de o comóra ca acésta, care iaste fórte trebuincióasă Sântei Bisérici al Résaritului am socotit dar și eu cu ce mijlocire ași putea înmulți talantul Stépânului meș cel dat mie, și întâiu am pus în cuget. grija Sântelor Bisereci, din Eparhia smereniei nóstre, dintr'acésta Chesariciască Valahie, vędând Santele Bisérici prea lipsite de trebuincioșele cărți în limba nóstra cea de moșie, ce se chăma românesca; dar mai mult de acésta prea trebuinciósa și tolositóre carte ce să chiamă Triodion, care iaste plină de umilință și îndemnătóre spre pocăință sufletului creștinesc, fiind-că de alte cărți în limba nóstra s'au mai tipărit, iar acéstă carte până acum mai înainte din Tipografie nu s'au dat în lumina limbei nóstre cei românești să se fie tipărit, precum nici într'alte părți

nde se află patria românească nu s'aū mai tipărit. Ci până acum cu limba Ellinască și Slovenască să îndestula și această limbă românească; care carte, și acesta acum prin Blagoslavenia Arhipăstoriei tale tipărindu-se, iarăși ca un dar mic, după datoria mea, (ce) către prea sfinția ta am, o aduc, carea în părințeștele tale brațe priméște-o, și în vistieriile harurilor tale o așază, și pentru noi fiii tēi către Dumneđeū te fă mijlocitor prin sfințele tale rugăciuni și Dumneđeū întru tóte să-ți ajute întru îndelungați ani. Amin.

Al Prea Sântiei tale plecat.

INOCHENTIE EPISCOPUL RÂMNI CULUI.

C. E.

BISERICA ORTODOXĂ
ÎN LUPȚA CU PROTESTANTISMUL
ÎN SPECIAL CU CALVINISMUL

ÎN VEACUL XVII-lea

ȘI

CELE DOUĂ SINGADE DIN MOLDOVA CONTRA CALVINILOR

DE

EPISCOPUL MELCHISEDEC

Membru al Academiei Române.

Ședința din 17 (29) Martie 1890.

(Urmare, veđi anul al XV-lea, No. 1, pag. 17).

„*Articolul X* — Noi credem, precum ne-am și învățat a crede, în așa numita sântă catolica (ecumenică) apostolică Biserica, și carea întru adevăr este așa, carea cuprinde pre toți cei ce cred în Christos și de pretutindenea, ori-cin^e ar fi ei, cari acum, aflându-se în pământésca călătorie, nu s'aũ salășluit încă în patria cea ceréscă. Inșă nici-de-cum nu amestecăm biserica călătorie cu Biserica, carea a ajuns patria, pentru aceea numai, precum cugetă ore-cari dintre eretici, că și una și alta ființezi, că amëndouă alcătuesc ore-cum două turme ale unui Arhipăstor Dumneđu, și se sântesc de același Duch sânt. Ast-fel de amestecare nu are loc și nu este cu puțință; fiind-că una se luptă și se află încă pe cale, iar alta acum triumfază biruința, a ajuns

în patrie și a dobândit resplătirea, lucru ce va urma și cu toată Biserica ecumenică. Fiind-că omul este supus morții și nu poate fi de apurarea cap al Bisericii; de aceea însuși Domnul nostru Iisus Christos ca cap, fiind cărma dirigerii Bisericii, o dirige prin mijlocirea sântilor părinți. Pentru această Duchul sânt Bisericeilor parțiale, întemeiate duple lege și care leguit se compun din madulari, le-a pus episcopii ca dirigători, păstori, căpetenii și începători, cari sunt ast-fel nu prin vre-un abus, ci leguit arătând în aceeași păstori chipul începătorului și seversitorului mântuirii noastre, pentru ca societățile credincioșilor sub această dirigere să se înalțe în puterea lui. Fiind-că eretici, între alte necucernice opinii, afirmă și aceea că simplul preot și Arhiepiscopul sunt de o potrivă între sine, ca se poate și țara de Arhiepiscop, că câți va preoți pot dirige Biserica, ca a chirotoni pe preot poate nu numai arhiepiscopul ci și preotul, și câți-va preoți pot chirotoni și pre arhiepiscop, și răspândesc vorbe, ca Biserica Răsăritului împreună cu densit, este partașa unei asemenea rătăcirii; de aceea noi, potrivit cu socotința, carea din vechime domnesce în Biserica de Răsărit, afirmam că chiemarea Episcopului așa este de neapărată în Biserica, în cat țara de ea nu numai nu poate fi, dar nici a se numi Biserica Biserica, nici creștinul creștin. Căci episcopul, ca urmaș apostolic, cu punerea mânelor și cu supra-chiemarea sântului Duch, primind clironomicesce puterea data lui de la Dumneșeu a deslega și a lega, este chip viu al lui Dumneșeu pe pamânt și, după puterea cea ierurgitoare a sântului Duch, este un îmbelșugat izvor al tuturor tainelor Bisericii ecumenice, prin care se dobândește mântuirea. Noi afirmăm, că Episcopul este atât de neapărat pentru Biserica, pe cât suflarea pentru om și sôrele pentru lume. Pentru aceea bine dic ori-cari spre lauda dirigătoriei arhieresci: „Ce este Dumneșeu la ceriuri în Biserica celor întâi-născuți și sôrele în lume: același este fie-care arhiepiscop în Biserica sa parțială; așa că prin el turma se luminează, se încălzește și se face locaș al lui Dumneșeu“. Că taina și chiemarea cea mare a Episcopului a trecut la noi prin clironomie, această este adevărat, căci Domnul, carele s'a tagăduit a fi cu noi până în veci, cu toate ca se afla cu noi și sub alte forme ale charului și ale Dumneșeescilor bine-faceri; însă prin ierurgia episcopala comunica cu noi într'un chip deosebit,

petrece și se unesce cu noi prin mijlocirea sântelor taine, al carora cel întâiu desevârșitor și ierurgisitor, duple puterea Duchului, este Episcopul, și nu ne lasa sa cădem în eres. Pentru aceea sântul Ioan Damaschin, în a patra sa Epistolie catre Africani, dice, că Biserica ecumenică în genere s'a încredințat Episcopilor; că urmași ai lui Petru se cunosc: în Roma—Climent întâiul Episcop, în Antiochia—Evodie, în Alexandria—Marcu; că sântul Andrei a pus la scaunul Constantinopolitan pre Stachie; iar în marea și sânta cetate a Ierusalimului Domnul a pus Episcop pe Iacov, după carele a fost alt Episcop, iar după acela încă altul, și așa până la noi. Pentru aceea și Tertulian, în epistola către Papian, pre toți Episcopii îi numește cliromoni ai Apostolilor. Despre a lor succesiune, vrednicie apostolică și putere de asemenea mărturisesce Evsevie Pamfil și mulți din părinți, pre carii ar fi de prisos a-i numera; de asemenea dătina universală și antică a Bisericei ecumenice. Vederat este de asemenea, că diregătoria episcopala se deosebesce de diregătoria preotului simplu. Caci preotul se chirotonesce de Episcop, iar Episcopul se chirotonesce nu de preoți, ci duple canonul apostolic, de doi sau de trei archierei. Pe lângă aceea preotul se alege de Episcop, iar pe Archiereu îl alege nu preoții sau prezviterii, și nu puterea lumescă, ci Sinodul Bisericei superioare din acea țară, unde se afla cetatea, pentru carea se menesce cel chirotonit, sau cel puțin Sinodul acelei provincii, unde trebuie a se face Episcop. Une-ori însă alege și întréga cetate, dar nu simplu, ci alegerea sa o face cunoscută Sinodului; și, dacă ea se va arăta potrivită cu canónele, apoi pre cel ales îl desevârșesc prin mijlocirea chirotoniei episcopale, prin chemarea sântului Duch. Afară de acesta preotul primesce numai pentru sine puterea și charul preoției, iar Episcopul preda acestea și altora. Cel dintâiu primind preoția de la Episcop, se vârșesc numai sântul Botez cu rugăciunile, ierurgisesce jertfa cea fără de sânge, împarte poporului sântul Trup și Sângele Domnului nostru Iisus Christos, unge cu sântul mir pe cei botezați, cununa pre cei ce cu cucernicie intra în căsătorie, se rógă pentru cei bolnavi, pentru mântuirea și aducerea la cunoștința adevărului a tuturor ómenilor, iar mai cu sémă pentru iertarea și lăsarea păcatelor ortodoxilor celor vii și celor morți, și în sfârșit, fiind-că el (preotul) se deosebesce cu chema-

rea și cu fapta bună, de aceea, după puterea dată lui de Episcop, învață pre aceia dintre ortodocși, cari vin la dânsul, arătându-le calea către dobândirea împărăției ceresci, și este pus predicator al sântei Evanghelii. Dar Arhiepiscopul afară de aceea că sevărsesce toate acestea (căci el, precum s'a ținut, este izvorul dumnezeescilor taine și al dăzurilor după puterea sântului Duch), numai unul el sevărsesce sântul Mir, numai lui unuia este însușită sântirea în toate treptele și direcțiile bisericesti; el cu deosebire și cu protie are puterea a lega și a deslega și a face, după porunca Domnului, judecată plăcută lui Dumnezeu; el predică sânta Evanghelie și întăresce pre ortodocși în credință, iar pre cei nesupuși îi depărtază de la Biserică, ca pre nisce păgâni și vameși, iar pre eretici îi predă lepădării și anatemei, își pune sufletul său pentru oș. Din toate părțile se vederază necombatuta deosebire a Episcopului de preotul simplu, iar odată cu acesta, că toți preoții din lume nu pot să păstorescă Biserică lui Dumnezeu și cu desevirire să o dirigă. Însă cu dreptul s'a însemnat de unul dintre părinți, că între eretici nu este ușor a afla un om cu judecată; pentru că ei părăsind Biserică, sunt părăsiți de sântul Duch, și nu rămâne în ei nici știință, nici lumină, ei întuneric și orbie; căci, dacă n'ar fi acesta adevărat, ei n'ar lepăda lucrul cel mai vederat, precum este d. e. taina cea întru adevăr mare a Episcopatului, despre carea grăesce Scriptura, pomenesce istoria bisericestă și scripturile sântilor și carea de-apururea a fost adevărită și marturisita de Biserică ecumenică.

„*Articolul XI.*—Credem, că mădulări ale Bisericii catolice sunt toți credincioșii, și pe lângă aceea—numai ei, adică cei ce fără îndoială mărturisesc curata credință a Mântuitorului Christos (pre carea noi o am primit de la însuși Christos, de la Apostoli și de la sântele sinóde ecumenice), măcar de ar fi unii din ei supuși la felurite păcate. Căci, dacă cei ce cred, însă păcatuesc, nu ar fi mădulări ale Bisericii, apoi nici nu ar fi supuși judecății ei. Dar ea îi judecă, îi chiama la pocăință și-i aduce la calea mântuitorilor porunci pentru aceea ei, cu toate că se supun păcatelor, rămân și se numesc mădulări ale Bisericii catolice, numai dacă nu devin apostazi, și se țin de Biserică catolică și ortodoxă.

„*Articolul XII.* — Credem, că sântul Duch învață pre Biserica catolică, căci el este acel adevărat mângâietor, pre carele Christos îl trimite de la Tatăl, pentru ca să învețe adevărul și să alunge întunericul de la mintea credincioșilor. Sântul Duch învață Biserica prin sântii părinți și dascăli Bisericei catolice. Căci precum tótă scriptura, duple universală adevericione, este cuvînt al Duchului sânt, nu pentru că el nemijlocit o a grăit, ci a grăit în ea prin apostoli și prin proroci: așa și Biserica se învață de la începătorul de viață Duch, dar nu altmintrelea, de cât prin mijlocirea sântilor părinți și dascăli (ale căror canóne sunt adevărite de sínódele ecumenice, lucru ce noi nu vom înceta a repeți), pentru aceea noi nu numai suntem convinși, dar și marturisim fără îndoială, ca pre un adevărat, că Biserica catolică nu póte să greșesca saú să rătăcescă, saú să grăiască minciună în loc de adevăr; căci Duchul sânt carele de-apururea lucrază prin servitorii cu credință părinți și dascăli ai Bisericei, o feresce de tóta rătăcirea.

„*Articolul XIII.* — Credem, că omul se îndreptéză nu simplu prin singura credință, ci prin credința confăptuită de caritate (dragoste), adică prin credință și fapte. Ideia că credința, fiind locul faptelor, agonisesce îndreptarea cea întru Christos, o mărturisim desevêșit necernică. Căci credința, în asemenea înțeles, s'ar putea însuși fie-căruia, și n'ar fi nici unul, carele să nu se mântuiască, lucru ce vederat este minciună.

„Din contra, noi credem, ca nu unica mască a credinței, ci credința, carea este în noi, ne îndreptéză în Christos prin fapte. Iar faptele nu le socotim numai mărturie, carea întaresce chemarea noastră, ci roduri, care fac pe credința noastră lucrătoare și, duple dumnezeiască făgăduință, pot să aducă fie-căruia răsplătirea meritată, bună saú rea, potrivit cu aceea ce a făcut el cu trupul său.

„*Articolul IV.* — Credem, că omul, cădut prin călcarea de lege, s'a asemănat cu dobitocele cele fără de minte, adică s'a întunecat și s'a lipsit de perfecție și de nepătimiciune, dar nu s'a lipsit de aceea natură și putere, pre carea o a luat de la prea bunul Dumnezeu. Căci la casul contrariu, el s'ar fi facut nerațional și prin urmare neom; ci el are aceea natură, cu carea s'a plăzduit, și puterea na-

turală, slobodă, vie, lucrătoare, așa în cât el duple fire pôte să alégă și să facă binele, pôte a se feri și a se înfiora de rău. Iar cum că omul duple fire pôte să facă binele la acésta arata și Domnul, când ȓice, că păgânii iubesc pre acei ce-i iubesc pre dênșii, și fôrte lămurit învață Apostolul Pavel (Rom. I. 19 și în alte locuri), unde ȓice, că *păgânii, neavând lege, din fire fac ale legii*. De aici este vederat, că binele, pre carele îl face omul, nu pôte să fie pecat; căci binele nu pôte să fie rău. (Binele acesta) fiind firesc, face pe om numai sufletesc, iar nu duhovnicesc, și el singur fără de credință, nu confăptuesce spre mântuire: însă nici nu servesce spre osândire; căci binele, ca bine, nu pôte fi cauza răului. Iar cei renăscuți prin char, el (binele), fiind împuternicit de char, se tace desăvârșit și face pre om vrednic de mântuire. Cu tôte că omul, mai înainte de renascere, pôte fi de la fire plecat spre bine să alégă și să facă binele moral, dar pentru ca renascându-se, să alégă și să facă binele duhovnicesc (căci faptele credinței, fiind cauza mântuirii și ca săvârșite de charul cel mai presus de fire, ordinar se numesc duhovnicesci), pentru acésta este neapărat, ca charul să preceđe, precum s'a ȓis despre cei predestinați, așa în cât el (omul) nu pôte singur de la sine să facă lucruri vrednice de viața cea întru Christos, și pôte numai să dorésca sau să nu doréscă a lucra în comunire cu charul.

„*Articolul XV.*—Credem, ca în Biserica sunt Taîne evangeliice, în număr de șapte. Nici mai puțip, nici mai mult, de cât acest numer de Taîne în Biserică nu avem. Numărul Tainelor, afara de șapte, s'a nascocit de nepricepuții eretici. Iar numărul de șapte al Tainelor se baséză pe S-ta Scriptură, asemenea ca și cele-l-alte dogme ale credinței ortodoxe. Și mai întâtu Sântul Botez ni l'a predat Domnul în aceste cuvinte: *Mergând învețați tôte limbele, botezându-i în numele Tatălui și al Fiului și al Sântului Duch* (Mat. XXVIII. 19). *Cel ce va crede și se va boteza, se va mântui; iar cel ce nu va crede se va osândi* (Marc. XVI. 16). Taina Sântului Mir sau a Sântei mirungeri de asemenea se întemeiază pe cuvintele Mântuitorului: *Iar voi ședeți în cetatea Ierusalimului, până ce ve veți îmbrăca cu putere de sus* (Luc. XXIV. 49), cu care putere Apostolii s'aui și îmbrăcat după pogorirea Sântului Duch asupra lor. Puterea

acésta se comunică prin taina mirungerii, despre care judeca și Apostolul Pavel (2 Cor. I. 21, 22), iar mai lămurit Dionisie Areopagitul. Preoția se întemeiază pe următoarele cuvinte: *Acésta să faceți întru pomenirea mea* (1 Cor. XI. 24); asemenea: *Orî-câte veți lega pe pământ, legate vor fi la ceruri: și orî-câte veți deslega pe pământ, se vor deslega la ceruri* (Mat. XVI. 19). Jertfa cea fără de sânge pe cele următoare: *Luați, mâncați, acesta este trupul meu; beți dintr' acesta toți, acesta este sângele meu al noului așezământ* (1 Cor. XI. 24. 2); *de nu veți mânca trupul Fiului omenesc, nici veți bea sângele lui, nu veți avea viața întru voi* (Ioan VI. 53). Taina nunței are temei în cuvintele lui D-zeu însuși, pre care le-a grăit despre ea în Așezământul vechiu (Fac. II. 24), pre care cuvinte le-a întărit și Iisus Christos, ținând: *Ceea ce D-zeu a împreunat, omul să nu despartă* (Mat. XIX. 6). Apostolul Pavel numește nunta *Taina Mare* (Efes. V. 32). Pocăința, cu carea se înrutesc marturisirea secreta, se bazează pe aceste cuvinte ale Scripturii: *Carora veți țerta păcatele, țerta-se-vor lor: și earora le veți ținea ține-se-vor* (Ioan XX. 23), de asemenea: *De nu vă veți pocai, toți așa veți peri*, (Luc. XIII. 3). Despre Taina Sântului eleu (Maslu) sașu despre eleul *sântit prin rugăciune*, pomenesce evangelistul Marcu, mai lămurit marturisesce fratele Domnului (Iac. V. 14. 15). Taițele se compun din lucruri firești și supra-firești, și nu sunt numai niște simboluri ale făgăduințelor dumnezeesce. Noi le recunoscem de organe, care prin chiar neapărat lucrăză asupra celor ce se apropie de dênsele. Inșă lepădăm, ca pre o streină de învățatura creștină, acea socotința, că perfecția Taiței are loc numai în timpul întrebunțarei (d. e. când se mănâncă ș. a.) lucrului pământesc (adică aceluși ce este sântit prin Taina, și care după sântire rămâne lucru simplu). Acésta e-te contra Taiței comunicării, carea fiind așezata de cuvîntul cel supra-fințial și sântită prin chemarea Sântului Duch, se sêvêșesce prin prezența celor ce se înșemnă prin ea, adică a trupului și a sângelui lui Christos. Și sêvêșirea acestei Taiței neapărat precede întrebunțarei ei prin comunicare. Căci dacă ea nu s'ar fi sêvêșit mai înainte de comunicare cu ea, atunci cel ce se comunică cu nevrednicie nu ar mânca și nu ar bea spre judecata șie (Cor. XI. 29); pentru că el s'ar comunica simplu cu pâne și

cu vin. Dar comunicându-se cu nevrednicie, el șie judecată mănâncă și bea. Prin urnare Taina Eucharistiei nu se sêvêrșesce chiar în timpul comunicării cu ea, ci mai înainte de acêsta. Tot în asemenea mod noi socotim de tot mincinosă și necurată acea învățatură, că prin neperfectia credinței se surpă întregimea și perfectia Tainei. Căci ereticii, pre cariți îi primesce Biserica, când ei se lepêdă de eresul lor și se unesc cu Biserica ecumenică, au primit botez perfect, măcar că avea credință neperfectă. Și când ei în urmă dobândesc credință perfectă, nu-i boteză din nou.

„*Articolul XVI.*—Credem, că S-tul Botez, carele este poruncit de Domnul și se sêvêrșesce în numele Sântei Treimi, este neapêrat. Căci fără de el nimene nu se pôte mântui, precum grăesce Domnul: *Cine nu se va nasce din apă și din Duch, nu pôte să intre în împêrația lui D-șeu* (Ioan III, 5). Pentru aceea el este trebuincios și pruncilor, căci și ei sunt supuși păcatului original și fără de botez nu pot primi iertare de acest păcat. Si Domnul, arêtând acêsta, a grăit fără de nici o escludere, simplu: *Cine nu se va nasce*; adică, după venirea Mântuitorului Christos, toți cei ce au să intre în împêrația cerescă trebuie să se renască. Deci, dacă pruncii au trebuință de mântuire, apoi au trebuință și de botez. Iar cei nerenăscuți, cariți pentru acêsta n'au primit iertare de păcatul strămoșesc, neapêrat sunt supuși pedepsei pentru acest păcat, și prin urmare nu se mântuesc. Și așa pruncilor, botezul este neapêrat trebuitor. Pe lângă aceea pruncii se mântuesc, precum se țice la Evangelistul Matei, dar cei ce nu se boteză, nu se mântuesc. Prin urmare pruncii neapêrat trebuie să se boteze. Și în Fapte se spune, că se botezau toți casnicii (XVI, 33), prin urmare și pruncii. Despre acêsta lămurit mărturisesc și vechii părinți ai Bisericei, anume: Dionisie —în cartea despre ierarhia bisericescă, și Justin în întrebarea 57 țice: „Pruncii se învrednicesc de bunurile ce se dăruesc prin botez, după credința celor ce-i aduc pre ei la botez“. Augustin de asemenea mărturisesce: „Este tradiție apostolică, că pruncii se mântuesc prin botez“. Și în alt loc: „Biserica dă pruncilor piciorole altora, ca să mērgă, inima ca să credă, limba ca să mărturisescă“. Și încă: „Maica Bisericea le dă lor și inima cea de mumă“.

„Ce se atinge de materia Taînei Botezului, acésta nu pôte să fie alt fluid, afară de apă curată. Ea se sêvêrșesce de preot, iar de nevoe pôte să se sêvêrșescă și de omul simplu, dar număi să fie ortodox, și pe lângă aceea—să înțelégă valórea dumnezeescului botez. Lucrările botezului în scurt sunt următóarele: întâiü, prin el se dăruesce iertare de păcatul strămoșesc și de tóte cele-l-alte păcate făcute de cel ce se botéză. Al doilea, cel ce se botéză se slobodesce de pedépsa cea vecinică, căreia este supus fiecare. precum pentru păcatul înnăscut, așa și pentru propriile păcate de mórte. Al treilea, botezul dăruesce fericita nemurire; căci, slobodînd pe ómeni de păcatele anterióre, fî face lăcașuri ale lui D-đeü. Nu se pôte dice că botezul nu deslégă de tóte păcatele anterióre, ci, cu tóte că ele rămân, însă nu mai aü putere. A învêța în acest mod este o extremă necucernicie (asevie), este dărîmarea credinței, iar nu mărturisirea ei. Din contra, tot păcatul, care ființeză saü a ființat înainte de botez, se nimicesce, se socóte ca și neființator, saü ca și când nici odiniórá n'ar fi fost ființat. Căci tóte tipurile sub care se înfățișeza botezul, arată puterea lui cea curățitóre, și graiurile Sântei Scripturî, atin-gétóre de botez, daü a înțelegé că prin el se capêta curățire desêvêrșită; lucru ce se vede chiar din numirile botezului. Dacă el este botez cu Duch și cu foc, apoi vederat este, că el aduce curățire desêvêrșită, căci Duchul curățesce desêvêrșit; dacă el este lumină, apoi tot întunerecul se gonesce de dênsul, dacă el este renascere, apoi tot ce este vechiu trece; dacă cel ce se botéză se desbracă de omul cel vechiü, apoi se desbracă și de păcat; dacă el se îmbracă în Christos, apoi în adevêr se face fără de păcat prin botez; căci Dumnezeü departe stă de păcătoși, și Apostolul Pavel lămurit grăesce despre acésta: *Pracum prin neascultarea unuï om mulți s'au făcut pecătoși, așa prin ascultarea unuia, mulți drepti s'au făcut* (Rom. V. 19). Decî, dacă drepti—apoi și slobodî de păcat; căci în unul și același om nu pôte să petrecă viața și mórtea. Dacă Christos într'adevêr a murit, prin urmare este adevêrată și iertarea păcatelor prin Sântul Duch.

„De aici se vede că toți prunciï, cariï aü murit după botez, fără îndóială primesc mântuirea, în puterea morței lui Iisus Christos. Căci dacă ei sunt curați de păcat, precum de cel comun (strămoșesc), pentru că se curățesce de

dumnezeescul botez, de asemenea și de cele proprii, căci, ca prunci, încă nu au voința lor, și pentru aceea nu păcătoiesc; apoi fără de totă îndoiala ei se mântuesc. Botezul pune o pecete neștersă, căci celui ce s'a botezat legiuit nu este cu puțință a se boteza a doua oară, măcar de ar fi făcut el după aceea miș de păcate, sau chiar de s'ar fi lepădat de credință. Cel ce voesce a se întorče către Domnul dobândește prin Taîna pocăinței înfierea cea percută.

„*Articolul XVII.*—Credem că tot s-ta Taîna a Sântei Eucharistii, pre carea noi mai sus o am pus a patra în numărul Taînelor, este Taîna p̄runcită de Domnul în acea nópte, în carea el s'a dat pre sine pentru mântuirea lumei. Căci el, luând pâne și bine-cuvîntând, a dat ucenicilor și apostolilor săi, ȃicînd. „luați, mâncați, acesta este trupul meu“. Si luând paharul dând laudă, a ȃis: „beți dintr'acesta toți, acesta este sângele meu, carele pentru voi se varsă, spre iertarea păcatelor“. Credem că în acéstă ȃerurgie este present Domnul nostru Iisus Christos, nu simbolic, nu tipic, (Τυπικως, εικονικως), nu cu prisosința Charului, precum în cele-l-alte Taîne, nu cu supra-venire, precum unii din p̄riși ȃi ȃiceau acéstă despre botez, și nu prin împănire (χωρ̄ εναντισμου.—per impanationem). așa ca și când Dumnezeuia cuvîntului ar intra ființial (υποστατικως) în pânea propusă pentru Eucharistie, precum destul de neînȃeleȃtesce și nevrednic t̄lcuesc următorii lui Luter; ci întru adevăr și în faptă, așa în cât după sântirea pânei și a vinului, pânea se schimbă, se transubstanȃiază, se preface, se transformă în însuși adevăratul trup al Domnului, carele s'a născut în Vetleem din purure-fecioră, s'a botezat în Iordan, a pătimit, s'a înmormîntat, a înviat, s'a înălȃtat, șede d'a drépta lui D-ȃeu Tatălui, are să se arate pe norii cerului Iar vinul se preface și se substanȃiază în însul adevăratul sânge al Domnului, carele în timpul pătimirei lui pe cruce s'a v̄ersat pentru viața lumei. Incă credem, că după sântirea pânei și a vinului, ele r̄emân nu însuși pâne și vin, ci însuși trupul și sângele Domnului, sub forma și chipul pânei și a vinului.

„Incă credem, că acest prea curat trup și sânge al Domnului se împărȃesc și intră în gurile și măruntaele celor ce se comunică, atât ale celor cucernici, cât și ale celor

neucernici; de cât—celor ucernici și celor ce primesc cu vrednicie—le aduc iertare de păcate și viață veșnică; iar celor necucernici și celor ce le primesc cu nevrednicie le gâtesc osândire și chinuri veșnice.

„Încă credem, că trupul și sângele Domnului, cu toate că se împărțesc și se frâng; însă acesta se face în taina cuminicătorei numai cu formele pâinei și a vinului, întru care ele pot fi vădute, pipăite, iar însuși ele în sine sunt desevârșit întregi și nedespărțite. Pentru aceea și Biserica ecumenică țice: „Frânge-se și se împărțesce cel ce se frânge, dar nu se împarte, cel ce de-apururea se mănâncă, și nici odinioră nu se impuținază, ci pre cei ce se împărțesesc (se înțelege cu vrednicie îi sântesce“.

„Încă credem că în fie-care parte, până la cea mai mică părțică a pâinei propuse și a vinului, se află nu ôre-care deosebită parte a trupului și a sângelui Domnului, ci trupul lui Christos de-apururea întreg și în toate părțile unul, și Domnul Christos este present duple ființa sa, adică cu sufletul și cu Dumneșeirea, ca un Dumneșeu desevârșit și om desevârșit. Pentru aceea, cu toate că în unul și același timp se fac multe ierurgisiru în totă lumea, însă nu sunt multe trupuri ale lui Christos, ci unul și același Christos este present întru adevăr și în faptă, un trup al lui și un sânge în toate deosebitele Biserici ale credincioșilor. Și acesta nu pentru că trupul Domnului, ce se află în ceruri, se pogoră pe altare, ci pentru că pânea propunerei, carea se pregătesce în deosebi în toate Bisericile, și carea după sântire, se preface și se transubstanțiază, devine una și aceeași cu trupul ce este la ceruri. Căci tot-déuna Domnul are un trup, iar nu multe în multe locuri. De aceea taina acesta, duple socotința comună, este cea mai minunată, ajunsă numai de credință, iar nu de raționamentele înțelepciuneii omeneșci, pre a căreia deșertăciune și nebună cercetare în privirea lucrurilor celor Dumneșeesci o respinge această jertfă sântă și de sus menită pentru noi.

„Încă credem, că acestui trup și sânge al Domnului, în taina eucharistiei trebuie a le da deosebită cinste și adorațiune cuviincioșe lui Dumneșeu. Căci cu ce fel de adorațiune suntem noi dator însuși Domnului nostru Iisus Christos, cu aceeași și trupului și sângelui Domnului.

„Încă credem, că acesta este jertfă adevărată, milostivitoare, carea se proaduce pentru toți acei ce viețuesc cu cu-

cernicie, și pentru cei răposați și, precum se dice în rugăciunile acestei taîne, cele predate Bisericii de Apostoli după porunca Domnului: „Pentru mântuirea tuturor“. Încă credem, că jertfa acesta, precum înainte de întrebuintare, îndată după sântire, așa și după întrebuintare, păstrată în sântitele vase, pentru comunicarea celor ce reposesază, este adevăratul trup al Domnului, nici cum deosebit de trupul lui, așa că și înainte de întrebuintare după sântire, și în însăși întrebuintarea, și după aceea, de-apurarea rămâne adevărat trup al Domnului. Încă credem, că dicerea *transubstanțiere* (μετουσίωσις)—prefacerea, nu lămuirese modul cu care pânea și vinul se prefac în trupul și în sângele Domnului; căci acesta nimene nu poate cuprinde, afară de însuși Dumnezeu și opintirile celor ce doresc a cuprinde acesta pot fi urmare numai a nebuniei și a necucerniciei: ci ea arată numai aceea, că pânea și vinul, după sântire, se schimbă în trupul și în sângele Domnului, nu tipic, nu simbolic, nu cu prisosința charului, nu prin comunicare numai, sau supravenirea dumnezeirei Un-născutului, și nu vre-un óre-care întâmplător avut al pânei și al vinului se schimb în vre un întâmplător avut al trupului și al sângelui lui Christos prin óre-care schimbare sau amestecare, ci, precum s'a dis mai sus, adevărat, real și ființial pânea se face însuși adevăratul trupul Domnului, iar vinul însuși sângele Domnului. Încă credem că această taînă a sântei eucharistiei să se vârșese nu de fie-carele, ci numai de cucernicul Iereu, carele a primit preoția de la cucernicul și legiuitul Episcop, precum învață Biserica Răsăritului. Iată o scurtă învățatură a Bisericii ecumenice despre taînă eucharistiei; iată adevărata mărturisire și cea mai antică tradiție. pre carea cei ce doresc a se mântui și lepădă nouele și pângăritele pseudo-filosofisări ale ereticilor, nici într'un chip nu trebuie a o schimba; din contra sunt datorii a păstra în întregime și cu nevătămare această legiuita tradiție. Căci pre acei ce o schimonosesc, Biserica cea catolică a lui Christos îi caterisește și îi bléstemă.

„*Articolul XVIII.*—Credem, că sufletele morților se fericesc sau se chinuesc, potrivit cu faptele lor. Ele despărțindu-se de trupuri, îndată trec sau la bucurie, sau la întristare și mâhnire; însă nu simțesc nici fericire per-

factă, nici chin perfect; cați perfectă fericire sau chin perfect fie-carele va lua după obștesca înviere, când sufletul se va uni cu trupul, în carele a viețuit virtos sau vișios.

„Sufletele ómenilor căđuți în păcate mortale, și care, în timpul morței nu s’au desnădăjduit, ci încă înainte despărțirei de viața actuală s’au pocăit, de cât n’au apucat a aduce vre-un rod de pocăință (precum: rugăciuni, lacrimi, îngenuncheri în timpul privigherilor la rugăciune, înfrângerii, mângăerea sêracilor și o reală exprimare a dragostei cătră Dumnezeu și cătră aprópele, pe care tótă Biserica catolica chiar din început le recunósce însuflate de Dumnezeu și de buna trebuință), sufletele unor ast-fel de ómeni se pogórâ în iad și sufer pedepse pentru păcatele făcute de dênșii, fără însă a se lipsi de nădejdea ușurării de ele.

Iar ușurare primesc ele dupre nemărginita bunătate, prin rugăciunile preoților și prin bine-facerile ce se sêvêșesc pentru cei morți; și mai cu sémă prin puterea jertfei cei fără de sânge, pre carea în deosebi o proaduce sântitul servitor pentru fie-care creștin și pentru cei de aprópe ai lui; iar în genere pentru toți o proaduce Biserica cea catolică și apostolică.

(Va urma .

PRIVIRE ISTORICA ASUPRA BISERICEI ARMENE.

(Urmare. Vești Nr. 1, anul al XV-lea, p g. 33).

10. Starea Bisericeî Armene după Sinodul din Chalcedon.

Cea mai mare parte dintre istoricii bisericești, și mai ales acei mai noi, nu împărtășesc nisece idei solide în privința Bisericeî Armene. Ei dic cum că, ideile Arhimandritului Eutihie în privința dogmei hristologice din secolul al cincilea, nu numai, că au aflat răsunset între Episcopii armeni, ci dogma monofisită a fost recunoscută în Armenia ca bună, și hotărîrea Sinodului armenesc de la Vagarșabad (491) în contra hotărîrelor Sinodului din Chalcedon, a făcut pe ortodoxi, ca să privescă pe Armeni ca pe niște monofisiți. Dar o ast-fel de espunere a începutului de desbinare între cele două Biserici este de bună sémă piezișă. Nu trebuie a se privi Biserica Arménă numai de cât ca o Biserică eretică, pentru că espunerea scolastică a învățăturai desp e cele două naturi în Iisus Christos a venit numai superficială în Armenia; ei n'au consimțit cu hotărîrele Sinodului din Chalcedon; dar ei nu s'au arătat înverșunați în contra învățăturai ortodoxe, ci mai mult defensivi; ei conservă, ca și Biserica ortodoxă simbolul nicean ca temelia credinței lor. Iată acest simbol, care se vede ceva deosebit de al nostru, dar de unde să cunoșce foarte bine, că ei n'au primit învățăturile lui Eu-

tihie, ci din contra prin acest simbol să combat: „Credem întru unul Dumneșeu, Tatăl Atot-șiiitorul Făcătorul Cerului și al pământului, vęđutelor tnturor și nevęđutelor. Și întru unul Domnul Iisus Christos, Fiul lui Dumneșeu, unul născut carele din Tatăl s'a născut mai înainte de toți vecii. D șeu din D-șeu, lumină din lumină, Dumneșeu adevărat din Dumneșeu adevărat. născut iar nu făcut, cel de o ființă cu Tatăl, prin carele tóte s'aũ făcut, cele din ceru și cele de pre pământ, vęđute și nevęđute. *Carele pentru noi ómenii și pentru a noastră mântuire s'a pogorît din ceru și s'a întrupat, s'a făcut om și s'a născut cu desevășire de la Sânta Fectóra Maria, cu lucrarea Duhului Sânt, de la carele a primit trup, suflet și gând și tóte câte sunt în om, cu adevărat și nu dupre gând.* Carele a pătimit, s'a rēstingnit, s'a îngropat și a înviat a treia di. Și s'a suit la ceruri cu același trup. Și șede de a drépta Tatălui și iarăși va să vină cu același trup și cu slava Tatălui, ca să judece viii și morșii; și a căruia împărășie nu va avea sfășit. Credem și întru Duhul Sânt, nefăcut și desevășit, carele a grăit prin lege, prin proroci și prin Evangelii; carele s'a pogorît în Iordan și a propoveduit pre cel trimis (Christos) și a locuit întru cei sânti. Credem și întru una. sântă, sobornicēscă și apostolēscă Biserică, într'un botez, întru pocăință spre ertarea păcatelor, întru învierea morșilor, întru judecata vecinică a sufletelor și a trupurilor, întru împărășia cerurilor și în viața vecinică.

Iar cei ce șic că a fost un timp, când nu ar fi fost Fiul și că a fost un timp, când nu ar fi fost Duhul Sânt, saũ că din nimică s'aũ făcut, sau că Fiul și Duhul Sânt ar fi fie-care de o altă ființă, saũ că se pot schimba; pre unii ca aceștia îi blastemă catolicēscă și apostolicēscă Biserică“.

Eu recunosc până astăzi cele trei sinóde, Nicean, Constantinopolitan și Efesan și resping chiar învățatura lui Eutihie în unele canóne. dintre care unele provin chiar din secolul al cincilea. Este dar nedrept, din punctul de vedere istoric, a privi pre Armeni ca eretici.

Ei sunt shismatici. Și cum au devenit?

Istoria întemeierii Bisericii armenesti ne arată o prefăcere totală a poporului păgân devenit creștin. Grigorie iluminătorul voi ca poporul întreg să se supue Celui Răstignit, iar nu fie-care individ în parte. El n'a fost un evangelist misionar, ci de la început chiar un Episcop misionar. Acesta se înțelege de sine când e vorba de un membru al unei dinastii. Domniele asiatice ș'au consolidat tronul tot-deuna prin sprijinul religiei de stat; regișă consideră ca fișă ai lui Dumnezeu și ca reprezentanșă seshă pre pământ; o religie individuală este nebăgată în sēmă, pentru că individualitatea asiatișlor seshă mulțamește numai cu cugetări contemplative primite din tradiție. Religieuna oficială, influințând mai mult asupra celei private, a făcut ca tronul lui Ardșir Babegan să se întăreșcă. Dacă Armenia era să rēmășe un stat, fie și vasal, trebuia să fie orișă cu totul păgână, orișă cu totul creștină. Grigorie știa bine acēșta și de acēșta trebui să îngădue păgănișlor la trecerea șlor unele concesiuni, ale căror urme seshă ved și până astăđi în serviciu. Fiind-că le promise preoșilor păgănișă că vor avea pozișionea asigurată dacă vor trece la creștinism, și fiind-că ei fiind cășătorișăi aveau mulșăi copii și familii, nu puteau trăi fără ore-care venituri, care constau mai ales în jertfe, de acēșă și Grigoriu introduse jertfele pentru rēșosașăi. Jertfele acēștea, ce constau mai ales din boi, erau junghiate de cătră preoșăi nu ca daruri de împăcare, ci numai ca daruri pentru cei morșăi, aduse spre amintire înaintea lui D-đeu, care stēpănește prește viașă și morște. Cu regele Tiridat fu căștigată la creștinism nobilimea, iar prin preoșăi poporul. Grigorie a creștinat un popor întreg așă de rāpede cum nimene nici înainte nici dupē dēșsul n'a făcut. Trebuie să admirăm talentul și meritul Ș-tului Grigorie, că a știut să căștigue inima poporului pentru creștinism. Sēmēnșă creștinismului încolșăi repede, dar nu aduse rodul așteptat, ea nu seshă cimentă așă de puternic în căt să nu fie influențată de unele obiceiuri păgăne. Ei venerau mai

mult crucea de cât pre Cel răstignit, mirul mai mult de cât ungerea.

Grigorie și urmașii săi fără îndoială cunoscău scăderile ce însoțau lucrul lor, dar fură nevoiți a le tolera. Totuși se siliră a aduce preoți învățați de prin țările vecine, spre a întemeia școli pentru predicarea cuvântului, a răsădi știința grăcă pe pământul Armeniei și spre a înlesni calea, tipărirea Sânta Scriptură cu caractere haicane aflate de curând. Secolul al cincilea al erei creștine se distinge prin o activitate neobosită din partea lui Isac și a lui Mezrob, ca să se traducă sași și parafrașese tóte operele mai însemnate, pe care le produsese creștinismul până atunci și altele privitoare la Scriptură. Filo, Iosif, scrierile lui Ignatie, Ipolit, ale lui Efreș Sirul, Evagriu din Pont, Grigorie Tavmaturgul, Eusebiu din Emesa, cei trei Capadocieni, Atanasiu, Ciril, Teofil, Epifanie, Eusebiu Pamfil, Chrisostom, se traduseră în cele dintăi decenii după ce s'aș inventat caracterele de cătră Mezrob. Cronieul lui Eusebiu și unele scrieri ale lui Aristotel ni s'aș conservat numai în traducerea arménă. Preoțimea cea mai alésă a Armeniei se făcuse cunoscută cu viața teologică, carea domnea prin orașele principale ale Asiei, fiind cultivată prin numeroșe școli. Afară de aceia mult contribui la unitatea Biserice și legătura patriarhilor cu Biserica numă. Grigorie fusese hirotonit Episcop pentru Biserica Arménă de cătră Leontie, Episcopul Cesariei. Așa, că de și eraș cu totul independentă, totuși hirotonia o primeăș Patriarhiă tot de la Episcopul din Cesaria până la Isac cel Mare. Ast-fel Biserica arménă a stat în strânsă legătură cu Biserica ecumenică, și a luat parte la conciliile ecumenice până ce împrejurări independente de voința lor făcu să se izoleze cu totul.

Sasanidul Hazkert (Iesdegerd) II, după stîngerea Arsacidilor armeni, hotărî a face din Armenia o satrapie a Imperiului persesc și a nimici cu totul independența țerei. În ajungerea scopului seș îi veni în ajutor și nobilimea

armenă, care spera că va fi în favoare și la noul cuceritor. Ei căpătară averi, locuri înalte în armată și la curtea persască, ba încă pentru nisce asemenea daruri nu numai că renunțară la patria lor, ci încă și la creștinism, preferând a se închina focului. Spre a îndeplini și mai bine planul regelui persesc, ei se întorseră cu o mulțime de magi spre a atrage în partea lor preoții și pe poporul creștin. Unul dintre renegați anume Mihr-Nerș a scris o carte îndreptată către preoțimea țerei, în care se combat învățăturile religiei creștine, laudându-se învățăturile lui Zoroastru și îndemnându-i a mărturisi credința stăpânitorului lor. Acastă scriere este păstrată în Istoria secolului al V-lea a Episcopului Eliseu din Amadun. Negreșit că cu niște asemenea mijloce era cu neputință, ca credința poporului armen să nu fie sdruncinată, mai ales că nu era așa de înrădăcinată. Un mare număr de vasali, ba chiar și unii dintre preoți urmară pre renegați. Cei mai însemnați dintre noii convertiți fură Basag principe de Sinia și Vardan, ce se tragea din némul împăraților chinezi, din familia Mamgon, se făcură de către regele persesc unul guvernator, iar altul capul armatei. Totuși elita preoțimeii, Vartabedii (cărturarii), derii (călugării) și Episcopii din școala St. Isac, a lui Mezrob și Moisi de Corene, rămaseră credincioși și tari în credința lor către Cel restiginit. Ei se adunară pe lângă Iosif din Ararat, pe carele Mezrob îl alesese în locul său, și 18 Episcopi adunați la Șahapivan 447, redactară o apărare în contra scrierei lui Mihr-Nerș în care demonstrară Satrapului și supușilor săi nimicnicia mitologiei păgâne și siguranța religiunii descoperite. Nu lipsi din această scriere nici înțepături dialectice, spre a combate pe contrari și fu împodobită cu numeroase locuri din Sânta Scriptură, precum și din mărturisirele credinței. Dar un avânt puternic se observă cu deosebire la sfârșitul acestei Apologii: „Tótă averea și stăpânirea noastră sunt în mânil tale. Ești stăpân pe viața noastră. Fă ce vrei cu noi. Dacă ne vei lăsa în credința

nóstră, nu te vom lăsa nici noi pre tine pentru nici un domn pământén; precum nu părăsim nici pre Iisus Christos pentru nici un Dumneđeũ strėin, căci afară de el nu este alt Dumneđeũ. Dar dacă tu după această mărturie solemnă a nóstră vei cugeta alt-fel; iată 'ți dăm trupurile nóstre. Fă cu dēsele ce vei voi. A ta este judecata, a nóstră supunerea; a ta este sabia, grumazul este al nostru. Nu voim să fim mai răi de cât strėbunii noștri, cari lăsaũ averea și chiar viața pentru această mărturisire. Și chiar când am fi nunaĩ muritori, trebuie să murim și de ce n'am face acēsta din iubire pentru Christos. Căci și el, de și era nemuritor, a avut așa de mare iubire cătră noi, așa că singur a suferit mórtea, ca prin mórtea lui să fim mânfuiți de mórtea vecinică. De aceia, când El n'a cruțat viața sa nemuritoare, putem și noi să murim pentru el; chiar dacă ne-ar lasa pentru un moment morții, îndată vom fi primiți de el într-un nemurire. După tóte acestea nu mai cere nimic de la noi; căci legătura nóstră nu este încheiată cu un om, și nici nu putem fi amăgiți cu jucării copilărești, ci este încheiată cu Dumneđeũ și nu se mai póte desface, de aceia nu o vom călca, și nimic nu ne va despărți de ea; acum și pururea și în vecii vecilor“!

Acēstă scriere ce conține o mărturisire sinceră întărită și mai mult pre regele persese și pre satrapii săi. El porunci ca ómenii cei mai viteji, cari sē destinseră în luptele contra Alanilor și Hunilor să trecă în Armenia, să dărime bisericile creștine, să ardă exemplarele Santei Scripturi și să nimicēscă orĩ ce ar întâlni în cale, să prindă pe Patriarhul Iosif împreună cu Episcopii Moisi din Erzerum și Isac din Rastum, precum și preții Leontie, Cariag și Arsenie, să-i pue în lanțuri și să-i bage în temniță. Fiind că aceștia își păstrară credința nestrămutată până la sfârșit trebuiră să sufere mórte martirică și fură decapitați în anul 449 Iulie 31, într'un târgușor, aprópe de orașul Nisapor. Sfērșitul lor fu un triumf pentru Creștinism, nu numai pentru că ei să resignară cu curaj în voia Dom-

nului, dar și pentru că unul din cei mai învățați magi (Mog-bed), vedându-și suferind cu atâta răbdare, ceru cu mare foc botezul și ast-fel se învrednici și el de botezul sângelui. Vestea despre mórtea acestui nou martir trecu ca fulgerul prin toate părțile și contribui fórte mult la încurajarea poporului armén. Impératul Teodosie II nu voi sau nu putu să le dea nici un ajutor, cu toate rugăciunile lor. Dar cei ce rămăseseră credincioși să strînseră pe lângă nobili și-î îndemnă să se pue în fruntea lor; între aceștia se distingea prin vitejie și arta oratorică Mamigonul Vartan. Se făcu un fel de *liga sânta* între principii și episcopi, ajutați de popor, dărîmară templele consacrate focului și încă odată cercară norocul armelor pentru credință și neatâr-nare. Dar vitejia fiind lovită mai mult de trădare, de cât de lupta perđută la rîul Dahmud, în care Vartan spălă cu sângele seú cãderea sa de mai înainte din creștinism, pregăti as-fel morméntul libertăței armenești. Acesta se întâmplă în anul 451 după Christos. Vartan *cel mare* și urmașii seii din familia Mamigonilor rămăseră de atunci eroii cei mai iubiți, cântați de popor în cântecele lor populare, care și până astăzi cu dușoșie cãntă prin cântări elegiace apunerea neatâr-nărei haicane.

Secolul următor fu un timp de mare strîmtorare și grozavă pustiire pentru țară. Cei bogați își ascundeau averea prin pesteri și se apărau pe cât puteau. Conducătorii bisericesti, vedënd că nu se pot împrotivi puterei persesci, fugiră în pustietăți saú se ascunseră în mănăstiri, unde scăpară multe scrieri prețioșe din timpul de aur al literaturii haicane și trăiau acolo în cea mai mare miserie. La continuarea unor asemenea lucrări nici nu se gâdea nimeni. Ba se găsesc pe ici coela unele fragmente de omelii și rugăciuni care se atribue lui Mambre Verdsans și Patriarhului Ión (480—487), dar și în acestea se află tânguirii pentru sângele vërsat și pentru unitatea sfășiată a poporului armén, ceia ce, nu se prea potrivește cu cele ținse de Moisi de la Corene și Eliseú în istoriele lor. Pentru cât-va

timp se află țara în liniște, fiind-că se sui pe tronul Sasa-
nișilor un rege mai omenos și fiind-că prin stăruința Ma-
migonului Vahan, nepot vitezului Vartan, care deveni tot
așa de popular ca și unchiul său, se obține făgăduința
din partea lui că va îngădui libertatea religioasă poporului
său (485). Dar toleranța persască rămasă pentru tot-déuna
ne sigură, căci și în timpul acesta nu înceta persecuția în
contra creștinilor și pe fie-care di se vedeau martiri, cari
aparau cu curaj credința lor închinătorilor focului; mărturisirele lor sunt privite de biserică ca și Sânta Scriptura.

Pe câtă vreme țara se afla sub dominațiunea persasca,
aui fost cu neputința ca să existe vre-o relațiune între preo-
țime și imperiul bizantin, ba chiar li se interdi se anume ti-
nerilor armeni de a studia la școlile din Constantinopole,
Alexandria sau Atena. Mișcările cele mari, care zguduiră
Biserica Imperiului bizantin, mai ales de la Sinodul din
Chalcedon (care se ținu chiar în anul când Armenia își
perdu independența sa) despărțind pentru tot-déuna pre
monofisiți de diofisiți, nu putură să aibă răsunet în Arme-
nia sub niște ast-fel de împrejurări. Nu se află nici un do-
cument din vécul al cincelea, care să ne dovedească vre-o
hotărîre a vre unui Sinod armenesc, că ar fi pentru sau
contra hotărîrelor Sinodului din Chalcedon. Când Nesto-
rianul Var-Suma din Nisibis voi să respândescă în Armenia
învățătura despre despărțirea celor două naturi și unui
dintre Episcopi, deprinși cu discuțiunile dialectice, ca E-
leseu, discipul al singurului filosof armén David *nebiruitul*,
începură a inclina cătră el, Patriarhul Cristapov (475—
480) atrase atențiunea asupra pericolului, ce ar resulta din
acastă învățătură, care voia a despărți în Christos omeni-
rea de dumnezeire. Dar despre Sinodul din Chalcedon nu
vorbesce nimic. Mai întâiu se făcu un feliu de opunere în
contra învățăturii christologice ce venea de la Roma și
care era primită de Biserica bizantină. Si de bună séma că
nici supremația persască nu făcu pe armeni să se impro-
tivescă hotărîrelor Sinodului ținut în Imperiul bizantin,

nicî chiar mândria poporului, care ținea așa de mult la tradițiunile părintești, voidînd ca cel puțin în cele bisericesti să aibă ceva, care să fie numai al lor. Ceva ce împedea cu deosebire primirea terminilor Chalcedoneni fu mai ales urace să observă pretutindenea în istoria religioasă a armenilor de a espune tăinele credinței în mod mistic. Creștinul armén cunoste pre minunatul Rêstignit numai ca obiect al închinării sale. Tăinele, lucrările bisericesti, preoția sunt numai pentru acésta. În Christos este Dumneđeū și cine are pre Emanuel, are într'ênsul pre Dumneđeū și pace cu Dumneđeū. Dumneđeū s'a făcut om, dar numai ca să patiméscă și să móra pentru pécatele nóstre. Formula lui Petru Fulo *Dumneđeū s'a rêstignit s'a primit* de timpuriu în liturgiã arména și figuréază în rugăciunea ce s'a adaus la blestem. Apoi deosebirea filosofică între *persóna* și *natură*, nu se putea face aici, cu atât mai mult, că limba haicană pentru aceste două idei, are numai un singur termin *puntium* (subiect individual). Doi *puntium* în Christos nu putea fi, căci atunci s'ar fi admis învățătura gnostico-manicheică despre cele două principii. Ast-fel să mulțamiră ei a'si esplica relațiunea celor două naturi ca și Ciril din Alexandria prin aseménarea unirei sufletului cu trupul.

Ast-fel învățăturile acestea ale Armenilor s'ar fi ținut încă mult timp în o stare defensivă în contra scolasticismului învățătorei ortodoxe, dacă starea politică din secolul al VI lea, nu i-ar fi făcut să o curme. Patriarhii din Georgia, cari ca și cei armenesti purtau titlul de *Katolicos*, încă de la începutul creștinării lor se hirotoneau în Armenia. De óre-ce acésta era tot mai mult subjugată de Perși, Georgienii ca să nu-și pérdă independența se puseră în relațiuni mai strînse cu Grecii, și în anul 580 Catholicul Chirion hotărî într'un sinod ținut atunci, ca să priméscă canónele din Chalcedon. Patriarhul armén Abraam, informându-se de acésta, afurisi pre Georgieni și declără în anul 596 *învățătura halcedonéna despre cele două naturi* de eresie. El se putea întemeia pentru acésta pe Sinodul din Valarșabad

care în anul 491, sprijinindu-se pe henoticul îndoios al Împăratului Zeno, condamnase atât pre Nestoriu cât și pre Eutihie, desaprobând formula din Halcedon fără a o combate formal. Georgienii încercară o împănare la o sârbătore în Constantinopole, unde luară parte și trimiși din Armenia, 597. Cu tôte acestea rămase fie care în socotințele sale. Zapăcéla ce aũ urmat cu deosebire de prin anul 532 din cauza lipsei de ómeni învâțați cari sã pótã face calculele în privința sârbatorilor anuale, a facut sã introducã o cronologie bisericescã nouã. Patriarhul Moisi II a adunat în Torin un Sinod în anul 552 și spre a curma tôte greșelile cronologice, ce se făcurã pãnã atunci, s'a decis ca 1 Iulie 552 sã se considere ca prima ði a anului I-ii din era noua haicanã. De almintrelea se ține era acéstã de sistemul Iulian, așa cã diferența între cronologia armênã și cea dionisianã este de 551 de ani ¹⁾. Sã înțelege de la sine cã numerarea anilor de la nașterea lui Christos, era rãspândita în tot imperiul Roman pe la jumătatea secolului al VI-lea și era haicanã era întemeiata tot pe acéstã enumerare, dar ei voiaũ ca sã nu li se impue nimic strâin și se fie neatârnați în acéstã privința.

Cu cât preoțimea armêna avea aerul ca în privința acéstã sã despartã obiceiurile poporului de acele ale grecilor, pe atâta sã încercarã și imperatorii bizantini pe cât le-aũ stat în putința, ca prin ademenii nebãgate în sêma sa-ĩ aducã la unire. Așa Mauriciu, care din naștere era armên, numi un patriarh anume pentru armenii supuși scep-trului sêu din Armenia micã și care recunoscu Sinodul din Halcedon. Dintre aceștia se aflã și pãnã acum unele comunitãți din Asia micã și Mesopotania. Ei sã numesc dupã localitatea lor principala Armeni-Agnați dintre cari se afla fôrte mulți bancheri prin Constantinopole. Împăratul Eraclie, çare se făcu renumit prin rãsbóele sale și cu deosebire prin recucerirea Crucei lui Christos, fu fôrte stimat de Armeni, așa ca scrierea sa Ἐκθεσις ἑρθοδόξου Πίστewος

¹⁾ Dupe Era armêna, am numêra acum anul 1340 în loc de 1891.

fu primită la un mare Sinod ținut în Cavin (Erzerum) 629 și Catolicosul Esdra III, recunoscă sărbătorește pentru totă Armenia Sinodul din Halcedon. Numai călugărul Ión Mairagom din Mönăstirea Mair se împotivi și adunând încă pre câți-va admise părerile *aftartodocetice* sau și *fantasiste* ale lui Iulian din Halicarnaz, recunoscând o deosebire între Logos și Corpul lui Christos care rămase neconrupt (*ἀφθαρτος*) prin urmare două naturi, dar diceau că corpul este numai părut, de aceea li se dădu și numirea de *fantasiști*. Acești Iulianiști au fost persecutați de șese Catolicoși, cari s'au succedat: Ezdra, Nerses III, Anastasius, Israel, Sahag III și Elias. Timpul când au condus aceștia Biserica armenă se primește ca un timp în care cele două Biserici erau unite. Așa ca mult timp uniții căștigară în partea lor poporul, mai ales ca se arată călduroși închinători ai sântelor moște ce erau foarte multenerate de popor ale sântelor martire armene st. Hipsime și Gațana. Cu toate acestea se formă o reacțiune provocată de unii clerici, cari voiau a uniforma liturgia armenă cu cea bizantină. Impăratul Constantin II autorul *Tiposului* luă afacerea acésta asupra sa și voi să o introducă cu armele. Preoții trimiși de dânsul căutați a combate tradițiunea cultului armen în trei puncte: a amesteca vinul cu apă la S-ta Liturgie, a întrebuița pâne dospită și a serba Nașterea Domnului. Dar partida națională, după plecarea Impăratului, sub conducerea lui Ión din Ticor, hotărîră la un Sinod ținut la Manazkert (651) ca să renunțe formal la unirea cu Halcedonul, declarând ca eresie sărbătoreea Nașterei Domnului și hotărînd sărbătorile în număr de patru: Epifania, Pascele, Cinczecimea și sărbătoreea profetului David ¹⁾, apoi a se face liturgia cu pâne dospită și a amesteca apă, precum și împărțășirea în Joia mare, ordonând un post mai riguros de cât grecii. De și mai multe sinóde din secolul al VIII-lea se pronunțară în contra Sinodului din Manaz-

¹⁾ Sărbare de porăință pentru armeni, în care se cântau cu deosebire psalmii de căință ai lui David.

chert, mai mult în favoarea Bisericeii ortodoxe, cu toate acestea obiceiul vechi al Bisericeii armene s'a conservat și în punctele acestea se întimpină mare rezistență din partea armenilor, când voesc a se împăca cu Constantinopole sau cu Roma. Afară de postul mare, de Mercurile și Vinerile de preste an, postesc încă câte cincî zile înaintea celor patru sêrbatori mari, apoi la aflarea și înălțarea cinstitei Crucii, la St. George, St. Iacob, St. Grigorie Luminatorul ș. a. preste tot anul sunt 156 de zile de post. De va ținea cine-va cu rigore posturile și va aduce regulat darul sêu în bani la biserică, i se promite ertare de pe cate ori cât de grele ar fi și fericire.

Dar să reluăm iarăși firul istoric. În secolul al șeptelea, Califi lui Mohamed cuceriră Persia și întinseră stăpânirea lor și asupra Armeniei. Catholicul Ezdra muri de spaimă, când ați intrat pentru prima oră Arabii în țară. Ea se împărți și mai departe în două părți: Armenia mare și mică; și pe când Califi din Bagdat trimeteau acolo Ozdigeni (gubernatori), Impăratul din Bizanț așeza dincóce Curopalați. Și uniți și alții căutați ași trage în partea lor familiile nobile. Așa că Mahomedanii, cari la început voiați să facă proseliți și dintre Armeni, când aflară că acești ómeni mai bucuroși primesc martiriul de cât se fie renegați, în timp de mai multe secole, a preferat să stea, așa dicând la ușa țerei, și numai în câte va locuri unde se așezaseră ei zidiră moscheie și exercitară cultul lor. Cu căderea domniei Abasinilor în a doua jumătate a secolului al noulea și tot odată cu ocuparea tronului bizantin de către principi Armeni, reușiră a mai lua încă odată titlul de rege. Se reîntemeiă regatul Armeniei, de sigur un regat vasal, dar destul de pompos, cu două orașe de reședință, Ani, unde era reședința regelui din familia Bagraditilor, ce se trăgea din casa renumitului Impărat Vasilie Macedo, și de la anul 993 se strămută acolo și reședința Catholicosului, oraș care se înfrumuseță apoi, având 100,000 de case și peste o mie de biserici. Din scrierile contim-

purane se vede că regii aceștia 'și dădura tótă silința ca țara să înfloréscă. Și în privința bisericească se arată unii patriarhi împécați cu învățătura halcedonénă ; așa Patriarhul Ión IV, (705) la Torin și Patriarhul Zaharia I (862) la Siragaron, dar în curênd Isac Mhrub întrepruse ori-ce relație cu Fotie din Constantinopole, Grigorie II scrise în contra bisericeii grecești pentru *Azimiți* și chiar renumitul istoric Ión VI, era un amarnic vrajmaș al gre-cilor. Numai în lupta contra Paulicianilor, care se ivi în secolul al 7-lea, în partea apusană a Armeniei, au fost de acord atât ortodoxii cât și Gregorianii. O rămășiță dintre Maniheii gnostici, *Tontrachiți* au fost nimiciti cu foc și sabie de catre Grigorie Magisdroș († 1058).

Pe timpul Bagradișilor înflori întru cât-va și literatura Armenilor. Cu tóte ca se cultiva mai mult prin mănăstiri, dar era mai productivă de cât în apus, pe timpul acela. Cu deosebire liturgia a fost fórte îmbogațită prin scrierile lui Grigorie din mănastirea Nareg [970] intitulată „Carte de elegii sfinte“. Și comentarii la cărțile vechinului testament (Cântarea-Cântarilor, Iob, Cap. 38) scrise acest călugăr poet. Sirianul Nana comentă Evangeliul St. Ión Anania din Sanahia, lângă Tiflis, scrise mai mult după Chrisostom Comentarii la epistolile Pauline. Alții se încercară a face istoria timpului în cuvântări parenetice sau elegii. Chiar și traduceri din clasicii bisericesci nu lipsiră. Așa Ștefan din Sjunic (750) traduse scrierile lui Grigorie din Nissa, Ciril al Alexandriei și Dionisie Areopagitul, multe din aceste scrieri revedute. Dar nici un Armén nu străluci în vécul a-esta atât ca luptător și om de stat, cât și ca scriitor și teolog, ca renumitul Grigorie Magisdroș (980—1058). Trágându-se din familie princiară, ce se înrudea cu Vasilie și Roman Bulgaractoniș, cari pe atunci ocupau tronul bizantin, se distinse în o luptă pe care o avu împreuna cu Constantin Monomahul și Sibarid Orpelian, principi din Georgia, de și era într'o etate înaintata, în contra armatei înfricoșate seldjuche a lui Togrul Beg, luptă

care avu loc în Vanaut lângă Cabadrhu 1049, și în care învinse pre turcomani și-i respinse în stepele lor. Înainte și după aceea fu el guvernator al Mesopotamiei, istoric, relativ autor al mai multor scrieri ascetice și în orele de recreație traduse el pe Euclid, Olimpiodor, chiar și Fedron și Timeu a lui Platon în limba armână.

Sabia *Maștrului* Grigorie susținu regatul armân ceva mai mult de cât Califatul, pe care'l cucerî Seldjuchidul Pipin 107; dar cu mórtea lui Grigorie 'și perdura și principii armeni independența lor. Sub Aly Arslan intrara Seldgiuci în inima țerei și în anul 1064 mistuira orașul vestit Ani cu tóte palatele, bisericile și monumentele sale. Un mare număr de manuscripte prețioase, care se pastrase în Ani, înca de prin secolul al șeptelea fură nimicite și din cauza lipsei celei mari, miș de familie părăsiră Armenia, spre a'și găsi adapost în alte țeri. Un număr de 40,000 trecu Marea Négra și se aședă în țara noastră, de unde apoi se răspândi o parte până în Galiția, unde prin secolul al 17-lea fura convertiți de catre Galandus și uniți cu Roma. Cam vre-o 20,000 suflete forméză biserica unită, condusă de un Arhiepiscop, cu reședința în Lemberg.

Bagradiții din Ani și Cars fură zdrobiți de Selgiuci. așa ca Armenia proprie, țara dintre lacul Urumiah și Van, pământul de lângă Arax, munții Masis și platoul Araratului n'au mai fost sub domnia hațcana încă din vécul al un-spre-decelea. Cu tóte acestea Georgia, țara productiva Kur și Cilicia, care purtau un comerț renumit cu țerile vecine, precum și provinciile mărginașe: Mesopotamia și Siria aparținura cât-va timp unei linii din casa Bagradiților. Intre Bagradiții din Georgia, se destinseră, afară de David și Georgie încă două regine, prin frumusețe, virtute și tarie: Tamar și fiica sa Ruzdan, admirate de contimpuraniți lor. Ele luara generali din familia chinésa Orpelian ¹⁾; și când aceștia făcură causă comuna cu

¹⁾ Istoria acestei case renumite în Rusia, a fost scrisa înca din sec. 13 de Episcopul Gregorian Ștefan Orpelian. Sibariziți Orpelian

cari mongoli Culegu și Batu, în sec. 13, căzu ca și tronurile creștine din Georgia și Imeretia. Regina Ruzudan nu putu să părăsască gloria sa așa lesne și luand otrava muri.

Mai mult timp se ținură Bagradiții Rupenizi pe tronul Ciliciei și Comagenei. Poporul Armen cât mai rămăsese și dezvoltă activitatea sa în sec 12 și 13 prin orașele mai însemnate ale acestui regat. Rom-Cla pe Eufurat, Tars și Sis în Cilicia. De la dărîmarea orașului Ani Catolicosul nu avea o reședință stabilă, ci se schimbă în mai multe mănăstiri. Acesta dădu loc la mai multe certe între mănăstiri, voind fie-care din ele a avea în sinul său pe capul bisericii și așa se întâmplă în sec. 12, că după mórtea Catolicosului, patru mănăstiri își alese fie-care câte unul. Acesta schismă se curmă însă repede. Cu toate acestea din anul 1113 se ivi una nouă, care durază și astăzi. Când Catolicosul Grigorie III Pehliverul părăsi reședința, ce o avea în mănăstirea Garmirvank, în provincia Caradag și apoi se strămută la Rom Cla, unde era și curtea Rupenizilor, arhiepiscopul David Orpelian din Agtamar, care se bucura de mare onoare la Georgieni, declară, că această strămutare este necanonica și fu recunoscut de către episcopii săi ca adevăratul Catolicos. Agtamar este o insulă mică în lacul Van unde se află și o mănăstire bogată. Puterea acestuia nu se întinse cu mult mai departe de cât prin împrejurimile lacului Van; cu toate acestea că aveau pretențiuni că singuri sunt catolicoșii canonici și de aceea se păstredă și astăzi succesiunea lor. În ceea ce privește activitatea lor, de bună-sămă ca a toș și este foarte mărginită.

Cei din Rom-Cla făcură mai multe încercări de unire

au fost în timpul lor tot așa de viteji ca și Vartani-Mamigoni! Interesante sunt înștiințările, ce le da amintitul istoric despre încreștinarea curței Mongole. Mangu-Cham, nepotul lui Gingis-Chan zidi o biserica în Larađorum, ear pre Hulagu și soția sa Doguz-Hatm îi numeșce istoricul „ceva mai puțin bine-făcatori ai Creștinismului“ de cât Constantin și Elena.

cu biserica ortodoxă, mai ales că pe deoparte preoțimea și nobilimea țerei fiind constrinși adesea de Saracini, Monpoli și Selgiuci, alergau la ajutorul popórelor Creștine, iar pe de altă parte cruciații trecând prin țara lor, nu le ofereau sprijinul de cât cu condiția convertirii lor. Copiii creștinilor din Roma și Constantinopole se întrecu care de care a'și revendica onórea convertirii lor; dar preoțimea arména în frunte cu Catolicosul din Rom-Cla intra în tratați tot în același timp și cu unii și cu alții. În ceea ce privește principi se mărginétu, dupa trebuință, a se înrudi atât cu Comenii din Imperiul Bizanțiu, pe cât a mai avut și el vieță, cât și cu principii franci din Antiohia (Linia Boemund din Tarent), precum și cu Regii din Cipru (Linia Lusignan). Cu tóte acestea se găesc dintre clericii mai însemnați armeni din sec. 12, și barbați de aceia, cari nu căuta a face unirea numai din interes, ci de a o face pe niște temeuri solide, bazate pe marturisirea de credință. Când renumitul Nierses Claiensis (adecă din Rom-Cla, patriarh 1166—73), se sui pe tronul episcopal, ținu o cuvântare fórte frumoasă în care aréta poporului și clerului necesitatea unirei. Urmașul său Grigorie IV Deha, în tótă viața sa nu avuraltă grijă de cât de a îndemna pre pastorii săi de a se uni iarăși cu biserica ortodoxa, și convocă în anul 1179 un sinod național la Rom-Cla. Aici înaintea Catolicosului armén, sirian și alban, înaintea a 31 de Episcopi, a mai multor doctori în teologie, a multor principii și cavaleri, ținu o cuvântare minunată, care póte servi de model al literaturii armene și care s'a tradus în mai multe limbi sub numele de *Adenapanuthiun*, renumitul retor și arhiepiscop diu Tars Nerses Lampron, nepotul lui Nierses Claiensis. În acéstă cuvântare îndemna el pe auditori, ca pe baza cuvintelor apostolului din epistola către Corinteni să se păstreze „Unitatea corpului lui Christos“ și primindu-se canónele din Halcedon să se unescă cu biserica din Constantinopole. Scântea cerescă a păcei creștine se pare că începu a se aprinde în creș-

tinismul armén. Cu tóte acestea Seldjuçtîn din Asia mică nu lasară să trecă pe acolo trimiși, cari ducéu o știre așa de îmbucuratóre la Constantinopole; Impératul Mihail Comnenul, care se arăta fórte favorabil unirei muri grabnic, iar Nerses, care pentru zelul său cel mare pentru unire fu declarat ca sfânt, muri și el pe cale, fiind într'o misiune la Constantinopole (1198), pe care o întreprinse singur spre a se înțelege cu Grecii. Ambii Nerses, unchiul și nepotul sunt renumiți ca preoți și scriitori ascetici. Rugăciunile dîlnice ale celui dintîu fură traduse în 24 de limbî streine și pe care le vom reproduce mai jos. Nerses Claïensis este renumit și ca istoric, iar Nerses Lampron esplica cei doi-spre-zece proteți și scrise o explicare pe larg a liturgiei. Se încercă și în biografia, descriind mai multe momente însemnate din biserica siriană și romana, traduse în armenesce regula St. Venedict și scrise viața lui Grigorie cel Mare. Fiind-că cei doi Nerses au scris și confesiunea credinței armene o reproducem aici dupa ediția din Londra 1780.

II) Confesiunea credinței Bisericii Armene

Mărturisim cu tărie și credem din tótă inima, că Dumneđeū Tatăl este ne făcut, ne născut și fără început. Incă și născetor al Fiului și purcedetor al Spiritului sfânt.

Credem că Dumneđeū Cuvêntul este nefăcut, născut și avênd începutul de la Tatăl mai 'nainte de veci; care nu este mai în urmă nici mai mic, ci precum Tatăl este Tată așa și Fiul Fiū.

Credem în Spiritul sfânt, nu făcut, ne temporal, ne născut, ne născut dar purcedênd din Tatăl, de o ființă cu Tatăl și de aceeași glorie cu Fiul.

Credem în sfânta Treime, de o fire, o Dumneđeire, nu sunt trei Dêi, ci un Dumneđeū, o voință o domnie, o stăpânie. Creator celor vêdute și ne vêdute.

Credem în sfânta biserică, spre ertarea păcatelor și comuniunea sfinților.

Credem că unul din cele trei persóne. Dumneđeū Cuvêntul, născut din Tatăl mai 'nainte de veci, în timp s'a pogorit în pururea

fecioara Maria, a primit din sângele ei și s'a unit cu acela Dumnezeu sa. Nouă luni a stat în pântecul prea curatei fecioare și s'a făcut acel Dumnezeu perfect om desevârșit, cu suflet și minte și corp: o persoană, o față și o natură unită.

Dumnezeu s'a făcut om fără mutare, fără schimbare. Fără sემենță i-a fost conceperea, și fără stricăciune nascerea.

Precum Dumnezeu sa nu are început, așa și omenirea să nu are sfârșit. Pentru că Iisus Christos eră și astăzi, același și în veci.

Credem că Domnul Iisus Christos, după ce a umblat pe pământ trei-deci de ani, a venit la botez, fu mărturisit de Tatăl: Acesta este Fiul meu cel iubit. Și Spiritul Sfânt în formă de porumb s'a pogorit. A fost ispitit de satana și l'a învins pre el. A predicat omenilor mântuirea. A lucrat cu corpul, a obosit, a flămândit și însetat, după aceea a venit la patimă de bună voie, s'a răstignit și a murit cu corpul, dar este viu prin Dumnezeu sa. Corpul său a fost pus în mormânt unit cu Dumnezeu sa; și cu sufletul său s'a pogorit în iad nedespărțindu-se Dumnezeu sa, a predicat sufletelor a sfărâmat iadul și a liberat acele suflete. După trei zile a înviat din morți și s'a arătat ucenicilor săi.

Credem că Domnul nostru Iisus Christos cu același corp s'a înălțat în ceruri și șede dea dreapta Tatălui. Earăși va veni cu același corp și cu slava Tatălui, ca să judece viii și morții. Căci, este și înviere a tuturor omenilor.

Credem și în răsplata faptelor; celor drepti se va da viață vecinică, iar păcătoșilor muncă vecinică.

Este de observat ca confesiunea acesta se deosebeste de simbolul armenesc întrebuintat asta-zi la cultul Dumnezeu și pe care l'am reprodus deja după liturgia armena; dar acela este cel mai vechiu și care se asemăna cu cel Apostolic și Niceno Constantinopolitan. In acela nu se dice că Duhul sfânt este purces din Tatăl, pe când în confesiunea acesta se afirmă adevărul acesta de mai multe ori. De asemenea nu se vorbeste nici în simbol și nici în confesiune despre adaosul *Filioque*, cea ce ne probază că această inovație, nu era cunoscută Armenilor; și cu toate ca Catolicosul din Sis încă din anul 1250 a decis într'un sinod să se recunoască purcederea sântului Spirit de la amândoi *ab utroque*, totuși preoțimea au respins cu desgust această ino-

vațiune impusă de biserica Romei. Monofisitismul se afirmă în confesiune, pe când în simbol nu se vorbește nimic despre acesta; de almintrelea în partea din urmă a confesiunii se arată că armenii nu împărtășeau în totul opiniunile monofiziților. Confesiunea aceasta este formată sau extrasă din mai multe confesiuni, compuse în diferite timpuri. Cele mai principale sunt cinci: *Prima* a lui Grigorie episcopul din Nariiek, care a viețuit sub patriarhatul lui Vahan Vasburakensis, în timpul împăraților Vasilie și Constantin, cam pe la anul de la Christos 951, scrisă spre trebuința credincioșilor națiunii sale. *A doua* și *a treia* a lui Niersis Claensis patriarhul Armenilor catolici, cea întâi către biserica haicana, cea din urmă în epistola către Emanuel, Împăratul bizantin, în anul mântuirii 1170. *A patra* a lui Nierses Lampronensis Arhiepiscop sub patriarhul armenilor Grigorie Dehà, în răspunsurile sale scrise în epistola către Alexie cel Mare, ginerile lui Emanuel, cam pe la anul 1177; adunate în cartea intitulată *Universalium*. *A cincea* este această reprodusă de noi, iarăși a lui Nierses Claensis, scrisă în versuri ritmice în anul 1365. Tote aceste confesiuni fiind întemeiate pe simbole vechi se considera de către armeni ca ortodoxe și provenind de la nisce bărbați, cari au dat exemple de o cultură înaltă și au avut o purtare exemplară, în cât sunt venerați ca sfinți, ele se văd și până astăzi reproduse în diferite cântări liturgice. Apoi mai este de observat că în nici una dintre acestea, nu este vre o contradicere, ci toate conțin aceeași învețatura pastrată prin tradiție încă din timpurile cele mai vechi. Ast-feliu că confesiunea aceasta, care se impunea mai ales catehumenilor, ca și simbolul apostolic, de unde și are originea, se pare a avea mai mulți autori.

Grigorie Nariekensis, vorbind despre Dumneșeu Tatal ȳice: „Credința adevărată și ortodoxă este, ca să credem că Dumneșeu Tatal este ființa adevărată, Existență perfectă, ne făcut, fără început, fără timp, fără cauză, nepriecut de minte, ne văduț, ne spus, ne apropiat, simplu, ne-

pătruns, ne străbătut, ne scris împrejur, fără când, fără unde, ne cuprins, ne schimbat, nemutabil, însuși existența, însuși lumina, mai mare de cât ori-ce s'ar putea spune, care nu este făcut de nimenea, nici însuși pre sine s'a făcut; înainte căruia nimene n'a fost, și deopotrivă cu densusul nu este nimic, și fiind că este el începutul este și cauza a toate". Nascerea Fiului din Tatal, o numesce Nierses Lampronensis *taîna mare și minunată, din natura Tatalui, fără scadere, fără corp, mai înainte de veci. Intr'o cântare de la serbarea născerei de Dumneșeu născătoarei, se țice despre sfânta Feciôră; carea l'a născut, pre cel născut fara timp din Tatal, se nasce asta-đi din pânțete sterp [al Anei]. „Asta-đi s'a împlinit fagăduința lui Dumneșeu către Patriarh, din sêmânța lor a eșit bine-cuvântare pentru toate nêmurile, fiind-că din rădăcina lor a odrăslit sfânta Feciôră, carea a născut pre cuvântul“.*

Pre Dumneșeu Fiul 'l numesce Gregorie Nariiek: „Unul „născut cuvântul lui, și nascere mai pre sus de cuvânt, „forma și strălucirea Tatalui, caracterul Ființei lui, sigiliu „viu, înțelepciune și putere, având toate atributele ce sê „cuvin lui Dumneșeu Tatăl dupre ființa: adecă că acela, „ce este de o ființă (*ουούσιος*) prin natură, este Dumneșeu „din Dumneșeu, nefacut de la cel nefăcut, fără timp de la „acel ce este fără timp, viêtă din viêtă, lumină din lumină“, Iar Nierses Claensis espune aceste cuvinte și mai lamurit în Contesiunea sa pentru biserica Haicană. „Lumină Fiul“ țice Patriarhul, „din Tatal lumina, și focul „Dumneșeirei Fiului din focul Dumneșeirei Tatalui, pur- „cedând prin născere, nu sunt una și alta, ci una și același „fire. In adevăr exemplul născerei Fiului este fără exemplu, „este cam așa precum se nasce în mintea noastră cuvântul, „dar exemplul acesta nu este nici de cum potrivit spre a „spune tot adevărul. De aceea se numesce Cuvânt, fiind „că nașterea este fără scădere, însă se numește Fiul, fiind-că „este din natura Tatalui; nici nu este strein de ea, nici „creatură, după blasfemia lui Arie. Chipul născerii este

„nepatruns de mintea omenescă, precum dice sfânta scrip-
 „tură. N'a fost când-va Tatal, când sa nu fi fost Fiul și
 „Duhul sfânt, dar precum Tatal tot-dé-una este Tata și nu
 „mai pre urma a primit numirea acésta a paternității, de
 „asemenea și Fiul tot-dé-una este Fin, de o potrivă vecnic
 cu Tatal sên.

Despre Duhul sfânt dice Nierses Lampr. „Duhul sfânt
 „este tot-dé-una Duhul lui Dumnezeu, nedeparțit de Ta-
 „tal și de Fiul, de o ființa, de o fire, în trei persoane se
 „înțelege, purcedând de la Tatal sau din Tatal *Ἐκπροεβό-*
μενον παρὰ τοῦ Πατρὸς. „Duhul sfânt este spirație din Tatal
 nespus, nu ca Fiul prin nascere, dar prin purcedere din
 „esența lui după cum dice [Ión 15, 26], *Duhul adevărat*
carele din Tatal purcede. Așa dar, biserica arménă nu scia
 nimic de adaosul *Filioque* al Romano-Catolicilor, nici chiar
 în secolul al patru-spre-decelea. În o cântare din sêrbătó-
 rea cinci-đecimeî se dice: „O Duh adevêrat care ești ne-
 „cunoscut dupre ființa și nespus, purcedere din Tatal,
 „fara început și consubstanțial cu Fiul unul nascut, te bi-
 „ne-cuvântam pre tine Dumnezeuul Parinților noștri“. Și
 în alt loc: „Duhule necreat care ești trimis din Tatal, și
 „consubstanțial prie m jlocirea economică a celui de o fi-
 „ința cu tine, ca să fi mângâitor sfinților Apo-tohi, te ru-
 „găm, aibî îndurare, etc.“ Și este de notat ca cântările
 acestea sunt fórte vechi în biserica arména înca din tim-
 pul lui Moisi de la Corene.

Despre Sânta Treime în genere, dice acești iluștri scrii-
 tori armeni: „Nimenea nu este mai mare saũ mai mic în
 Sânta Treime, ci de o potrivă într'o ființa, este fic-care,
 afara de proprietățile personale și cele ce sê țin de ele. A-
 cele personalități sunt: Tatal a nasce, Fiul a sê nasce și
 Duhul Sant a purcede. În acele ce privesc o natură co-
 muna, apoi unul este Dumnezeu și de o fire, Dumnezeuire,
ἀκτίσει, de o putere, de o mărire, de o slavă, cinste, prin
 creațiune, prin providență și altele“. (Greg. Nariék). „O
 „voința este a celor trei persoane și o putere, și o crea-

„țiune. Tatal a voit a crea făpturile vădute și nevădute,
 „Fiul le a adus la existența din cea ce n'a fost și Duhul
 „Sânt le-a rânduit toate cu înțelepciune“ ȕice Nerses Cla-
 iensis.

Despre Biserică iarăși învață lămurit: *Credem în o Bi-
 serica universală și apostolica*, εις μίαν καθολικὴν καὶ Ἀποστο-
 λικὴν Ἐκκλησίαν. Biserica este acel corp mistic al cre-
 dincioșilor, atât al celor trecuți din viața, cât și acelor vii,
 având de cap pe Christos; care se numește *Sânta*, fiind
 că este curățita de păcate prin sângele lui Christos, și
 fiind-că capul și membrele-1 sunt sante, având comuniune
 cu cele sante. În înțelesul acesta se numește Biserica
 „cetatea lui Dumnezeu, templu nestricacios, în carele a
 „răsărit soarele dreptății, altarul sânteniei, fântana nesecată,
 „locul de scăpare, adunarea turmei raționale, locuința An-
 „gerilor, limanul celor drepti, și expierea păcatelor“. Iar
 ca mijloc pentru iertarea păcatelor propune în prima linie
 meritele Mântuitorului nostru Iisus Christos și apoi insti-
 tuțiile bisericesti: Botezul, Căința, Credința, Marturisirea,
 Iertarea preotască, Darurile, Jertfa cea fără de sânge,
 Euharistia, toate faptele bune ale celor pioși, Rugăciunea,
 Milostenia și altele. *Comuniunea Sântilor* se înțelege pe
 de-oparte a membrilor Bisericii cu Christos și pe de alta
 a membrilor între-olaltă (ἐπιχορηγία).

Despre taina cea mare a întrupării lui Dumnezeu Cu-
 vântul, iată ce învața ei: „Unul din cele trei persoane,
 care este născut din Tatăl, fără timp, mai înainte de veci,
 de o ființa și de aceeași glorie cu Duhul, prin voința și
 bunătatea acelor cari sunt de o ființă cu el, să umilește
 din gloria nespasă, și înălțimea nemăsurată, pentru răscumpē-
 rarea chipului celui deformat și corupt, creat de dēnsul;
 nefolosindu se de puterea naturală a a-tot puterniciei sale,
 ci παντομηχάνω și în multe chipuri cu înțelepciunea; prin
 vestirea Ângerului locuește în sinul, curățit de Duhul, al
 prea fericitei și slăvitei Fecioare Maria“. (Grig. Nariak).
 „Același cuvânt al lui Dumnezeu, care a facut pre om

dupre chipul s^ău, și i s'a ar^ătat dup^ă calcarea poruncei, și tuturor dreptilor, lui Noe, Abraam, Isaac, Iacob, Moisi, Aton, Iosua și altor profeți și a vorbit cu d^ănșii, în timpurile din urm^ă prin bun^ă-vestirea ^Ăngerului Gabriel s'a pogorit în sinul Fecior^{ei} Maria". Mai departe spune N^{ier}ses Lampron, c^ă: „a luat corp din natura ei cu spirit și cu „minte, nep^ăr^ăsind sinul P^ărintel^{ui}, pentru natura dum-„ne^ăsc^ă cea scris^ă împ^{re}jur, s'a nutrit cu lapte ca om „și s'a pream^ărit de ^ăngei ca Dumne^ău". Dup^ă pricepe-rea n^ostr^ă, aș^ă a fost chipul unirei în sinul Fecior^{ei}, dup^ă ce a r^ămas acolo nou^ă luni și cinci ^ăile pentru înt^ăia naș-tere, acel care putea într'un moment s^ă fie perfect, a crescut din ^ă în ^ă, de sigur ca s^ă rușineze pre acei ce susțin ca a fost om numai în aparență (κατ. ἐφ'αλάμην); s^ă naște ca un om, Dumne^ău trup s'a făcut p^ăfind fecioria N^ăsc^ător^{ei} nestricata, (N^{ier}s. Lampr.) și s'a făcut Dumne-^ău des^ăv^ășit om des^ăv^ășit (Σεισθηρωπον). Fiind c^ă ac^ăst^ă espresiu^{ne} a dat naștere la multe certe în Biserica primi-tiva și mai ales eresiei lui Eutihie, de aceia armenii adau-ser^ă în simbolul lor: *suflet, minte și corp*, adec^ă t^ote p^ăr-țile esențiale ce form^ăza pre om. C^ăci corpul nu este far^ă minte, cum ^ăice Apolinarie, ca Dumne^ău Cuv^ăntul ar fi s^ăl^ășluit în trup far^ă suflet, ca într'o statue, noi fugim de ac^ăsta ca de niște aspide veninate.

În simbol se ^ăice mai departe: o pers^on^ă. o faț^ă, μίξ ὑπόστασις, ἐν πρόσωπον, de aceea, ^ăice N^{ier}ses, *nu împ^ărțim pre unul Christos în dou^ă naturi și în dou^ă pers^one, cum face Nestoriu*. Din cuvintele acestea se p^ote înțeleg^e c^ă Armenii nu confunda cele dou^ă naturi în Christos, ci neînțelegerea provine mai mult din confundarea espresiu-ⁿⁱlor. De almintrelea recunosc dou^ă naturi în Dom-nul Christos, aș^ă N^{ier}ses ^ăice: *care ar ar^ătat natura ta omen^ăsc^ă în acea n^opte, cuprins fiind de fric^ă*. Când este vorba îns^ă de pers^ona Fiului lui Dumne^ău și al o-mului în concret, din cauza unirei celei str^ănse între ele, afirm^ă c^ă este o natur^ă, cea ce și pun în confesiunea lor :

Fiul lui Dumnezeu intrupat este *unit într'o fire*. Acesta a dat naștere la multe controverse între greci și armeni, care durază și până în ziua de astăzi. Pe de o parte grecii aruncând calomniile asupra armenilor, iar pe de altă parte aceștia apărându-se pe cât li stă prin putință în contra lor. Causa certei a provenit din cuvintele lui Ciril Alexandrinul, care apărând ortodoxia în contra lui Nestorie a spus: *μίαν τοῦ λόγου σεσαρκωθέντος φύσιν*, ceea ce a fost adoptat și armenii zicând că *una este natura cuvântului celui intrupat*. Dar susținând și Eutihie o *natură* în Christos, acele cuvinte au început a fi suspecte și de aceea Biserica armenă se apăra și în contra Nestorianismului și în contra Eutihianismului, precum se poate constata din apologiile lor îndreptate către împărații greci.

1). Armenii zic că este o natură a cuvântului intrupat, din cauza unirei nedespărțite, în opunere cu erezia lui Nestorie; precum se vede din scrierea lui Nerses Clafensis către Emanuel: „Părinții ortodocși, statorind unirea nedespărțită a celor două naturi a lui Dumnezeu și a omului opuseră lui Nestor și celor împreună cu el, cari ziceau că sunt două naturi deosebite și împărțite, iar nu unite în unul Christos. Noi anatematisăm și pre acei cari despart pre unul Christos ca Nestor în două naturi, zicând că altul este Dumnezeu și altul om; omul acel răstignit și mort, iar Dumnezeu, nerăstignit și nemuritor; și nu atribue din cauza unirei la amândouă, patimă și nepătimire, moarte și nemurire“.

2). După cum se crede în genere, armenii ferindu-se de Caribda Nestoriana s'au lovit de Scyla Eutihiană; dar ei s'au apărat din toate puterile în contra unei asemenea acușării. Așa Nerses Lampronenses, în cuvântarea sa ținută în sinodul din Tars în anul armenesc 644 și de la Christos 119), zice: „nu zicem o natură despre cuvântul intrupat, confundând proprietatea esențelor, precum cred ei, ci „pentru negrăita unire a celor două într'o personabilitate și Dumnezeire (persóna divină)“. Apoi adaugă: „Di-

„cem o natură în Christos, nu prin amestecare ca Eutihie,
 „ci ca Ciril Alexandrénul în contra lui Nestorie ¹⁾, că este o
 „natura a cuvântului întrupat, precum ȳic și Părinții, și
 „Parinții citeza pre Atanasie ²⁾, și alții înaintea lui. De a-
 „ceia și noi, dupre cum am primiț de la acești părinți or-
 „todoxi, anatematizam pre acei, cari pentru amestecare și
 „schimbare ȳic, că este o natura a cuvântului întrupat ;
 „sau că nu din materia noastră ș'a luat natura omenescă pe
 „care o a unit cu Dumneȳeirea, că însuși ș'a creat corp
 „în sinul Fecióriei ; sau ca 'l'ar fi adus din ceriu ; sau iarași
 „că înaintea ochilor apare ca om, dar nu a fost adevărat ;
 „și pre toți acei, cari ȳic că este o natură în felul acesta“.
 „Dar noi așa credem, că Dumneȳeu Cuvântul, carele este-
 nascut din Tatal mai 'nainte de veci, nevedut nepatimi-
 tor, nemuritor, a luat natura noastră din Fecióriă, și o a
 unit cu natura sa divină, prin o unire neamestecată și
 nedesparțita ; că cel nevedut ca Dumneȳeu s'a făcut vė-
 ȳut după natura noastră omenescă“... In aceeași apologie
 catre Imperatul bizantin Manoil, compară acestă unire a
 celor doua naturi, cu unirea sufletului și a trupului în
 om. Dar mărturisind că este o natură în Christos din ca-
 usa unirei celor doua fir, împreună cu Ciril Alexandré-
 nul ei recunosc împreună cu Grigorie Teologul natura
 dumneȳească și omenescă ca rămând întregi și neschim-
 bate : „Și a ȳice ca sunt doua naturi pentru unitatea a-
 mândurora nu este strein de adevăr, dacă nu se desparte
 în douė unul Christos. Ast felu dacă se ȳice o natură pen-

¹⁾ Δύο μὲν φύσεις ἦνῶσθαι φημὲν, μετὰ τὴν ἔνωσιν δὲ, ὡς ἀνη-
 ρημένης ἤδη τῆς εἰς δύο διατομῆς, μίαν εἶναι πιστεύομεν τὴν τοῦ
 υἱοῦ φύσιν, ὡς ἐνός. Πλὴν ἐνανθρωπήσαντος, καὶ σεσαρκωμένου.
 Cuvintele acestea ale lui Ciril se afla și în actele Sinodului din
 Efes, în Epistola catra Eulogiu și în contra lui Nestorie.

²⁾ Ὁμολογοῦμεν εἶναι τὸν αὐτὸν υἱὸν Θεοῦ, κοῖ Θεὸν κατὰ
 πνεῦμα, υἱὸν δὲ ἀνθρώπου κατὰ σάρκα, οὐ δύο φύσεις τὸν ἕνα υἱὸν.
 μίαν προσκύνητὴν, καὶ μίαν ἀπροσκύνητον, ἀλλὰ μίαν φύσιν τοῦ
 Θεοῦ λόγου σεσαρκωμένην, μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μιᾷ προσκυ-
 νήσει καὶ προσκυνουμένην. Despre întruparea lui D-ȳeu Cuventul.

tru unirea neamestecată și nedespărțită, iar nu pentru confusiune ; și două naturi pentru ne-confusiune, ca neschimbate înțelegându-se, și nu pentru despărțire, pe amândoua le ține ortodoxia“. Și ast-fel a numi pre Christos Dumnezeu și om este a recunoște două naturi ; *căci este evident, că cine mărturisește Dumnezeu și om, întăresce și o natură și alta în o persoană*. Chiar și termenii admiși de biserica pentru combaterea monofisitismului și pentru stabilirea învătăturei pentru cele două naturi în Christos (communicatio idiomatum) nu sunt streine armenilor : ἀτρέπτως ἀναγγιωτός, nemutat, neschimbat ἀδιαρέτως, ἀσυγγυτως, ἀχωρίστος. *Proprietățile celor două naturi*, dice Greg. Nariec. *s'au conservat neamestecate și împreunate negrait mai pre sus de oră-ce împreunare și unie în unul Fiul și în unul Domnul Iisus Christos din două naturi perfecte*. Cum ca armenii credău astfel, mărturisește și Teorianus, care aduce chiar cuvintele lor [Leg. Arm. pag. 6 : Λέγομεν μίαν φύσιν εἰς τὸν Χριστὸν, ὃ κατὰ τὸν Εὐτυχεῖα συγγέοντες, οὔτε κατὰ τὸν Ἀπολινάριον ἐλλατοῦντες, ἀλλὰ κατὰ Κηρύλλον τὸν Ἀλεξανδρείας ὅτι μίση ἐστὶν ἡ φύσις τοῦ λόγου σεσαοικωμένη. Aceiași parere despre unirea naturilor în Christos, o a scris Abul-Pharajus și Iul Sever, Patriarhul Antiohiei [Ist. Dinast]. „Pe timpul acesta [Anastasia Imperatul Grecilor] s'a distins Sever Patriarhul Antiohiei, care a compus multe cărți spre a răspândi învățătura despre o natură din două naturi divine : și umană, fără amestecare, fara confusiune, sau corupțiune ; ei remaseră așa precum au fost, precum și natura omenescă consta din două naturi : a sufletului și a corpului, și corpul din două naturi : materia și forma, așa că nici sufletul nu se preface în corp, nici materia în formă, sau din contra“.

Din cele dișe până acum, se pôte constata lămurit ca de și se află în mărturisirea arména cuvântul *o natură*, pentru care sunt și acuzați de monofitism, cu tóte acestea, din esplicările date de cei mai însemnați bărbați învățați ai lor, reesa ca ei au admis espresiunea acésta numai spre

a exprima unirea strînsă a celor două firî într'un ipostas. Şi pentru ca să nu fie nici o indoială despre ortodoxia lor, au şi suprimat espresiunea acésta din simbolul Nicean pe care-l reciteză în liturgiile lor.

12) Rugăciunile pe carî le-a făcut Nîerses, Patriarhul Armenilor pentru toţi credincioşii în Christos.

Era creştina, 1170.

I.

Cu credinţă te mărturisesc şi mă închin ţie, Părinte, Fiule şi Dubule sânte, fire necreată şi nemuritoare, Creatorul ângerilor şi al ómenilor şi al tuturor celor ce există.

Aibi milă de făptura ta şi-mi dă iertare de greşale.

II.

Mărturisesc cu credinţă şi mă închin ţie, lumină nedesparţita, o Treime sântă şi o Dumneđeire ; care ai creat lumină şi ai împrăştiat întunerecul, alungă şi din sufletul meu întunerecul păcatului şi al neştiinţei mele ; luminéază-mi minţea în momentul acesta ca să mă rog după cum voeşti tu şi sa ascuţi cererea mea.

Şi mă milueşte pre mine cel ce am păcatuit mult.

III.

Părinte ceresc, Dumneđeşu adevărat, care ai trimis pre Fiul tău cel iubit să caute óia cea rătăcită ; păcătuit-am la ceri şi înaintea ta, primeşte-mă ca pre fiul cel risipitor şi mă îmbraca cu hama cea dintăi, de care m'am desbrăcat prin păcate.

Milueşte zidirea ta şi-mi iartă păcatele.

IV.

Fiule al lui Dumneđeşu, Dumneđeşu adevărat, carele te-ai pogorit din sinul parintesc şi ai luat trup în Sânta Fecióra

Maria pentru răscumpărarea noastră, cel ce te-ai răstignit și te-ai îngropat și ai înviat din morți și te-ai suit la Tatăl; păcatuit-am la ceriul și înaintea ta, pomenește-mă ca pre tâlhariul, când vei veni intru împărăția ta.

Și mă miluește pre mine mult păcătosul.

V.

Duhul lui Dumnezeu, Dumnezeu adevărat, care te-ai pogorit în Iordan și preste apostoli și m'ai luminat cu baia botezului; greșit-am la ceriul și înaintea ta; curățește-mă iarăși cu focul teu cel Dumnezeuesc ca pre apostolii tăi cu limbă de foc.

Și miluește zidirea ta, dându-mi iertare de păcate.

VI.

Fire nezidită greșit-am în protiva ta, cu inima cu mintea și cu trupul, sa nu-ți aduci aminte de păcatele mele trecute, pentru numele tău cel sânt.

Și mă miluește pre mine mult greșitul

VII.

Cela ce vești toate, greșit-am ție, cu gândul, cu cuvântul și cu fapta; șterge înscrisul greșalelor mele și scrie numele meu în cartea vieții.

Și miluește făptura ta, dându-mi iertare de greșale.

VIII.

Cela ce cercă cele ascunse, greșit am înaintea ta, cu voie și fără de voie, cu știința și cu neștiința; vinovat sunt iar-tă-mă pre mine păcătosul, căci de la renașterea mea prin botez și până în ziua de astăzi am păcatuit în contra Dumnezeirii tale cu simțirele și cu toate mădulările corpului meu. Și mă miluește pre mine mult greșitul.

IX.

Dómne, protectorul tuturor, pune înaintea ochilor mei frica ta cea sântă păzitoare, ca să nu vadă deșertăciune; și urechilor mele ca să nu audă cuvinte necuviincioase; și gurei

mele ca să nu grăiască minciuna; și inimei mele, ca să nu cugete cele rele; și mânilor mele, ca să nu lucreze nedreptatea; și piciorilor mele, ca să nu meargă în calea nedreptății, ci îndrepteză mișcarea lor, ca să fie întru toate după poruncile tale.

Și miluește zidirea ta, dându-mi iertare de greșale.

X.

Christóse, focul cel dătător de viață. aprinde în inima mea focul dragostei tale pe care l'ai reversat pre pământ; ca să ardă bólele sufletului meu și să sântască conștiința sufletului meu, sa curățe de păcate trupul meu și să aprindă lumina cunoștinței tale în inima mea. Și mă miluește pre mine mult greșitul.

XI.

Iisuse, Înțelepciunea Tatălui, dă-mi mie înțelepciune, să cuget cele bune, să vorbesc și să lucrez numai cele plăcute tie; păzindu-mă pre mine de gânduri, vorbe și fapte rele.

Și miluește zidirea ta, și-mi iartă mie greșalele.

XII.

Dóme, iubitorul binelui, care stăpânești voința, nu mă lăsa să urmez voinței sufletului meu; ci mă povățuește, ca sa merg tot-déuna pe cărările voinței tale, care conduc la bine.

Și mă miluește pre mine mult greșitul.

XIII.

Impérate ceresc, da-mi împărăția ta, pe care ai făgăduit-o celor ce te iubesc pre tine; întărește inima mea, ca să urască păcatul, să te iubescă numai pre tine și să facă voia ta.

Și miluește zidirea ta, dându-mi iertare de greșale.

XIV.

Cela ce porți grijă de făpturile tale, păzește cu semnul crucii tale sufletul și trupul meu de ademenirile păcatului,

de ispita diavoîului, de bărbatul nedrept și de tótă pri-
mejdia ce amenință mintea și trupul meu.

Și mă miluește pre mine mult greșitul.

XV.

Christóse, păzitorul a tóte, drépta ta să mă sprijinéscă
điua și nóptea, orî ședénd în casă. orî mergénd pe cale,
orî de voî dormi, orî voî priveghia, ca să nu mă clătesc.

Și miluește zidirea ta, dându-mî iertare de greșele.

XVI.

Dumneđeul meu, care deschíđi mâna ta și umpli tótă
făptura de mila ta, Ție 'ți încredințez sufletul meu ; tu pă-
zește și îngrijește de cele trebuincióse sufletului și trupu-
lui meu acum și în veci.

Și mă miluește pre mine mult greșitul.

XVII.

Cel ce îndreptezi pre cei rătăciți, întórcemé de la obi-
ceîuri réle la mai bune ; sapă în mintea mea điua cea în-
fricoșată a morței, frica de gheena și dragostea împărăției
cerești, ca sdrobit de durerea păcatelor să lucrez dreptatea.

Și miluește zidirea ta și-mî iartă greșalele.

XVIII.

Isvorul nemurirei, scóte din inișma mea lacrîmi de po-
căință, ca păcătósa. ca să spal întinăciunea sufletului meu,
mai 'nainte de a eși đin lume.

Și mă miluește pre mine păcătósul.

XIX.

Dătătorul milei, dăruéște-mî mie ca cu credința orto-
doxă și cu fapte bune, și prin împărtășirea cu sântul têu
trup, si sânge să merg la tine.

Și miluește zidirea ta, și 'mî iartă greșalele.

XX.

Bine-făcătoriule, Dómnne, încredințeză-mă ângerului celui bun, ca cu pace să îndrepteze sufletul meu, și să mă trecă nevătămat prin cursele demonilor cele întinse prin aer.

Și mă miluește pe mine mult greșitul.

XXI.

Christóse, lumina cea adevărată, învrednicește sufletul meu, ca cu bucurie să vadă lumina slavei tale, când mă vei chema în ziua hotărîtă, și să odihnescă, cu speranța bunurilor, în locașurile dreptilor, până în ziua cea mare a venirii tale.

Și miluește zidirea ta, dându-mi iertare de greșale.

XXII.

Judecătoriule drepte, când vei veni întru slava Tatălui, ca să judeci viii și morții, să nu întri în judecată cu robul tău; ci mă scapă de focul cel vecinic și mă fă să ascult vocea cea fericită a celor drepti întru împărăția cerurilor.

Și mă miluește pre mine păcătosul.

XXIII.

Milostive Dómnne, miluește pre totți cei ce cred întru tine, ai mei și pre străini, cunoscuți și necunoscuți, pre cei vii și pre cei morți; iartă vina greșalelor celor ce-mi sunt vrăjmași și celor ce mă urăsc, și risipește sfaturile viclene ce le fac în protiva mea, ca să se facă vrednici de mila ta.

Și miluește zidirea ta, dându-mi iertare de greșale.

XXIV.

Dómnne, cea ce strălucești întru mărire, primește rugăcunile robului tău și împlinește cererile mele, prin mijlocirea Sânteii Născătoare de Dumneșeu și St. Ión Botezătorul,

a st.ântăului mucenic Stefan și a sântului Grigorie luminătorul nostru, și ale sântilor apostoli (profeților, sântilor mucenici, dascalii și patriarhii, pusnicilor și feciôrelor) și ale tuturor sântilor tării, cari sunt în ceriu și pre pământ.

Iar ție, slava și închinăciunea, prea sântă Treime nedespărțită, în vecii vecilor, Amin!

(Va urma).

MEMORIU

De starea bisericelor și a parohiilor rurale ortodoxe din cuprinsul Județului Roman, 1890.

(Urmare, veđi anul al XV-lea, No. 1, pag. 84).

19). *Comuna Elisabetha Dómnă*. Acéstă parohie cu o populație do 242 cap. familie, iar suflete 1052, este situată pe țeșmul drept a riului Moldovei.

Biserica de la Cimitirul Comunei, cu sėrbarea Sf. Ierarh Vasilie e de lemn, în stare bună, adusă de la Cot. Butnărescii (Com. Bogzescii) și clădită aici în anul 1880.

Satul Noű „Elisabetha Dómnă“ are pentru Biserică 17 pogóne pămēnt.

În acéstă Comună Dl. Panaite Donici, proprietarul Moșiei Valea-Ursului (jud. Roman) a făcut o biserică frumoasă de zid cărămidă și piatră. Ea încă nu este gata. Numele fundatorului acestui măreț Templu, va rămănea de vecinică amintire atât locuitorilor preșenți cât și celor viitori.

Preotul acestei parohii e C. Mureșianu, seminarist de gradul I-ii.

20). *Comuna Galbenii*. Parochia Galbenii e situată în partea de Sud a județului și se compune din 4 Cotune, anume :

- a) Galbenii; aici e reședința Comunei.
- b) Buciumii-Precistei.
- c) Cotu-Grosului și
- d) Filipescii.

Numėrul contribuabililor ortodocși, după roluri, este 287,

din care: 134 în satul Galbenii, 98 la Buciumii-Precistei, 34 Cotu-Grosului și 21 în Filipesci.

Biserici sunt două:

1) Sântul Dimitrie, din Cotuna Galbenii edificată din anul 1865, de dl. Dimitrie Boldescu. Biserica e zidită cu cărămidă și piatră, acoperită cu tinichea și în stare bună.

Acest templu nu e dotat cu pământ, după legea rurală, fiind sat rezeșesc. Moștenitorii însă, ai fondatorului Bisericii, au hărăzit din pământ, proprietatea lor, vre-o șese fâlcă, de cari în prezent se folosesc actualii servitori, dar n'au făcut nici un act în regulă, despre asemenea donațiune.

2) S. S. Voevođi, din satul Buciumii-Precistei. Biserica e clădită de lemn, în stare bună. Nu se știe când și de cine este făcută, neavând vre-o inscripție sau veleat.

Parochienii cei mai înaintați în vârstă spun că ar fi făcută la anul 1801.

Templul S. S. Voevođi din Buciumii-Precistei e dotat după legea rurală cu 8^{1/2} fâlcă pământ.

Acăsta parochie se învecinează cu: Comuna Cârlișii, Anexa Ruptura (jud. Roman) și Comuna Bereștii, Anexa Climeștii (jud. Bacău), toate în depărtare aproape 2 Kilm.

Locuitorii ortodocși din Cotunele ce compun această Comună Galbenii se caută la trebuințele religioase de Preoți: Sachelariul Gh. Ghiorghiescu (curs catihetic) și Ioan Năsturaș (Seminarișt de gradul I-ii).

21). *Comuna Hociungii*. Acăsta parochie e situată în partea de Vest a jud. Roman. Numărul contribuabililor ortodocși este de 180.

În Comuna Hociungii sunt două biserici:

1) S. S. Voevođi, din centrul satului (Hocungu din deal) este în stare bună, fiind de curând reparată, clădită din lemn și vâlătucă de pământ. N'are nici o inscripție și nici veleat, care să probeze data edificării. Parochienii spun, că biserica ar fi fost făcută în anul 1800 și că fondatorii sunt: Costin Bontes, Theodor Hormiceanu, Preotul Stefan, Andrei Văideanu, Petrache Bârjovanu, Gh. Bontes, Gh. Popescu, Toma Diaconu, Stamatiu Hulubo și David Iașanu, toți rezeși din Comuna Hociungii.

2) Biserica Sf. Nicolai. Acăsta biserică este iarăși de vâlătucă și în stare bună. Parochienii cari aparțin de ea, arată că ar fi de 52 de ani.

Pe catapetasma și pe epitaf se găsește scris: an. 1856.

Tot enoriaşii arată, că fundatorii sunt: Timetteiŭ Cimbru, Grigoraş Ciocan, şi Radu Mighiŭ.

Aceste două Biserici, după legea rurală, n'aŭ fost dotate cu pământ, fiind locuitorii rezeşi, dar mai târziu, Cătorii bisericeii. Sf. Nicolai, din Hociungii în Vale, aŭ înzestrat-o cu 18¹/₂ fălci pământ.

Parochia se învecină: La Est cu Com. Porceştii, distanţa 2 Kilm.; In partea de Vest cu satul Siliştea (judeţ. Neamţu) 4 Kilm.; La Nord cu Com. Bârjovenii 4 Kilm. şi la Sud cu satul Com. Broşteni 3 Kilm. Parochul acestor două biserici este Gh. Ciocan, seminarist gradul I-ŭ.

22). *Comuna Onişcanii*. Parochia Onişcanii, în apropiere de râul Siretŭ (pe ţermul drept).

Se compune din mai multe cotune, anume:

- a) Târguşorul Onişcani, aici e reşedinţa Comunei.
- b) Satul Onişcanii.
- c) Şerbănescii.
- d) Hârleşti.
- e) Aldescii.
- f) Bucenta.
- g) Cornescii.

Numărul contribuabililor ortodocşi, de prin toate Cotunele este 152, dar pe Cotune în parte e precum urmază: In Târgul Onişcanii 10. Satul Onişcanii 56. Şerbănescii 9. Hârleşcii 60. Aldescii 7 şi Cornescii 10 contribu.

In întreaga Parochie e numai o biserică, anume în Cotuna Hârleşcii, cu serbarea S. S. Trei Ierarchii.

Acastă biserică este în stare bună, clădită de zid, cărămidă, şi temelie de piatră, edificată în anul 1862 de cătră D-na Pulcheria, născută Adam.

Biserica după tabela de împroprietărire, e dotată cu 8¹/₂ fălci pământ, dar în realitate are numai 6¹/₂ fălci.

Parochia Onişcanii e învecinată cu Comunele: Cârligii 7 Kilm., Broşteni 9 Kilm. şi Secuienii 5 Kilm.

Locuitorii ortodocşi din toate Cotunele ce compun Comuna Onişcanii se caută la trebuinţele lor religioase de Preotul D. Constantinescu, carele îşi are reşedinţa în Hârleşcii unde e şi biserică.

23). *Comuna Porcescii*. Parochia este situată în partea de Vest o judeţului. Ea se învecină: La Est cu Comuna (satul) Secuieii, depărtare aproape 2 Kilm., în partea de Vest cu Comuna Hociungii 1 Kilm., la Sud cu

satul Broșteni 2 $\frac{1}{2}$ Kilm. și în parte de Nord cu Bârjovenii 4 Kilm.

Parochienii ortodocși în Comuna Porcescii, sunt 300. Biserici sunt două.

1) Biserica cu serbarea Sf. Ierarh Nicolaiu (din satul Porcescii în deal) e pe temelie de piatră și pereții de vălătuci și tencuiți, edificată în anul 1835 de către locuitorii rezeși de aici.

2) Biserica tot cu serbarea Sf. Nicolai (din satul Porcescii în Vale) este făcută din lemn și vălătuci, are trebuință de reparațiuni. N'are inscripție și nici velet. Mi s'a spus că și la această biserică au contribuit toți locuitorii, prin indemnul unuia dintre dênșii, numit „Vasile Sava“.

Amândouă bisericile nu sunt dotate cu pământ fiind satul rezeșesc.

Poporul întregel Comunii se caută de preoții: Gr. Bogza și, Gh. Porcescu, ambii seminarisți de gradul I-ii.

24). *Comuna Secuienii*. Parochia Secuienii, situată în partea de Sud-Vest a județului Roman, e învecinată: La Sud-Est cu satul Hârlescii (Com. Onișcanii) distanță 3 Kilm., la vest cu Comuna Porcescii, 2 $\frac{1}{2}$ Kilm., iar în partea de Nord cu cotuna Sofrăcescii (Com. Trifescii) 3 Kilm.

Comuna Secuienii ce formeză această parochie, se compune din următoarele cotune:

- a) Secuienii, aici e și reședința Comunei.
- b) Bașta.
- c) Cuciulații și
- d) Mircescii.

Numărul contribuabililor ortodocși este 200.

În parochia Secuienii, e numai o biserică la reședința Comunei, cu serbarea Prea Cuvioasa Paraschiva.

Acastă biserică nu se pôte sci pozitiv, în ce an ar fi făcută, nefiind nici o inscripție. Ea este zidită de cărămidă și piatră. de către Costache Vârnab și soția sa Despa, cari se ved desemnați pe un tablou vechi, ținând în mână o biserică.

Pe clopot este o inscripție „Ghiorghie Vârnab vel Paharnic 1802“. Biserica ajunsese într'o stare de perfectă ruină, dar în urma stăruinței ce am pus (1885---1886), s'a reparat radical, cheltuindu-se mai mult de 10.000 lei.

Templul e dotat după legea rurală cu $8\frac{1}{2}$ fălci pământ. Preotul parohiei, e Ioan Manoliu, semin. grad. I.

25). *Comuna Trifești*. Parochia Trifeștii în partea de Vest a județului e compusă din două cotune:

a) Satul Trifeștii, aici e reședința Comunei.

b). Sătul Șofrăcescii.

Acastă parochie se învecinează la Est cu Satul-Noū (Eli-sabetha Dómna) în depărtare 4 Kilm.; în partea de Vest, cu Comuna Bogzescii aprópe 9. Kilm., la Sud cu satul Șofrăceștii, ee este chiar unit cu Trifeștii, iar spre Nord-Vest cu Comuna Brăniștenii distanță 4 Kilm.

Numărul contribuabililor ortodocși (din ambele sate) este 344.

Biserici sunt două :

1) Biserica din satul Trifeștii (reșed. Comunei) cu sərbarea sântului Ierarch Nicolai. Aici este o icónă a Maicei Domnului făcătoare de minuni ¹⁾.

¹⁾ Din spunerile Preoților batrâni și a locuitorilor diu satul Trifescii, se pastréza în popor tradițiunea, că acésta sânta icóna s'a gasit în nasip, pe marginea râului Moldova, de catra un păstor de oi, pe timpul când apa Moldovei trecea pe locul, unde asta-đi se dice Moldova-Seaca, și că „Sânta“ a fost aședata atunci într'o bisericuță de lemu, în satul din Vale (locul unde acum se numește Siliște). Tot din tradițiune se mai spune: ca satul din Vale a fost desființat de catre proprietarul moșiei Lupu Baloș Vel Logofet și Vornic Țerei de jos a Moldovei, diu cauza multor invasiuni acolo ale Ungurilor, și s'au stremutat tot atunci și sânta icóna în satul de pe deal, adica în Trifescii de asta-đi.

Pe îmbracamîntea de argint a Sântei icóne, se gasece urmatórea înscricțiune: „Acésta Sântă Icóna a Prea Sântei Stěpáne „nóstre Nascetóre de Dumneđeū și pururea Feciórei Mariei, ce se „afla la Biserica din Satul Trifescii, s'a ferecat cu tóta cheltuéla „Domniei sale Iordache Rușit Vel Visternic, fiul Domniei sale Nicolai Rușit Vel Logofet de țara de gros, și a prea iubitei soției „a Dumisale Prochiritei Visternica, fica Dumisale Constantin Baloș Vel Logofet de țara de jos, spre vecínica pomenire și dorita „mântuire a sufletelor Dumisale și némului Domnilor sale, cari s'au „sevêrșit la anul 1800 Iunie 20“.

Pe lângă inscripțiunea de mai sus, nu găsece de prisos de a da și o însemnare, ce se gasește trecuta într'un Mineiu al bisericei din Trifescii pe luna lui Maiu, edițiune de Rómnic, diu 1780, în cupiinderea urmatóre: „La veleat 1793 Maiu 13 đile, Vineri a treia „septamâna dupa Paștr, dupa Liturghie, s'au uitat o luminare a- „prinsa în biserică; eșind preotul diu biserică, s'au aprins scaunul cel mare ce era sfeșnic dinaintea icónei Precistei și a ars

Pentru acésta în cursul anului multe persóne suferinde, alérgă la acéstă sântă icónă, făcând rugăciuni și cereri în ajutorul lor.

Biserica este făcută de cătră Constantin Baloș, fiul lui Lupu Baloș și soția sa Ancuța, fiica lui Constantin Catargiu, între anii 1797—1799; precum probéză inscripția săpată în o piatră și așezată în zid, deasupra ușei Pridvorului, în cuprinderea următoare :

„Acest sânt și dumneșcesc locaș, unde se cinstește și se praznuesce hramul Sântului Ierarh Nicolai, s'a zidit din temelie și până s'a sevêșit cu tóte cele trebuincioșe, cu chieltuéla Dumisale, Constantin Baloș vel Logofêt de Téra de jos, fiul reposatului Lupu Baloș Biv. vel Logofêt, și a prea iubitei soții Dumisale Ancuța fiica reposatului Constantin Catargiu, Biv, vel Logofêt, care s'a gătit la 1799, August 15, spre vecinica pomenire și dorita mântuire a sufletelor Dumilor-sale și tot némul“.

Clădirea bisericeii e fôrte solidă, fiind zidită pe temelie de piatră, destul de adêncă, iar zidul în sus de cărămidă, amestecat cu piatră.

Biserica e în stare bună reparată între anii, 1874—1880. Biserica de lemn ce a fost înainte a aceștea avea hramul „Înălțarea Domnului“.

Biserica actuală e dotată, 'după legea rurală cu 25¹/₂ fălci pământ.

2) Biserica din satul Șofrăcescii (Com. Trifescii) cu sêrbarea sântului Ierarh Nicolai, este începută edificarea ei în anul 1833 de cătră domnul George Vârnav proprietarul moșiei pe timpul acela. Zidirea ei e pe temelie de piatră, iar zidul în sus de cărămidă.

Pe catapetésma se găsesce următórea inscripție :

„Acéstă sântă biserică, s'aú făcut din temelie cu chel-tuiala tótă a Dumisale Cuconului Ghiorghe Biv, Vel postelnic Vârnav; în vremea Pré Sfinției Sale D. D. Veniamin Mitropolitul Moldovei și Suceveii la anul 1834,

„tot, cu tóte faciile ce erau într'însul și s'a aprins și strana Facetórei de minuni și a ars și pocusteala Icónei pe jumătate, la trei ceasuri din di, în zilele lui Mihai Șuțu“.

Pe cât se vede din conținutul acestei însemnări, faptul s'a petrecut, pe când sânta icóna era înca în Biserica Veche de lemn, de ôre ce dată întêmplareii faptului este cu cinci sau șase ani mai înainte de a fi terminata biserica actuala.

„August 4“. Biserica este dotată după legea rurală (1864) cu $8\frac{1}{2}$ fălci pământ.

La această parohie — Trifescii — sunt doi preoți din cari, unul C. Popescu paroh și îngrijitor Bisericii din Trifesci și altul N. Petrovanu, ajutorul de parohii, ambii seminariști de gradul I-ii.

Plasa Siretului de sus.

26). *Comuna Bâra*. Parochia Bâra, unde e reședința Comunei și tot odată și a Sub-prefecturii Plasei Siretului de Sus, se compune din 3 Cotune:

- a) Târgu Bâra.
- b) Balomirescii și
- c) Oțelenii.

Numărul contribuabililor ortodocși în cotunele mai sus arătate, se ridică la 149, din cari în Bâra 74, la Balomirescii 33 și în cotuna Oțelenii 42.

Biserici sunt două, la Bâra și Oțelenii.

1) S. S. Voevođi, din târgușorul Bâra este durată din lemn și ajunsă astăzi în rea stare. Nu se găsește la ea nici o dată, așa că nici se scie de când ar fi făcută și de cine anume. Pe clopote se află următoarea inscripțiune: „Aceste clopote sunt făcute de D-lor Chiriac și Gavriil „Episteti, dăruite bisericii din satul Bâra cu hramul Sf. „Voevođi Mihail și Gavriil în anul 1803“.

Ei cred că aceștia să fie, dacă nu fundatorii, cel puțin inițiatorii edificării bisericii.

Parochia Bâra este situată în partea de Nord a județului și se învecinează: La Est cu satul (comuna) Boghicea, departare de 4 Kilm., despre Vest cu cotuna Buhónca (Comuna Doljescii) $4\frac{1}{2}$ Kilm., în partea de Sud-Est cu satul Vulpășescii 5 Kilm. și la Nord cu cotuna Hândrescii (Com. Miclăușeni) $4\frac{1}{2}$ Kilm. Biserica posedă după legea rurală $8\frac{1}{2}$ fălci pământ.

2) S. S. Voevođi din Cotuna Oțelenii. Biserica e din zid cu cărămidă, pe temelie de piatră și în stare bună. În pridvorul acestui Templu se găsește o piatră așezată în zid cu următoarea inscripțiune: „Cu buna-voirea Tatălui, cu sporirea Fiului și cu severșirea prea Sf. Duh, din temelie s'au zidit această sf. biserică, la satul Oțelenii ținutul Romanului, unde se cinstește și se prăznuiesc hra-

„mul sf. mai mari Voevođi Mihail și Gavriil, cu osârdia
 „și cu tótă cheltuiala Dumilor-sale, Vasiție Kiriac Scobi-
 „horn Vel Saradar și a soției sale Maria și ajutorul soției
 „Dumi-sale reposatei Ecaterina Pităreasa, spre pomeniirea
 „Dumilor-sale și a neamului Dumisale, sfințindu-se la anul
 „1809 luna 13 zile“.

Biserica Oțeleni are $8\frac{1}{2}$ fălci pământ.

Preoți sunt doi la această parohie, anume: C. Ciocan (seminarist gradul I.), la reședința Comunei în Bâra și Ghiorghie Munteanu (curs cutihetic) în satul Oțeleni.

27). *Comuna Boghicea*. Parochia Boghicea e formată din Cotunele:

- a) Boghicea, aici e reședința Comunei.
- b) Slobozia.
- c) Nistrea.
- d) Ghideon.
- e) Vadu-Vejei și
- f) Căușeni.

Numărul locuitorilor ortodocși se rîdică la 591. Biserica sunt două; în Boghicea și Ghideon.

1) Biserica cu serbarea „Tăierea capului S-lui Ioan Botezătorul“ din cotuna Boghicea, este făcută la anul 1842, din material de cărămidă, de cătră d-na Profira Scorțescu. N'are nici o inscripțiune.

Parochia Boghicea se învecinază la Nord-Est cu județul Iași, iar în partea de Sud-Vest cu satele: Oțeleni (Com. Bâra) și Poenile-Oancei (Com. Stăniță).

Biserica posedă, după legea rurală $8\frac{1}{2}$ fălci pământ. Preotul paroh e C. Theodorescu (curs catihetic).

(Va urma)

ICONOMUL I. CONSTANTINESCU.

Protofereu Județului Roman.

PATRIA, MUMA ȘI FIUL.

(Nuvela istorico-morală).

I.

Iorgu un mic și drăgalaș copil, care odinioară se desfăta sub gingașele mângâieri ale părinților, căci era unicul lor fiu, avu nenorocirea de a pierde încă din primii ani al copilăriei pe rubitul și neprețuitul seu tata—un Capitan reformat pentru infirmitați corporale.

Abia împlinise atunci șes^e ani.

Cât de anevoie se deprinse el cu lipsa tatalui. Adese-ori propunea mamei sale niște întrebări așa de curioase, în cât cu greu îi putea da răspunsul, pana când în fine se deprinse, concentrându-și totă afecțiunea asupra scumpei sale mame.

Dulce ca nectarul și frumos ca un heruvim, Iorgu, creștea și se desvolta lângă sânul mamei sale, ajutat de o nobila și distinsa educațiune ce i se dădea.

II.

Pe la începutul anului 1876, tenêrul Iorgu, în etate de aprôpe 20 ani, primindu-și bacalaureatul, intră ca voluntar în armată și se înrola în Batalionul al II-lea de vênatori, unde prin studiile ce făcuse, și prin buna sa conduita, fu înaintat la gradul de Sublocotenent pană la anul; adică, tocmai în timpul pe când Rusia se prepara a declara răzbel Turciei, iar Guvernul Român lua cuvenitele precauțiuni pentru ori-ce eventualitate, precauțiuni cari, se și comunicaseră de urgența șefilor superiori ai armatei.

Dupe câte-va septamâni, Sublocotenentul Iorgu, primind instrucțiunile necesari, precum și ordinul de a fi gata în ori ce moment, voi să viziteze pe rubita sa mama.

Era într'o Duminică de dimineața, din luna lui Aprilie 1877; un sôre drăgastos și dulce ca și zilele de prima-vara îmbalsăma atmosfera cu un profum îmbatator, acompaniat de melodiôsele cântece ale pasarelilor libertine, dând vieții acea dulcêtă care delecteaza chiar și pe cei mai nenorociți.

Iorgu, în frumoșo-și uniforma ofițerêscă de vênatori, cu fâlfâitôrele pene de la pălărie, care-l prindea de minune, sosi în pragul

ușei parintești tocmai când iubita sa mămă îl dorea. Ce bucurie! Nu'l veduse de o lună aproape, căci serviciul nu'i permisesse fiind ocupat tota ziua cu instruirea resboinică a omenilor din batalionul seu. Puțin tras la față dar frumos și nobil ca tot-déuna, arata mai încântător.

Muma sa, care pentru onórea iubitului și unicului seu fiu se destinase vaduvei, de și înca tenêră la pierderea incomparabilului ei soț, îl privi un moment umita, apoi îl cuprinse cu brațele, îl saruta cu acea sărutare materna, pe care daca nu toți dar în majoritate am gustat'o. și în nețarmurita-i cugetare, exclama: Iorgule! Scumpul și neprețuitul meu fiu! De ce nu traiește acum iubitul teu tata ca sa te vada?!

Un șiroiu de lacrimi respuse la acêsta durerósă amintire; Iorgu, sub înfocatele priviri ale mumei sale, pleca capul ca un copil de trei ani, lasându-se a fi mângâiat cu cele mai caldurese cuvinte pe cari numai o muma demna le știe și le pòte pronunța.

Dupe câte-va momente, Iorgu care avea un scop al venirii, se reculese, își imbarbăta ființa, și de și prevedea durerosul rezultat, totuși se hotărî a vorbi.

— Mamă! Scumpa mea mama, di-se el în fine: E în adevăr aproape o luna de di-le de când nu m'ai vedut; sunt vinovât, pòte, ca te-am neglijat, dar cred și sunt sigur ca me vei ierta, când îți voi marturisi ca piedica a fost numai datoria serviciului.

Nu-ți poți închipui cât am fost de ocupat în acest timp, și cât de neliniștit gândindu-mă la D-ta. Imi venea să sbor spre a te îmbrățișa dar nu puteam; aveam ordin sa nu parasesc casarma, și D-ta știi fòrte bine ca ordinul pentru mine e sfânt. N'a-și vrea sa roșesc în fața superiorilor mei; mai bine primesc de la D-ta o dojana cât de aspra, căci e plina de iubire, de cât sa fiu mutat de superiori, pentru vre o nesupunere sau neglijența.

Mama draga, trebuie sa știi, ca, cât de greu e a fi militar, atât de placut e a fi iubit de superiori; atunci ori-ce greutate dispare și asprimea disciplinei militare o primești cu placere.

Mama; iubesc armata ca și pe D-ta; și, daca simt o greutate ca nu pot fi tot-déuna lângă D-ta, me consolez cu ocupațiunile serviciului militar. Da-mi voie numai sa-ți marturisesc ca dacă cineva voiește a fi bun patriot, urméza a fi bun militar, și deci, eu, nu mai puțin voieșc a fi bun militar, dupe cum cred ca sunt bun patriot.

E un egoism din parte-mi, o știu, dar n'am nimic a'mi reproșa, și dacă vorbesc ast-fel, vorbesc vis-à-vis de scumpa și neprețuita mea mama.

Mai știi și sunt convins ca, dintr'un punct óre-care de vedere, iubirea de patrie cu iubirea de mama nu se pot pune pe aceeași linie, de și drepturile lor asupra aceluiași fiu sunt egale, pentru ca una te apropie și-ți ocrotește viața, iar cea-l-alta, e nevoita a te departa cerându-ți sacrificiul vieții; dar pe când cea dinteu e personala, cea-l-alta e comuna, și deci, urmându-ți povețele ce'mi-ard dat în timpul copilariei, că: a iubi patria e a te jertfi pentru ea, cred ca bine fac, daca o iubesc.

— Ce însemnéza cuvintele acestea fiule!

— Fii curajoasă dragă mamă, și ascultându-mă, nu uita că odată cu laptele, pe lângă dragostea parintescă, 'm-ai înșufiat și iubirea de patrie, acest vers armonios care face gloria națiunelor.

Al D-tale e meritul dacă m'ai făcut să cunosc cât de frumos e a fi militar.

Dar crești ore că trunusețea militarului stă numai în aurita-î uniformă și într'o ținută majestosoasă? Nu, iubită mamă. Nu! Frumusețea militarului, stă în popoaba pieptului, care este icóna vie a meritului, dobândită pe câmpul de onore măsurându-se cu inamicul patriei. Numai atunci, eu unul, m'ași crede demn de numele de militar; numai atunci, dic, a'și fi mândru de iubirea D-tale, când dupe o luptă cu vrasmași țerei mele, sau ai națiunilor surori, m'ași întorce decorat!

— Vai, scumpul meu fiu! Cuvintele tale mă înfioră; ele 'mî prevestesc ceva trist!

— Nu, dragă mamă. Adu-ți numai aminte cât de mult admirați curagiul neprețuitei mume a lui Ștefan cel Mare, când fși citeam istoria. Ei bine, eu, am credința, ca iubirea D-tale și dragostea cu care me învălui, îmi garantéza succesul; un succes de care nu puțin te vei bucura.

— Să te audă Bunul Dumnezeu!

— Ascultă dar, dragă mamă: Peste câte-va zile, dacă nu mâne chiar, armata Română, va pleca la graniță pentru paza hotarelor, caei nu mă îndoiesc ca ai aușit de declararea resbelului Ruso-Turc.

— Ah! Iorgule mamă!!.....

— Ca militar, negreșit că voui pleca și eu cu batalionul meu; fi sigură însă ca, noi, nu mergem să ne batem; și apoi, Turcia fiind foarte slaba, iute va fi învinsă de puternica armata a Rusiei. Cred însă că nu greșesc prevenindu-te că s'ar putea întâmpla și contrariul; ei bine atunci, mai mult ca ori când trebuie sa te încurajezi, și sa aibi credință în D-deu, rugându-L să me protéga.

— Vai Iorgule iubitul meu fiu! Incetéza cu asemenea presupunerî, triste! Mi se rumpe inima ascultându-te; acésta inimă de mamă a cării speranță ești tu, numai tu, căci numai pe tine te am; Iorgule, mama! Pieptul îmi svăcnește cu putere, curagiul îmi slabește și forțele me părăsesc aușindu-te vorbind ast-fel! Dorul și iubirea de mamă m'a învins! Iorgule! Scumpul și unicul meu fiu! Iorgule! Aibi milă de mine; aibi mila de mama ta!.....

— Destul! Destul! Mama!.....

Oare până într'atât a slabit curagiul D-tale. D-ta, nobila și mândra mea mama, ai vrea ore sa fi mai pre jos! Cu aceste cuvinte moleșitoare voiești sa pornești pe fiul teu, acolo unde Patria îl trimite sa-și faca datoria de va fi trebuința? Ast-fel de imitătoare sa fi lasat ilustra mama a lui Ștefan cel Mare?

Nu cred! Un moment scuzabil de slabiciune maternă și nimic mai mult! Alt ceva așteptam de la o mamă ca D-ta! Doresc ca scumpa mea mama sa dea exemplu tuturor; voiesc ca scumpa mea mama, departe de a me descuraja, sa-mi impue împlinirea unei așa scumpe datorii; și nu me îndoiesc ca ast-fel trebuie sa fie.

— Ai dreptate iubitul meu fiu!

— Ei bine, dacă este așa, draga mamă, dă-mi voie a'ți recomanda, rabdare, curagiu și speranță. Profită de aceste trei calități și fi sigură ca vei fi fericită; și ca amintire, iută, chiar acum venind aci, luaiu de la fotograf aceste pose, cari mă reprezintă așa de bine. Ia-le, una însa o opresc, iar din cele-l-ale oprind câte vorești, da restul pe la cei mai de aproape amici.

Cât pentru mine, nu te îngriji; am mare speranța în Dumnezeu, și ca probă, privește: (O iconiță mică îmbracată în argint, care reprezintă pe Maica Domnului cu Fiul în brațe, se vede atârând pe pieptul seu când își desfăcu tunica și camașa). Acastă sânta iconița o primiu din mâna duhovnicului meu parinte tot astă zi; el mi-o dote însoțind'o de cele mai frumoșe și încurajătoare cuvinte, pentru care tot-dé-una îi voiu pastra recunoștința; de aceea ție, am mare speranță în Dumnezeu, și din acest moment chiar, me pun sub scutul Prea Sântei Fecioare.

Și în fine, scumpa mamă, fiind-că timpul e deja înaintat, promește țieca mea sărutare, și îmbrățișaza-me, caci mâne pôte, voiu fi prea departe.

Un tablou stășietor se desfășură în acest moment. Mama desolată își îmbrățișă fiul; și rólele de lacrimi și neîntreruptele-i suspinuri o împiedicau de a'și exprima aceia ce dorea a-i recomanda.

Fiul de asemenea, cașut pe pieptul mamei sale, sorbea cu neșaiu incomparabila iubire de mama, neștiind ce-i pastréză viitorul; și ar fi stat mult așa, dacă în acel moment, gôrna care conducea un pluton de cavalerie tocmai pe acea strada, nu-i ar fi deșteptat. Incă o sarutare materna, însoțita de cuvintele: Dute fiule! Dute iubitul meu Iorgu! Dute acolo unde Patria te trimite! Fă-ți datoria pe deplin, și Dumnezeu fie cu tine! Apoi, un: „la revedere“ puternic, eșit din pieptul celui brav militar, și totul intră în tacere.

III.

Peste câte-va zile, muma Sub-locotenentului Iorgu, primi o scrisóre de la fiul seu; el îi scria ca plecase chiar a doua zi dupe ultima întâlnire și ca acum se afla la un pichet pe malul Dunarei. De aci înainte, mama-sa primea la fie-care doua zile câte o scrisóre și se bucura de primirea lor ca și cum ar fi veșut pe mult doritul ei fiu.

Intr'una din zile, însa, resfoind un jurnal politic, citi spre marea sa desolare un articol în care se spunea ca, armata româna, a trecut grabnic Dunarea pe la Nicopoli și alte puncte, spre a veni în ajutorul armatei rusești care la Plevna întâmpinase o rezistența îngrijitoare.

Când fini de citit, sermana muma, cădu leșinata la picioarele fotoliului pe care ședea, deșteptându-se tocmai după ce înserase bine, în care interval avu fel de fel de videnii, cari mai de cari, mai înflorătoare.

IV.

A doua zi de dimineță, o dómna în costum simplu dar nobil, acoperita cu un voal negru, care nu era alta de cât mama Sub-lo-

cotenantului Iorgu, se prezenta la Eforia Spitalelor Civile, depuse una mie lei ca ajutor pentru Societatea Crucea Roșie, și ceru înscrierea sa—sub un nume străin—la ambulanța patronată de Măria Sa Dămnă Elisabeta; și, dupe 24 ore, în care timp își facuse preparativele, plecă spre câmpul de război cu adresa de admitere. Dupe câte-va zile ajunsese ambulanța dorită, în apropiere de Plevna, tocmai în momentul când armata română primise botezul de sânge, întimpinând împreună cu distinsele sale colege, pe primii ostași raniți—martirii Patriei—, ale caror dureri, scadeau sub mângăierile și îngrijirile acelor matrone române.

Scopul ei însă, era altul. Dorea să știe unde se afla batalionul al II-lea de Vânători; și pe când făcea cercetări despre sôrta aceluia batalion, o veste crudă lovi personalul ambulanței: „Batalionul al II-lea de Vânători e sfaramat complet, e nimicit“. O grăoza de nedescris cuprinse pe toți. Tote paturile portative fura pornite cu sanitari la locul sinistrului în marș forțat.

Domnul Țerei, al cărui cuartier era în apropiere, general, colonel, în fine tot Statul-major porni la teatrul rebelului spre a da la nevoie, ajutor ranților, expunându-se celui mai mare pericol, de ore-ce Turcii, nerespectând umanitarul semn al Crucei Roșii, aruncau proiectilele lor, beți de o victorie momentana, peste nenorociții raniți deja, și în personalul sanitar.

Dămnă X, mama Sublocotenantului Iorgu, care de asemenea auzise de acea catastrofa, rumpându-și perul, alerga ca o desperata prin mijlocul cadavrelor, cautându-și fiul. Acel odor s'ump, pentru care și-ar fi dat chiar viața. Nici o forță nu era în stare să o oprăscă, spumându ca o leăoica, își căuta fiul, pe care de atâtea ori îl visase sangerându, dar nu'l găsia.

Era o a leverata vale a plângerei. Vaietele și mugirile ranților, unite cu eloncaniturele paserilor cadaverice, cari în stoluri negre se învârtteau d'asupra lor, făceau un contrast îngrozitor. Corpuri trunchiate, unele fara mâni, altele fara picioare sau fara cap, zaceau întinse pe pământ; cele cu câte o s'ântee de viață implorau mărtea, expiind unul dupe altul în cele mai cumplite dureri. Numai Iorgu, nu se găsea. Muma-sa, înnotând în sânge întorcea cadavrele, și se ăuta în figura lor, lasându-le apoi să se olinnă ca caci nu era acela pe care-l căuta; și, tot atergându din ca lavru în cadavru, ajunsese un grup de grade superioare, în mijlocul carora se afla Domnul Țerei, tot mai când rădica un ofițer ranit greu și în nesimțire, pe pieptul caruia bunul Domn, înfigea cu Augusta Sa mâna medalia vitejilor ostaș; și, tot atunci, un „ur“ paterni resuna din piepturile asistenților, pentru ca Domnul Țerei, pe lângă decorare, pronunțase și înaintarea aceluia ofițer ranit—care nu era altul de cât bravul Sublocotenant Iorgu, ce încă ținea în mână un stég luat de la inamic—la gradul de Locotenent.

Imediat, desperata muma recunoscându-și fiul, exclama: Iorgule mamă! și cădu leșinată; din fericire însă, Iorgu nu auzi strigatul rubitului sale muma, caci s'ar fi putut întâmpla vre-o catastrofa, de ore-ce el, nu știa că mama-sa se afla acolo. Revenindu-și în simțiri sermana muma, și lasându-și voalul se apropie de ranit și ceru

celor de fața a'l da sub îngrijirea sa personală, lucru care i se și admise.

Iorgu fu dus îndată, cu patul, de doi sanitari la sediul ambulantei.

Aci medicii desbracându-l îl vedură ranit la un picior, la mână și sub bărbie, rane care presintau ore-care îngrijire. Când însă îi desfăcure cămașa, o minune! O iconița ce atârna de gâtul său, imaginea Sântei Fecioare cu Fiul în brațe, fiind lovită de un glonte drept în mijloc, se îndoie și intrase puțin între coaste aparând viața tănărului și curajosului oștén, căci lovitura era pornită tocmai în dreptul inimii. Toți remasera umiți de această minune, recunoscând ca fara această sânta și minunata iconița, Iorgu ar fi fost deja mort; și în cele din urmă, serutând'o cu evlavie, de și era stropită de sângele vitezului ranit, detera slava lui Dumnezeu și Prea Sântei Fecioare aparătorea tuturor creștinilor.

Mult timp, scumpul nostru oștén, rămase în cumpana, din cauza ranei de la gât, dar în cele din urmă, tot ajutorul Prea Sântei Fecioare, scapa.

Dupe parasirea patului, Iorgu, de și ar fi dorit a mai lupta contra inamicului, nu'i fu cu puțința căci Plevna căduse și odata cu căderea ei, rebelul fu terminat. Era însă trist, foarte trist pentru ca Batalionul său, al II-lea de Venatori, se stînsese; acel batalion, care va ocupa locul de onoare în istoria Patriei, relativ la acest rebel, pentru eroismul său excepțional.

Cu toate acestea, Iorgu, intra mândru și radios în Capitala, cu gradul de Locotenent și decorat cu mai multe medalii Române și Ruse pe cari le dobândise pe câmpul de onoare pentru distinsele sale acte de vitejie, făcând ast-fel fala Patriei și a iubitei sale maine, dupe cum a dorit.

Preotul Anton I. Sachelarie.

Biserica St. Gheorghe Vechiu.—București 1991.

DONAȚIUNI.

Preotul și epitropii Bisericii cu hramul Sântii Voșdi din comuna Maruțiușu, plaul Buzeu, același județ aducem mulțumiri, în numele enoriașilor, urmaților persoane:

Sfințierii sale parintelui Dositeiu duhovnic din monastirea Ciolanu, care a oferit acestei biserici un Triod în legătura de lucș cu piele marochin în valoare de 70 lei; și

D-lui Ștefan Bănica comerciant din comuna Patârlagele care a oferit 450 scânduri pentru împrejmuirea curței acestei Biserici.

D-nii Dimitrie P. Ioanide și G. Ionescu din comuna Conțești districtul Teleorman, dăruind bisericii din acesta comuna, cel dîndu un rând de veșminte preoțești în valoare de 120 lei, iar cel din urmă o cadelnita; li se aduce vii și caldurese mulțumiri.

Un numer de 35 locuitori din comunele Vînju-Mare, Recea și Cearângul, județul Mehedinți, contribuind cu suma de lei 369 bani 50 pentru acoperirea din nou a bisericei din Vînju-Mare, li se aduce mulțămiri pentru această pioasă ofrandă.

Epitropia St. Biserici „Progresul“ mulțumește cu recunoștință d-lui Ghiță Coșaciu Orleanu, pentru ca a dat un clopot nou, și o pereche paftale de argint cu încingetorea lor, la acesta st. Biserică.

Preotul Theodor P. Sachelarie cu soția sa Alexandrina și d nul Ioniță N. Libăr cu soția sa Maria, au dăruit Bisericei cu hramul Adormirea Maicei Domnului din cătunu Greci-de-Jos comuna Micșunești-Greci, județul Ilfov, un Epitaf frumos lucrat, în valoare de 100 lei, pentru care Epitropia mulțumesc acestor persoane pioșe.

Cântărețul de la Biserica din Com. Gropeni plasa Balta jud. Braila, Ion Stoian, a bine-voit ca prin propriile sale mijlăre să cumpere complet: „Sântele vase ce servesc la sântul sacrificiu cel fara de sânge, al Domnului Nostru Iisus Christos“, lucrate de argint și poleite cu aur costând lei 350; iar Veduva Stanca Ion Cărlan, un sfânt Chivot lucrat de argint proba No. 10; și locuitorii Oancea Chirik în asociațiune cu Dinu Mocanu, un rând de veșminte preoțești lucrate în lâna cu mătase. Tuturor acestor pioși donatori, Epitropia respectiva le aduce vii și călduroșe mulțămiri.

ANUNCIU

În biblioteca Seminarului Veniamin din Iași se afla următoarele cărți depuse spre vîndare, cu prețurile notate mai jos; doritorii se pot adresa Direcțiunei Seminarului, care pôte satisface pe oricine, trimițînd costul cărților prin mandat postal.

- 1) Introducerea în Sântele cărți a V. și N. Testament de Archim. Melchisedec (actual Episcop de Roman) a 3.20 esemplarul.
- 2) Teologia Morala de Arhiepiscopul Filaret Scriban 1.60, esemp.
- 3) Istoria bisericească a Românilor de Arhiepiscopul Filaret Scriban 2.00 esemplarul.
- 4) Istoria Bisericească generală de Arhiepiscopul Filaret Scriban 1.50 esemplarul.
- 5) Ermineutica Sfințita de Arch. Filaret Scriban 1.95 esemplarul.
- 6) Sintaxa Elina de G. Erbicénu 3.20 esemplarul.
- 7) Gramatica Română franceza de Gh. Vida 1.50 esemplarul.
- 8) Catechismul lui Platon Mitropolitul Moscovei. tradus de Veniamin Cnstachi 1.00 esemplarul.
- 9) Psaltirea proorocului David, tiparit de Archim. Ghermano Vida (1842) Iași, 2.00 esemplarul.
- 10) Aghiasmatar mic, cuprințetor de rugăciunile cele mai trebuitore lucrării preoțești 1.50 esemplarul.
- 11) Istoria sântă a V. Testament de Arh. F. Scriban a un leu esemplarul.